

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Bernardini Scardaeonii Patauini Presbyteri de Castitate Libri Septem

Scardeone, Bernardino

Venetiis, 1542

Liber Septimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30433

DE PVDCITIA MATRIMONII.

Sanis mulieribus imitandæ. Verum quia satis superque
liquet per ea, quæ hætenus diximus, grauisimum pec-
catum esse adulterium, absque eo quod etiam maximæ mor-
lestiæ, & ærummæ inde proueniant, discat iam tandem
unusquisque tantis edoctus malis, esse una uxore contentus,
& alienis parcere matrimoniis. Nos interim quoniam
niã satis huius uoluminis magnitudo iam creuit, omisso
his quæ ad matrimonium spectant (utcumque res accepta
fuerit) ad cœlibes reuertamur.

BERNARDINI SCARDÆONII PA-
TAVINI DE CASTITATE.
LIBER SEPTIMVS.

DE RATIONE COERCENDÆ LIBIDINIS.

EXORDIUM.

ER Parum quidem fecisse uide-
ri possum extulisse hætenus casti-
tatem, damnauisseque in continen-
tiam, nisi præcepta subinde tradid-
issem, quæ nos instruerent qua ra-
tione castitas ipsa à nobis seruari
recte possit: & si cui forte labi com-
tigerit, quibus remediis, & quando
opportune per pœnitentiã reparetur. Ferrum enim de
corpore euellere, uulnusque manibus attracta: e tantum
modo nec ullis postea fomentis mitigare dolorem est
asperare est sanè morbum magis quam sanare. Peritus
siquidem medicus non ægrotum duntaxat uisit, & mor-
bum noscit, sed multo magis intendit, quo pacto possit
sit adhibitis remediis pristinam ei ualeitudinem restituere,
re, restitutamque seruare. Nihil secius hic modo nobis
agendum est, ad curandos ægros animos, & ad eos qui

fani sunt, conseruandos. Nam utriusq; remedia necessa-
ria sunt illis, ut a uitis conualescant: his ne rursus recidat
in langorem. Attentas ergo praestate aures: & ad
haurienda praecipua, quae tradimus quae so animum ad-
uertite: ut si qua fuerint libidinis ulcera: aut si qua ma-
neat male curata cicatrix, ne qua per insidias pestilens
turpitude subrepat. Quo circa qui haec tenus curationes
nostras aliquanto grauiore patienter sustinuit, ne gra-
uetur modo consilia, & monita ferre aequo animo. Haec
duo sane nobis in hac re, uel in primis scire conuenit,
morbum scilicet, ut curare minime negligamus: reme-
dia uero, ut curare sciamus: quae quidem quum satis
iam nobis & comperta, & explorata per aetatem, &
longa literarum studia esse confidimus: eadem quoque
nos edocturos alios polliceri iure, meritoque ualemus.
Quaquam quae deinceps dicturi sumus, non sermo-
ne, aut scripto ab aliis magis, quam a nobis ipsis didi-
cimus, iam longo usu, & assidua experientia in his ipsis
rebus optime edocti, atque exercitati. Nullae siquidem do-
ctores sunt scholae, quam in quibus sedens experientia
ipsa magistra doceat. Quamobrem nequaquam ueren-
dum est, ut hic de me illud merito dici possit, quod de
Phormione Graeco illo rhetore olim dictum fuit. Is namque,
Hannibale summo illo imperatore inuitato, fertur aliquot
horas eo praesente de imperatoris officio, deque uniuersa
re militari copiose facundemque dixisse: quod quum caeteri,
qui audierant, mirarentur, approbarentque, quod homo
copiosissime retulisset: arrisit tunc leniter Hannibal, ac
percunctantibus quid de eo ipse sentiret: ita ingenue libe-
reque respondit. Multos se deliros senes saepe uidisse: sed
qui magis, quam hic Phormio delirasset alium neminem: quippe
qui Hannibali quae per tot annos cum P. R. o. omnium gentium uictori-
re de imperio multis uictoriis contendisset, praecipua de re
militari daret: quum ipse domi intra domesticos parietes
ad eam diem comoratus, nunquam hostem nec somniasset quidem

DE RATIONE COERCEN. LIBID,
minusq; castra uidisset. Libere quidem Hannibal de tan
to rhetore: haud iniuria tamen. Nam quid arrogantius,
aut loquacius, fieri potuit, q̄ uelle edocere expertū pro
bè, quæ nescias? Hoc mihi in hac re obiici merito posse
non timeo: quoniam ea tradimus, que nobis ipsis maxie
me profuerūt: quæ obseruauimus, & quæ secuti nosmet
sumus in hoc incōtinētiae certamine. Verè sciri, uel in pri
mis oportet: nullis neq; uigiis, neq; laborib; neq; cautio
nibus, aut remediis q̄tūlibet opportunis, quenq; mortaliū
perpetuò puram & immaculatam corporis, & animæ ca
stitatem seruare posse, nisi qui diuinæ gratiæ auxilio subi
leuetur: & nisi assidua illa impugnatō carnis, quæ nos
agitat, præpotenti manu domini reprimatur. Quam ob
rem admoneo ut nequaquam uideamus de nostra uir
tute confidere, nihil ue arrogare nobis de studio, aut dili
gentia, si uincimus, sed fateri, & credere id totum à grati
a, & à misericordia diuina p̄cedere. Id autem facietes
euitabimus superbiam, & cum omni humilitate excu
bando in orationibus, & pro uirili nostra concupiscen
tiis resistendo, atq; cauendo, prout infra docebitur, illi
batam illam, quam optamus, castimoniā consequemur.
Sed hæc pauca præfati iam præcepta continentia, quæ
ex ipsius rei experientia deprompsimus quibusue satis
foeliciter per Dei gratiam hætenus usi sumus, dicere in
cipiamus.

Quæ faciant ad reprimendam libidinem, &
in primis de mulierum consortio peni
tus fugiendo. Cap. I.

VT ualeamus ergo tam illibatam seruare, quam
amissam recuperare castimoniā: quæ est basis
& fundamentum uitæ spiritualis, adhibendæ imp
rim nobis sunt multæ cautiones, quibus & tutò stare, &
intrepide reluctari contra libidinis impetum, furoremq;

possimus: & si fortè labi contingat (quod Deus auertat) ab ipso etiam casu què primum resurgere. Sed quoniam homines uariis modis in uitium libidinis incidunt, varia quoque, & diuersa remedia sunt tradenda: ut si unum forte non proderit, proficit aliud. Multos enim illaqueat mulieris aspectus, multos crapula, quosdam ocium, et cogitationes sordidæ: nonnullos nimia occasio, & opportunitas mali: alios exempla sociorum, pluresque turpia colloquia, siue lectiones lasciuæ, aut spectacula, & alia denique multa, quæ castis mentibus infensa sunt, & insidiantur assidue proposito castitatis: cui modo à nobis diuina fretis gratia succurrendi prouincia suscepta est. Erit itaque primum, præcipuumque præceptum in uniuersa ratione tuendæ castitatis, quam tradimus, ut mulierum contubernia omnino fugiamus, quæ quanto blandius uisui uirorum naturæque arrident, tanto perniciosius eorum insidiantur pudicitiae. Est enim foemina natura mentibus castis infensa, ut non possit illecebroso suo consortio cum maribus sine grauissimo pudicitiae periculo diuturne uersari. Adeo namque blandiciosa res est foeminae consuetudo, ut mulierem etiam dolentem conspiceret absque ueneris illecebra non possis, neque ferè allicit, ac demulcet minus foemina uirorum mentes lachrymis, quàm blanditiis: immo etiam magis. Vnde Terentianus Parmeno ad herum suum amicæ absentem iratum, atque ei uerbis crudelibus acerrime comminatem dicit. Hæc uerba inquit, una mehercle falsa lachrymula, quam oculos tergendo miserè uix uis expresserit, restinguet: & te ultro accusabis, & dabis ei ultro supplicium. Quam ob rem haud iniuria maris, foeminaeque amicitia adeo semper apud Latinos suspicionis plena fuit: ut amicitiae nomen, quum alioquum apud omnes gentes semper habitum sit sanctissimum, attamen si referatur ad foeminam, impudica, ac turpis semper sit appellatio: ut idem sonet apud hos amica, quod scortum. Ex quo docemur foeminam nullo pro: sus

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

pacto quatenus licite fieri possit, admittēdam nobis esse
 in aliquod huius uitæ cōmercium. Fieri quidem potest
 ut assueti eiusmodi consuetudine aliquandiu pudicitiam
 seruent, arduum tamē est, ac penē impossibile, ut ex hac
 frequenti inspectiōne mens quantūuis sancta illicitis quā
 doq; non æstuet desiderijs, & caro ipsa modica saltem
 titillatione non pruriat. Nam & si prius nulla libido, &
 nulla peccandi uoluntas sit in uoto: & nihil nisi honestū
 & sanctū in uerbis sonet: est tamen in ipso obuiō con
 gressu motus quidam animi, seu sensus, nobis natura cō
 paratus, ut statim uelis, nolis in corde sexus diuersitas
 sentiantur. Fœminarum siquidem intuitus, ut balista feri
 rit, sermo, ut ignis cōburit, tactus, ut letalis uiperæ mor
 sus interficit. Iccirco, Sapiens ille, In medio, inquit, mulie
 rum noli commorari, quia sicut à uestimento procedit
 tineā: ita & à muliere iniquitas uiri. De carbonibus ait
 Beatus Augustinus, scintillæ disiliunt, de ferro rubigo
 nutritur, morbos Aspides sibilant: mulier fundit con
 cupiscentiæ pestilentiam. Ita sane, res se habet: fœmi
 na ut scorpius, non tantum timenda est, quum ferit, sed
 assidue, & ubiq; obseruanda, & tunc magis cum pal
 pat, & blandiri uidetur. Habet enim aculeum abscon
 ditum, quantoq; amabilior est, tanto esse nocentior re
 peritur. Hæc est uenenosum uiscum, & tenax gluten
 libidinis: quo callidissimus ille auceps Diabolus alie
 ritas blanditijs animas dolose, uelut simplices, & in
 cautas auculas, aucupatur. Uisitatus est is quidem se
 xus ad decipiendum, nec aliter ferè uiros fideles consue
 scit Dæmon durius oppugnare, quàm per fœminam.
 Heu quot animas hoc uisco implicat, & hoc rhete con
 uoluit, & hac rhumphea trucidat ille insidiator nequissi
 mus. Hospitiolum ergo tuum (iuxta. D. Hiero
 nymi consilium) si sapis, aut raro, aut nunquam mul
 lierum pedes terant: quando nihil æque faciat ad per

turbandam optimi cuiusque uiri pudicitiam, atque mulierum frequens, & continuatus accessus. Sicut enim interdicti potus, aut noxii cibi conspectus amoueri expedit ab obtutu corporis aegrotantis, ne conspectu ueritatis rei desiderium acius accendatur: ira referre arbitror aegrotanti animo, pari modo alterius sexus spectem non offerri, ne interpellata scilicet ea forma mens ruat in concupiscentiam oculorum: quando hac illecebra capiantur, & ad perniciem delabantur plerumque ingenia etiam solertissima. Quo circa sanctissimus, idemque sapientissimus uir Augustinus relegauit se a propria domo, & a patria: nec uoluit cum sorore habitare, distitans, quae cum sorore sua essent, sorores suas non esse. Tanti uiri cautio haud parua debet esse nobis instructio in re tam ancipiti, & in tam manifesto, & prompto decidendi periculo. Non ab re certe factum est, ut eiusmodi conuersatio tantopere a uiris sanctis formidata fuerit: quum lapsu praecedentium soleat cadendi, magnam trepidationem subsequentibus inferre. Quis enim cum extraneis mulieribus uersari tuto speret, quum legerit in sacris uoluntatibus Ammonem ex licentia domesticae consuetudinis in nefandos sororis suae Thamar exarsisse contubitus: sicut & apud gentiles Machareum: cantaturque a poetis de Iunone: & soror & coniunx Iouis. Obiectus est & P. Clodio sororis inceustus: sed et alii reperti sunt qui etiam conuicti dignas flagitio suo poenas dederunt. Verum absit, ut suspicari quenquam uelim de Christianis hominibus tale nefas, ac id exempli causa retulimus, non quod frequenter accidat, sed quod factu possibile sit, & accidere quandoque possit, quamuis natura, & hominis ratio istud abhorreat. Prouidus autem suae salutis a maior, uitat omne periculum, & casu praemonitus

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

alieno discit cautius ambulare. Cyprianus proinde doctissimus, atq; sanctissimus episcopus, idemq; martyr inclitus in opere quodam suo, elegantissime multis scripturarum testimoniis nititur dissuadere clericis consortia foeminarum, affirmans id etiam sibi reuelatum diuinitus, ut praeciperet, ne clerici cum foeminis commorentur: nam hi tum primum coeperant ex eiusmodi cohabitatione male audire, & subire incontinentiae suspitionem. Cōtubernii huius periculum optime per similitudinem ignis & paleae a doctissimis uiris demonstrari solitum est: at multo etiam clarius idem intelligi posse arbitror per proprietatem ignis ad naphtham, quod bituminis genus, ex cognatione maxima, quae ei est cum igne, tam promptum est ad exardescendum, ut in se igne unodecunq; uiso etiam ex interuallo suscipiat flammam, sed tum uel maxime, quum flatus etiam accesserit uentorū. At hic in eiusmodi consortio certo scias, nunquam defore suffitorem dæmonem, qui & buccis, & foliibus infret assidue: quatenus suscitetur, uel in ferreas mentes, atque adamantina corda lasciui amoris incendiū. De hoc igne poeta quoq; Terentius alludens ait. Accede huc ad ignem iam calefces plus satis: intelligens pro igne amicam cuius amore adolescens ille accensus ardebat. Quid q; dominum quoq; nostrum Iesum Christum, non propter carnis infirmitatem, quae ei in ea parte nulla penitus fuerat, sed potius in exemplum nostrum, à familiaritate mulierum usque adeo semper declinasse compertum est, ut eius discipuli, quum enim iuxta puteum Iacob loquentem fortè cum muliere Samaritana reperissent: rei nouitate, q; non esset cum mulieribus loqui solitus, ita admirati sunt, ut obstupuerint ea re magis, quàm quum plusquam quinque milia hominum ex quinque panibus ordeaceis, & duobus piscibus saturari uidissent: ac collegissent ex reliquiis duodecim cophinos fragmētorum.

Ioan. 4.

Luce. 7.

Nulla uis acrior ad profigendam continentiam q̄
muliebris aspectus. Cap. II.

Quid mirum si mulierum conuersatio uiris tan-
topere aduersa esse dicatur, ac si plurimum offi-
ciat proposito castitatis: quum soleat uel solus
foeminae conspectus uno intuitu ita letaliter uirorū præ-
cordia uulnerare: ut iam quotidianis periculis, & exem-
plis satis constet, non tantum bonum esse mulierem nõ
tangere, (sicut scribit Apostolus) uerum etiam non aspice-
re, quæ linea prima amoris esse, & potissima dicitur
ad profigendam castitatem. Carpit enim utres paulatim
uritur uidendo foemina, ut ait poeta: quatenus multi in
corde suo sæpius solo etiã uisu mœchantur: iuxta illud
saluatoris nostri dictum, Qui uiderit mulierem ad con-
cupiscendã eã iam mœchatus est in corde suo. Neq̄ er-
go cõuersatio sola metuenda est: q̄ deliciẽdis, ac substernẽ-
dis coelibib' apta impugnatione grassat, sed et cõspectus
cauedus, ac formidãdus à longe: quũ inde latẽter subre-
pat cõcupiscentiẽ cõtagiũ: & p̄ hunc occultis accessibus
in cor hominis sese spiritus fornicationis insinuet. Pene-
trat enim amor mulieris in uirorum corda per intuitum
oculorum ut spiculum per balistam contortum. Hinc illu-
d. Isti tui oculi per meos oculos ad intima delapsi præ-
cordia: meis medullis acerrimum commouent incensu-
dium. Extat & Iob illius constantissimi uerbum. Pepigi
inquit foedus cum oculis meis, ut ne de uirgine cogita-
rem. Cum oculis quidem sanxit foedus, quia difficile est,
in ea re, si species muliebris offeratur, auertere mentem
ab oculis: per quos contagium foedæ cogitationis, &
occultæ fornicationis infunditur: ut ex eo per quã dif-
ficile sit omnino foedæ rei desiderium continere, quod
ex illecebrosi illius aspectus stimulis concitatur. Animo
nanq̄ penitus insidet nostro, quicquid à sensu trahitur
oculorum: unde Ieremia propheta cuiuscunq̄ nostrum

1. Cor. 7.

Matth. 5.

Iob. 31.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Thren. 9. personam referens conqueritur, dicens. Oculus meus depredatus est animam meam. Non ab re ergo poetae amoris duces, & anthesignanos oculos solent appellare. Et propterea ^{et passim à} Græcis dicitur amor: quod (ut interpretatur sapientissimus Plato in Cratylo) is influit extrinsecus per oculos. Est ergo magna ubique oculorum habenda moderatio, quicumque castitati studet, & statuit se ab impetu libidinis custodire. Nam qui se neglexerit & magno studio non sibi præcauerit, facili ex hoc ipso conspectu captiuus impinget in amorem mulierum: à quo postea etiam quum maxime optauerit, redimere sese non poterit. Amor quidem animi arbitrio admittitur: sed non item protinus, quum libitum fuerit, ex animo eicitur. Nostra etenim in manu est incipere amare, at ubi coeperimus ægre & inuiti amare cogemur. Obstandum itaque principiis, & auertendi subito oculi à periculo: atque acriter coercendi, ne improuidi & imprudentes, ut scari pisces turpiter irretiamur: qui præcipites (ut scribitur ad uisam sui generis foeminam accurrentes à piscatoribus facillime capiuntur: sic & euenire coturnicibus uidemus: qui ad uocem foemine aduolantes ab aucupibus decipiuntur. Vulgatissima hæc est profecto sententia, atque diuina, Ascendit mors per fenestras uestras. Fenestræ sanè corporis nostri oculi sunt, per quos ita uitiis, & concupiscentiis ad animum ingressus patet, ut is aliunde facilius superari, non possit. Vnde dictum est à domino si oculus tuus simplex fuerit totum corpus tuum lucidum erit. Legitur propterea in ecclesiastico. Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspectas faciem alienam, quia propter speciem mulierum multi periere. Quod quàm uerum habitum semper fuerit, & reuera sit: uel hoc uno Israelitici populi facto constat re satis potest. Nam quum Israelitæ ex Ægypto in prop

Thren. 9.

Matth. 6.

Eccle. 9.

uincias sibi à Deo promissas uictores diuino auxilio
 ubique penetrarent, Balach Madianitarum res despes, *Nume. 25.*
 rans ulla sua, aut suorum ui posse tutus euadere inexo
 pugnabilem exercitum, ex consilio Balaam contra eos
 non uirtute militum, sed mulierum decore: neque ar
 morum acie, sed foeminarum mollicie nequiter des
 certandum censuit: ut fornicati cum illis, & a gratia
 Dei, & simul à uictoria deciderent. Quam ob rem
 amota armatorum manu, adducta est contra eos mul
 tudo puellarum, ætate, formaq; præstantium, quæ
 ut iussum sibi fuerat, ludentes pedibus, manibusq;
 plaudentes, decore suo uicerunt armatos. Nam ut
 uident eos manus iam dedisse libidini, & peccato fe
 rocissimas inclinasse ceruices, non prius (ut eis præ
 ceperat rex semetipsos cupientibus præbuere, quàm
 illi contra præceptum domini acquieuerint degusta
 re unà cum eis de sacrificiis idolorum: propter quod
 protinus ira Dei cecidit super eos, & occisi sunt uo
 ginti quatuor milia. Oculos ergo domitos habere
 oportet prudentem uirum, quicumque intrepidus con
 tra libidinis furores stare desiderat: quod non fecerunt
 Israelitæ: & ideo perierunt. Scribit Plinius in sua
 naturali historia, atque post eum Aulus Gellius, fuisse
 se in Illyriis foeminas quasdam uisui tam nocentes, ut
 interimerent uidendo, & eas duplices pupillas in sin
 gulis oculis habuisse. At modo qui cupit tutus esse
 ab his malis, credat duplices esse omnibus mulieru
 bus pupillas: & omnes esse uisu æque noxias, atque
 iccirco omnes pariter fugiendas. Muliebris profecto
 aspectus nō aliter ad se uirum pertrahit q̄ magnes ferrū
 aut (sicut nuper dicebam) quàm naphtha flammam,
 aut succina paleam. Et proinde Alexandri Macedon
 his prudentia in ea re summis est laudibus prosequenda.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

dignaq; certè, quam in eo omnes æmulentur. Is enim deuieto Dario potentissimo Persarum rege, quum eius uxorem præstantissima forma, atq; filias pulcherrimas teneret captiuas (infra res) conspicere puellas nunquam uoluit, uxorem tantum semel, ueritus ne qui in Persia potentissimis uirorum armis superari non poterat, mollissimo fœminarum intuitu caperetur: turpissimum dicens sibi fore, si qui uiros uicisset armatos, à fœminis postmodum inermibus uinceretur. Scripsit idem cuidã amico, fœminas Persicas morbum esse oculorum. Pari modo Iulianus secundus Romanorum Imperator capta Persarum urbe nec ipse captiuas mulieres uidere unquam uoluit, sed custodiendas in templo diligenter, atque intactas uiris, ac parentibus suis restituendas mandauit. Cyrus item Persarum rex, ut est apud Xenophontem scriptum, quum ex Asiriorum preda, quos deuicerat, pulcherrima sibi mulier Susiorum regina adducta fuisset, nunquam aspicerè eam uoluit, sed cuidam Medo seruandam dedit: cui, quum postea Medus ille mulieris illius pulchritudinem supra modum commendaret, tunc Cyrus se propterea minus minusq; factum cupidum uisendi dixit, ne forte hæc sibi aliquando foret impedimẽto ad pertractãda bellica negocia, quæ sibi erant eotempore peragenda. Legitur & apud Plutarchum, Pompeium illum cognomento magni præter suæ naturæ morem, inhumane, atque illiberaliter sese habuisse erga Demetrii liberti sui uxorem, q; uerebarur, ne illius pulchritudine uictus qua illa præstabat, cohibere sese ab eius concubitu non ualeret: quod putabat fore iniquissimũ. Non ab re certe factum, ut inuicissimi imperatores tanto studio fœminarum conspectum formidauerint: forma, uincit armatos, & specie sæpe uincuntur, qui in præliis, & certaminibus armorum fuerant insuperabiles. Quid mirum quando fœmina oculis ut tormẽtum fulminet, nec secus atque Basiliscus occidat intuitu, et suo ueneno uisa

infiat ante contactum: Et iccirco legimus plerofq; ex
 philofophiæ feâtoribus, etiam apud ethnicos urbium
 reliquiffe frequentiam, & suburbanos petiffe feceffus, ne
 mulierum afpectu fortitudo animi fracta quâdoq; molo
 lefceret, & euocaretur eo lenocinio animus ipfe à studiis
 fapientiæ. Non enim expedit ibi efle, ubi crebro conſpi
 cias a qbus & falcinari, & capi, uel ſolo uiſu poſſit. Pro
 inde ſtoicos in ſacris ædibus, ut nunc noſtri monachi ſe
 orſum à foeminarum conſuetudine uerſari ſolitos legi
 mus: ut ſolitudine, & auguſtioris habitaculi ſanctitate cõ
 firmati luxum, & libidinem ſpernerent, & nil magis, q̄ de
 literis, & uirtute cogitarent.

Quantopere à conſpectu foeminarum abſtinen
 dum ſit perſonarum exempla. Cap. III.

PAulus abbas (ut ad noſtros diuertamus) ſicut le
 gatur in uitis ſanctorum patrum, non modo uulo
 tum foemineum, ſed ne ueſtimenta quidem ſexus
 illius conſpectui ſuo patiebatur offerri, et quum quadam
 die ad ſenioris cuiuſdam cellam pergeret, caſu mulieri
 factus obuius, adeo exerritus fuit uiſione inuſitata, ut re
 menſo, quod arripuerat itinere, ea fuga monaſterium re
 petierit quanta nullus unquam à facie lænæ, uel imma
 niſſimi draconis aufugit. Notum eſt ex eiſdem literis, et
 Arſenii abbatis factum: qui aſſidue metuens ne quando
 oculorum cõcupiſcentia caperetur, adeo in ea re ſibi ca
 uit, ut foeminas, maresq; iuxta uitaret: ſed accidit forte
 fortuna ut aliquando matronæ cuidam nobiliſſimæ ob
 uiaret, à qua uerſus ſtatim in pedes feſtinus aufugit, ro
 gantiq; mulieri ne tâto impetu curreret, & ut in ſuis præ
 cationibus Deum ſui memor oraret: ut erat in curſu præ
 ceptis, & anhelans, in reuerſim: orabo, inquit, & lubens, ne
 unquã amplius reminiſcar tui. Pion quoq; Antonii abo
 batis diſcipulus nihilo fidentius unquam muliebri ſeſe

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

conspectui credidit: quin piis sororis suae praecibus diu-
 tius fatigatus, ut se affectam diutino morbo semel uide-
 ret, ob iussum tandem abbatis, quum id ultra perme-
 gare non posset, luminibus clausus per manum du-
 ctus, ut oculus captus sororis domum ingreditur, a
 qua uisus, nec tamen pro fratre cognitus, eodem du-
 ctu, nequa eundo, aut redeundo aspectus muliebris oc-
 curreret, ad monasterium rediit. Secus accidit Amia-
 no Alexandriae antistiti, qui quum nimium sibi fideret,
 & propterea parum caute foeminam quandam esse
 intuitus, statim in concupiscentiam oculorum prolapsus
 est: in cuius noxae ultionem protinus ipse sibi oculum
 effodit. Verum enim uero tanto postmodum labore,
 & dolore corpus suum afflixit, tanta inedia: & frigo-
 re maceravit, ut ad eam sit tandem perfectionem uita-
 perductus, ut pro christiana fide afferenda (mons sit ab
 eo ut ferunt) ex Numidia in Babilonem translatus. Non
 ab re ergo Ioannes anachorita ita sibi cavit, ut ex quo-
 eremum adiit, foeminam uidere nunquam uoluerit nec
 ab ulla quoque ipse uideri: et usque adeo fuit huius
 propositi tenax, ut quum tribunus quidam illustris eum
 diutius rogasset, ut se ab uxore sua pateretur uel tantum
 semel conspici, quod iam diu pie & innocenter opta-
 uerat. Videbit me (respondit) in somnis. Nec defuit pro-
 missis fides: nam mulier somnians per quietem homi-
 nem conspexit, quem antea nullo unquam tempore uis-
 derat. Ita enim corporis totius formam, habitum, linea-
 menta; uultus aperte referebat, ut fidem faceret, non
 eam uisionem uana fuisse, sed ueram. Vide quali quan-
 ta; cautione usi sunt uiri sancti in auertendis oculis a
 contemplatione mulierum; ne forte allecti eiusmodi
 inspectione, in aliquam foeditatem praecipites laberen-
 tur, & Dauidis illius & regis, & prophetae sanctissimi
 exemplo perirent: qui dum temere in Bersabem fore

3. Reg. 11.

mosissimam foeminam oculos inieciſſet, captus amore
 illius ſtatim duo ſimul enormia crimina perpetravit: adulterium Dani. 134
 terium uidelicet, & homicidium. Quid de illis duobus
 ſenibus Danielis dicam, qui ea ætate, qua refriguiſſe
 debuerat omnis libidinis feruor, uifa tamen Sufanna
 pulchritudine exarſerunt iuueniliter in concupiſcentiam
 oculorum. Ideo ſcriptum eſt in Daniele. Senſum Chanaam,
 & non iuda, ſpecies decepit te, et concupiſcentia
 ſubuertit cor tuum. Quid mirum de ſenibus? Gen. 6.
 ſi aſpectu eodem captiſunt, & illi qui habebantur in
 numero filiorum Dei: Dicit enim ſcriptura. Videntes
 filii Dei filias hominum quæ eſſent pulchræ, acceperunt
 eas ſibi in uxores. Quod de ſpiritibus incubis plerique
 interpretati ſunt: alii de his, qui uerum Deum colebant
 ex progenie Seth, & ideo filii Dei uocati: filias autem
 hominum eas eſſe autumant, quæ descenderant
 ex progenie Cayn, quæ Deum non norant. Sed quomodo
 intelligas, aſpectus muliebris & ſcortationis, & intemperantiæ
 eis occaſionem præſtitit. Hinc etiam conqueritur paſtor
 ille Virgilianus, ac mæres ait. Vt uidi, ut perii, ut me
 malus extulit error.
 Quidnam quaſo ſibi uult Aethon ille fabuloſus apud
 poetas: (ut ſiſta ueris immiſceam) qui obtutus
 improuiſo temere in Dianam coniecto conuerſus ſtatim
 eſſe dicitur in ceruum, & à propriis canibus laqueatus:
 Nempe docere uoluerunt eo ſigmento poetæ, hominem
 capi mulierum aſpectu, et decidere à ratione, ac ſubinde
 immutatum curis, ac ſollicitudinibus, quaſi rabidorum
 canum morſibus lanari. Quid item ſibi uult Gorgonis
 os pulcherrimum cinctum anguibus: ad cuius conſpectum
 hoies repente in lapides, mormorea ſignauertebantur
 niſi indicare formam mulieris eſſe uifu peſtiferam,
 et homines ad illius conſpectum ita extra ſe poni
 quæ, ut uero hominis ſenſu careant, non ſecus
 tra ſe poni quæ, ut uero hominis ſenſu careant, non ſecus

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

ac lapis: qualis habetur homo male sensatus, iuxta pro-
 uerbum, Lapis super lapidem. Non sunt hæc sane ab
 illustribus, & sapientissimis uiris conficta temere, ac per
 tot secula sine causa celebrata. Et enim compertum est,
 atq; exemplis tam antiquis, q̄ nouis apertissime declaratum,
 quoscunq; lasciuo, & curioso obtutu foeminas aspi-
 cere delectat, diu tutos esse non posse: nec euadere à co-
 cupiscētia telis illæfos. Timeant ergo qui continere de-
 siderant externarum sese obtutibus committere foemil-
 narum: ac præmoniti aliorum exemplis prouideant ne
 aliquando in nudam Dianam, aut Meduseum conspē-
 ctum imprudenter incurrant, et aut in lapides, aut ceruos
 uersi, sensum rationis amittant, et intus à propriis ac do-
 mesticis concupiscentiis lacerentur. Multo sane p̄stat, uel
 frustra quandoq; timere, quàm male fidere: atq; plus ex-
 pedit existimare se infirmum, et stare, q̄ dum maioris uis-
 deri fortis, ire periculis obuiam, impingere in laqueum

Prou. 14.

concupiscentiæ et cadere. Scriptum est enim, sapiens qui
 timet declinabit ab omni malo. Parere quidem cautio-
 nem metus, solet, securitas uero periculum. Caue dicas,
 nihil periculi est, scio me, meamq; constantiam probe no-
 ui: nam multo sanè conducibilius esse existimo, nostram
 noscere infirmitatem, & intelligere imbecillitatem, et uis-
 dere quàm sit fragile uas, quod assidue circūferimus, et
 tam in plano quàm excelso semper timere, ne quando
 aut impingamus, aut ruamus ubi minime formidamus.

Psal. 115.

Quid tu es? quum qui uis hominum utiq; mendax sit,
 et superari à carnis cōcupiscentia facile possit: At qui forte
 religiosum, et spirituale iam te credis: esto, nihil contem-
 tendo: uerum et spirituales percuti possunt, quia adhuc
 in carne sunt. Sed ad quid quæso uel leues occasiones
 cum periculo, et malo sæpe nostro ineundæ gratis sequi
 improba carnis natura et nos ultro oppugnet, et nunq̄
 nos tranquillos esse permittat, absq; eo q̄ addamus ma-
 lo nostro quicquam peius. Ita q; fratres si sapimus, id
 semper

semper in memoria, ac imo pectore penitus habeamus,
 ut omnium foeminarum, & maxime earum, quæ aliqua
 forma præcellunt, nedum conspectum, sed nec umbram
 propius intueamur; non aliter foeminas ipsas declinan-
 tes, q̄ aut inter nauigandum scopulum, aut intereundum
 prædones, Neque enim uisæ aliquando mulieris, fa-
 cile, quum uolumus, possumus obliuisci: nam iuxta
 illud poeticum,

Hærent infixi pectore uultus.

Verbaq; nec placidam membris dat cura quietem.

Minime tutum esse uel spiritualibus uiris cum con-
 secratis Deo uirginibus frequens, diuturnūq;
 colloquium.

Cap. IIII.

Hoc uero q̄ priuatim de secularibus mulieribus
 monuimus, idem quoq; & multo quidem cau-
 tius circa uirgines sacras obseruandum esse cen-
 semus. Valde enim periculosum est, si cui tantam unquā
 iniquus dæmon securitatem suadeat, ut speret intrepide
 tutoq; se in harum frequenti conuersatione posse diutius
 commorari. Artificialia sanè sunt, & percallida semper &
 in omnes commenta diaboli, sed aduersus castimoniam
 deditos multo acriora, simulq; occultiora: ut uix possint
 uel à sanctissimis, & sapientissimis uiris intelligi; & pro-
 pterea ne callidus ille, atq; occultus inimicus sese nobis
 fraudulenter insinuet, studiosissime præcauendum est.
 Nam uaser iste machinator diabolus consueuit in prin-
 cipio consuetudinis bonos uiros, ad proficiendum in re-
 bus spiritualibus, ex ea occasione dolosis quibusdā ma-
 chinationibus adiuuare, et mutua auxilia ad salutem cal-
 lide per eam consuetudinem sic conuersantibus mini-
 strare. Dū enim astutissimus ueterator, et assentator ini-
 quis timet, ne suborta aliqua suspitione diabolicæ frau-
 dis, tam arctæ consuetudinis uincula relaxentur, suggerit

K K

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

interim maiora quædam spiritualis disciplinæ argumen-
 ta, reddes eos exinde per ea affabiles, & de suis inuicem
 profectibus differentes, atq; suavisimis sermonibus, &
 iocundissima cōfabulatione cōsilia spiritualis profectus
 in alterutrum conferentes. At interim fraudolens de-
 ceptor tempus obseruat, donec dolosa surreptitiæ cos-
 cietatis iniria maturescant, atq; firmentur: & quousq; cre-
 duli homines putent magna Dei esse beneficia, quæ ma-
 xima sunt diaboli maleficia; nā dum in tranquillo se spes-
 rant esse maxime, tum suborta repentina procella, ab in-
 opinata tempestate deprehensi, quod minime cogitauer-
 runt, castitatis quandoq; naufragium patiuntur. Sic igitur
 iniquus dæmon solet cōpescere aduersa, suggerere p-
 spera, & fraudes tegere, quousq; subtractis omnibus aux-
 xiliis, incautos uectores in occultos scopulos, & uadros
 sas syrtes illiserit. Quam ob rem formidolosa debet esse
 in hoc mari omnis tranquillitas, quoniā improuisus nō
 nunquam turbo suboritur, & tempestas procellosa cietur,
 ubi minime putabatur, quæ tanto nocentior existit
 quanto minus preuisa suspecta; contingit. Et n. callidiss-
 simus præstigiator diabolus tam diu sopitum ignem sine
 flammis occultat, donec ambas faculas communicato
 inuicem ardore succendat: atq; latenter de simplici char-
 ritate aliciat amorem profanum, & sub prætextu sancti-
 tatis moliat incestum. Non est ergo in tantis uersutis
 dæmonum, ut speret se quisquam, utō posse consistere
 & ex hoc libidinis pelago, quo assidue iactamur, recto
 cursu ad continentiar portū pertinere, nisi pauide, & cir-
 cūspecte sibi caueat, & habeat oēm tranquillitatem suspi-
 ctam. Est uia, inquit Salomon, quæ uidetur homini iusta,
 nouissima aut eius deducunt ad mortem. Itaq; solite
 nobis prouidendum est, ac prudentiæ præsidis, diaboli
 fraudibus occurrendum, nec in his spiritualibus officiis
 agendum quicq; temere, aut prorsus fidendum, quando
 & in his sepe spiritualis neqtia miscetur. Hoc dictū uelim

de his duntaxat, qui imprudenter, ne dicam impudenter,
& nimis arcte, ac licenter sese assuunt uelatis uirginibus:
quibus tanto interdū conglutinantur affectu, ut à se ipsis
facilius, q̄ ab earū conuersatione recederēt: qui & si forte
cum eis nō agant quicq̄ turpiter, tñ iustæ suspicionis præ
bentes de se materiam, uitam suam, quis alioqui mun
dam, maculis sinistrae opinionis inficiunt. Quo circa ad
euitandam oēm suspicionem, ac et periculum, sicut tene
mur eis diuina sacramenta præstare, ita pari modo earū
dem familiaritates uitare, et sicut in rebus sacris nusquam
eis nostra neganda est opera, ita in rebus aliis nostra sine
urgenti necessitate non est communicāda præsentia.

Quo pacto habere se debeāt sacerdotes erga mu
lieres in administrandis sacramentis. Ca. V.

Dicendum est autem modo quid in ea re sacer
dotibus statuendū sit qbus ex officio, qd̄ sibi in
cūbit, ab his periculis oīno abesse nō licet: & tñ
ab oibus ueneris uoluptatibus necesse est cōtinere. Nā
iuxta sententiā saluatoris nostri, ista oportuit facere, et illa
nō omittere. Nō. n. debet is q̄ præest, & populi sibi com
missi cura distringitur, uirosq̄ tm̄ cōmodis excubare: quū
officiū sacerdotis antistitis sit inuisere foeminas dū ggro
tant, consolari dū mœrent, corrigere si errāt, audire pec
cata dū pœnitent, & deniq̄ oīa puidere, q̄ faciāt eis ad sa
lutē. Neq̄ est pfectō q̄ usq̄ adeo paueāt sacerdotes, ut
à tāta necessitatis officiis existiment ppter humanā im
becillitatē esse sibi desistendū, & reiiciendas necessarias
actiōes, quū certo sciant in eiusmodi piis opibus sibi de
celo firmissima adiuuēta nō defutura, mō uelint, et cu
piāt adiuuari: & nihil temere agēdū censeāt, ubi sciūt gra
uisimū imminere discriminē: ueq̄ tāto acrius instādū est, q̄to
periculum maius inest, uti in tempestate à nauigantibus
solet fieri. Nam quum cœli minantur desuper, & fluctus
quatiunt deorsum, et uenti undiq̄ ex aduerso luctantur

Luc. 11.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

tunc peritus magister fortius insurgit, atq; asidet attentus gubernaculo, mente & oculis in mare, & in coelum semper intentus: ac undiq; quicquid imminet discriminis circumlustrans, ne forte aut ab impendenti tempestate, aut ab improvisis obruatur procellis. Conuenienda igitur tibi necessario est mulier, fac tibi non desit seueritas, quæ ad parendum foeminam possit obstringere: ita tamen apposite, ut consolationem spiritualemente inde recipiat cum ueneratione, & timore. Hic autem prouidentum est tibi maxime, ut ex tuis moribus in his omnibus tuæ clarescant indicia puritatis, & signa mundissimæ honestatis: cauendæq; super omnia adulationis, atq; blanditiæ, quæ infensæ admodum sunt castitati. Fugiendum etiam ne nimis eas licenter adeas, ne nimium frequenter uisas, ne earum domos importunis horis solus introeas, quum uero introleris pauidus, uerecundus, atq; etiam suspensus, tanquam ad aliquem concupiscentie scopulum appulsurus incedito: ibiq; sedulo sine mora festine, piceq; agito quicquid fuerit peragendum. Absq; uero causa rationabili solus cum sola seorsum remotis arbitris nunquam sed eas, Valde quidem periculosa sunt, ac plenæ suspicionis productiores seorsum cum foeminis sessiones: præsertim cum de rebus profanis, & mundi actionibus multo sermone ultro citroq; digeritur: nam animus his conversationibus paululum relaxatus, facile ad uana incitamenta cupidinis prolabitur, quo circa & hic, & ubiq; in quouis periculo tutius est timere quam fidere, optimum est ergo circumspicere undiq; pericula, & tanq; in acie dimicatuos, galeatos, loriscatosq; semper stare: ne (ut aiunt) nudi agamus excubias. Non enim bene succedere cupiamus, solet quod temere agatur: neq; uel honestum, uel sanctum, etiam quod sit sanctum, aut honestum, uidetur: nisi idem honeste, sancteq; fiat: quum ex his etiam honestis officiis multas occasiones malignus hostis inueniat, quibus mentes quamuis plures quandoq; decipiat. Versari quidem sic

11.201

temere in his, nec legi, miraculum certe est potius quam uirtus celandum. Quamobrem à superfluis colloquiis & conuersationibus (ut proxime dicebam) est omnino abstinendum: ac nihil quicquam imprudenter, ac temere agendum ne quid ex eo scandali, aut suspensionis possit merito, aut uerissimiliter exoriri, Sacerdotis siquidem partes sunt, & in his, & in omnibus officiis omnia caute peragere, & confidere in domino: atq; animo prompto, & infracto, tenere mordicus propositum castitatis. Verum si quando nos ex nostra infirmitate titillationibus carnis contigerit impugnari, constantissime reluctandum est: atq; illa nobis comparanda perfugia, quæ infra dicentur.

Non nisi diu expertum admittendum esse
ad audiendas sacrarum uirginum con-
fessiones. Cap. VI.

Probatissima ergo uitæ esse oportet quicumque præficiendus est, ut eiusmodi uirginibus sacramenta ministret: ne fortè circunuetos (quisquis ille sit) ignota dæmens fraude, succumbat, corruatq; sub eo ipso falce, quo se alios exoneraturum crediderat. Pastor enim sæpe dum errabundam ouem passum, & inconsulte queritat ipse quoq; deulus à recto tramite aberrat. Itis dem & medicus prærunq; dum ferre opem egroto studet, in ualetudinem, & ipse aduersam incidit, & nescius et imprudens eadem contagione afficitur cum infirmo. Itaq; non accedat quispiam ad id muneris, nisi multum antea in his fuerit exercitatus, atq; saluberrimis prius antidotis præparatus: ut possit quum opus fuerit, & pugnare uiriliter, & in pestilentissimo quouis ioco absque ullo integritatis, atq; pudoris sui damno uersari: iuxta illud. Prius antidotum, q̄ uenenum. Ut de Mithridate rege Ponti legimus: cui quotidie haurienti post antidota uenenum, consuetudine factum est ei uenenum ipsum

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Innoxium. Magnum ergo & præcipuum studium adhibendum est huic rei, tentandaq; diu ante animi nostri constantia, periclitanda uires, quoad res fert, & securitas patitur: quatenus animus ipse in illis rebus exercitatus callere coeperit optimam decertandi & obsistendi rationem. Non, prodeunt gladiatores incertamen, in puluere, in spectaculum, in clamorem, nisi diutina prius certandi meditatione domi intra parietes occultis fuerint concertationibus assueti: atq; umbratili exercitatione ueram digladiandi peritiam adepti. Tutum quidem: ac gloriose, in ea, quam quisque norit artem, sese exercet. Nam sicut homo pauperis peritiam equitandi facile ab equo sternace excuti solet, ita quicumque concupiscentiam suam fræna non didicerit adhibere, nullo se re negotio impulsus ab illecebris uoluptatis, a proposito decidit castitatis. Habenda planè in ea re tibi colubæ simplicitas est, ne cuiquam machineris dolum: insimulq; & serpentis astutia, ne & tu à quoque decipiaris incautus. Par ferre uitium est in eo, & decipere, et falli. Nimirum prudentia sine simplicitate malitia est: simplicitas uero absque prudentia stoliditas mera. Simplex quidem poteris haberi, si nullas insidias tetederis: prudens uero si paratas tibi ab alio. prouide cauteq; deluseris. Ut de beato Iob legitur, qui erat simplex, et rectus. Simplex erat quia neminem læserat: rectus autem quia nullius insidiis flecti unquam poterat ad nefas. Et, n. quicumque in hac procella imperturbatum illum tenorem continentiam custodierit, omnibus sanè monachis uitæ sanctitate præstabit. Miramur esse quædam animalia quæ per ignes medios sine noxa corporis natura prætranseant: at quæto id est mirabilis, ut uir natura fragilis. sola Dei gratia morumq; disciplina munitus per hostes, per ignes & flammam securus, et illæsus transiliat. In summa ergo sicut non est fidendum quicumque temere in hac re: sic nec committendum ut ob pusillanimitatem animi, tam uerberem merendi materiam quispiam derelinquat: & foeminarum curam negligat, quas tueri, & docere sicut & uiros

ex officio tenetur. Fidelis, inquit Apostolus, est Deus, & non permittet tentari quem supra id quod potest. Quinimo si quid afflictionis ex eo fortasse contigerit, accipiet cum tentatione prouentum, & præmiū laboris centuplum, neque enim ex ea pietate patietur dominus quem labi, sed sic temperabit euentum, quod si non profus absque perturbatione carnis, saltem sine noxa, & sine lapsu persistabit. Nimirum sicut tres pueri in accensa fornace Caldeorum positi, neque consumpti, neque combusti sunt, immo excusis superno rore flammis, multo clariore eo experimēto fuere: sic & uobis, quum opus fuerit ex officio uestro tentationum subire fornacem, nihil uerendum est: modo sitis (ut diximus) bene præparato pectore, idque pie agatis: flamma quidem in rorem, & incendium ipsum in refrigerium commutabitur. Nec multum moueamini quod humana tentatio in uestris sensibus perseueret, quando nec ad illorum quidem puerorum preces fuerit extinctus ignis, sed iniectos igni pueros ueritum est affari. Itidem neque uos, & si tentationis ardor non cesset, nullus tamen libidinis estus corripiet: quin etiam in media illa tentationum fornace gelido diuinæ gratiæ rore condipersos ita fouebit uos Deus, ut nulla interim flamma libidinis urat, nec ullus infamiæ fumus denigret. Quam obrem uobis bene præparatis absque contentatione prudenter cum Dei gratia gerenda res est: quando non aliter melius, aut regi Christiana res publica, aut dilectio nostra erga dominum apertius demonstrari possit, quam quum proximi procuramus salutē: dicente domino apostolo rui principi Petro, Simon si me diligis, pasce oues meas.

De improbis desideriis, & lasciuis cogitationibus reprimendis. Cap. VII.

Sed continere se à mulieribus, ac uitare earum consuetudinē, satis non erit, ad hoc ut merito quod uel esse uel dici & castus & pudicus possit, sed oportet etiā ut

K K i i i

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

.01.10.1

omnis mulierofitas (sic namq; appellat Cicero cupiditatem mulieris) arceatur etiam profus animo, ne. scilicet irrepant, ac penetrent penitus mentem lasciuæ, atq; pestifera cogitationes, hæreantq; subinde cordi tenacius, q; ut postea aliquo possint studio, aut ratione reuelli. Hinc est enim fons & origo omnis concupiscentiæ, et peccati: qua re antequam diffundantur, sunt in suo fonte omnino cohibendæ, ne quando sensui aduersus rationem proacaciter insurgenti aditum patefaciant. Nimirum tanta est uis cogitationis (ne forte eam parum cures) ut ad actum libidinis nisi cogitatione præuia homo adduci non possit. Quam ob rem (ut, D. Basilius differit) ante omnia in mente nostra beata est ipsa puritas, quoniam cogitatio, mentisq; consilium initium est earum, quæ in corpore sunt actionum. Nam libido in corde hominis uoluptuarii primo concipitur & generatur: & inde in libidinem cœeundi: & contaminationem carnis prorumpit. Vnde

Matth. 15 Dominus, Intus sunt, inquit, quæ coinquinant hominem. Hic propterea laborandum uel maxime nobis est quando omnes natura faciles, & prohi sumus, ne dicam præcipites, ad scædas cogitationes. Et ideo quo promptius est in his peccatum, eo diligentior est adhibenda custodia, ne perceremus. Peccata enim quæ in facto consistunt, & tempus, & opportunitatem, & socios, & adiumenta alia multa perquirunt: ac quæ uel sola cogitatione intus in corde perficiuntur: absq; ullo exteriori negotio, aut labore facillime committuntur. Quo circa multi sunt, qui pudicitiam, modestiam, grauitatem, & cæteras eiusmodi uirtutes exterius in conspectu hominum facile seruent, qui tamen interim in mente, & in occulta officina cordis fabricant immania, atque exhorrescenda flagitia. Quare re quum hic facilis, & promptus sic casus, prompta quoq; & accelerata sunt apparanda præsidia: ut mendicium peritissimum facere uideamus, qui ubi suspicio est impendentis alicuius ægritudinis, ad occurrendum perit

tulo multo ante idonea solet remedia prae-
 parare, ne sit in mora: & possit, quum opus fuerit, aegrotanti succurre-
 re. Medicina autem uera, & praesentaneum remedium
 ad auertendas eiusmodi cogitationes est, profugere sta-
 tim ad orationem, lectionem, ieiunium, uigilias uerba-
 tiones, confessionem, labores, & ad alias eiusmodi exer-
 citationes, ac distractiones mentis, & totis machinis (ut
 aiunt) longe ab animo propulsare libidinis fomenta, ac
 caeca daemonis obsidentis praestigia: abducentes protin-
 us animum a foedis cogitationibus, ad memoriam no-
 uissimorum, & ad cogitationem coelestium, ac etiam
 infernorum: ut assueta frequenter bonis meditationibus
 mens discat id quod rectum est, ac sanctum, libentius me-
 ditari: & aspernari foeda, & perniciosa maligni spiritus
 consilia. Non enim melius carnales concupiscentiae ex-
 truduntur a corde, quam si in earum loco spirituales medi-
 tationes protinus inducantur: quibus innixus firmiter ani-
 mus ibidem iugiter & assiduus immoretur, ne uacet ei ullo
 tempore eiusmodi nequitias cogitare. Scriptum est. n.
 quod peruersae cogitationes separant nos a Deo. Quo cir-
 ca obstruendus est his prorsus aditus, ne per ignauiam,
 & securitiam nostram, furim per corporeos sensus ad-
 missae totam occupent mentem, ac subinde dirripiant
 quicquid ibi repererint reconditum boni. Quare ut pri-
 mum haec sese insinuant, statim reprimendae sunt, & pro-
 pere a finibus, ut immanissimus hostis arcenda, ne si aut
 nimis appropinquauerint, aut portis sese cordis intule-
 rint, non possint a nobis postmodum, etiam quum ma-
 xime uelimus, amplius effugari: quoniam postea nobiscum prope-
 tuo, ut inseparabiles comites rusticentur peregrinent, per-
 hostent, uigilant: ac semper domi, ac peregre nobis haer-
 reant, molestissimis stimulis iugiter infestates. Optimum
 id sane est atque obseruandum consilium: quod qui negle-
 xerit, ueneno profecto serpentis, quod sinu fouet abscon-
 ditum, cito pereat necesse est. Quicumque, n. errata quis

Sapi. 1.

. 1. 1. 1. 1.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

modica parvipendere consuescet, breui morula in profundum peccatorum descendet: sic & paruula scintilla, nisi celeriter extinguatur, ex paruis quantumuis incitibus, maximum suscitare solet incendium. Itidem & olei macula, nisi cito eluatur, late diffunditur, atque inhæret tenacius, quam ut eximi post facile possit, ut prius. Interficiatur ergo uiperæ foetus, dum paruus est, et obruatur mortifera sementis in semine, antequam perducatur ad frugem: quæ in malis seminibus solet uberius abundare. Omne namque uitium dum nascitur facile opprimitur, inueteratum inhærescit penitus, fitque mora, & consuetudine robustius. Inuigilandum itaque in principis cogitationum, & omnes occasiones procul fugiendæ: ne sensim allecti uoluptatum blanditiis inconsulte deferamur in præceps, unde emergere amplius nequeamus. A que hic sane uerendum est in paruis, sicut in magnis periculis: quando sapius, ubi minime timetur, decidimus: & dum minima contempnimus pericula, in maxima incurrimus. Ideo noster sapientis, qui spernit modica paulatim decidet. Et neglecta solent (inquit Horatius) incendia sumere uires. Nisi enim obstruantur fontes malorum, non desistent emanare, quæ scaturiunt inde fluenta. Nam nihil refert, si decurrens riuus alicubi interceptiatur mole aggeris, si ex quo defluit, fons integer maneat: quoniam uel rimam alicubi nactus exiguam alia uia elabitur: uel auctus aquis erumpit superne, & deuastat late omnia. Siquidem in his uoluptatibus foedis, sicut in corpore ulceroso, nisi influentem pituitus humorem sistas, incassum adhibeas medicamina. A radice euellenda est uiuax ficus, quam cupis radicitus mori: nam si succidatur truncus superne, mox repullulabit, & rursus uberius fructificabitur. Expedi

Eccl. 19.

hic quidem unumquęq; intelligere infirmitatem suam:
 & quod infirmius in se cognoscit, id maiori præsidio
 custodire: atq; undiq; præmunire; & obfirmare tutiori
 apparatu: sicuti in mœnibus urbiũ fieri consuevit, ut ea
 quę natura loci minus munita sint, acrius defendentur.
 Quam ob rem consideret unusquisque quàm iniquo
 loco certet, quove cum hoste dimicet: atque ut in bel
 lo martio, ita aduersus uenerem in pugna carnis nun
 quam fidendum putet: sed insidias, perfidiam, atque
 hostilia ubique etiam in tutò formidet, ne fortè ubi,
 et quando minime timebit, opprimatur imprudens.
 Non enim tam graue ab hostibus armatis uidetur uis
 tæ nostrę periculum imminere: quale ab circumfus
 sis undique cogitationibus uoluptatum nostrę immis
 net pudicitię discrimen: ne quando corrumpatur, & per
 reat. Vitiõrum siquidem mitia facilius est cohibere,
 quàm impetus regere. Hęc sunt illę paruulę uul
 pes, quę demoliuntur uineam: quas capi sibi Salo
 monia sponsa mandabat, dicens. Capite mihi uul
 pes paruulas, quę demoliuntur uineam. Pusillę si
 quidem, & adhuc recenti cogitationi facile resistitur,
 ne quid damni inferat uineę animę nostrę, at effe
 cta grandior acrius sæuit, quàm ut fugari de corde
 pro arbitrio nostro possit. Vnde alibi scriptum est.
 Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram:
 petra autem est Christus. Dum adhuc ergo paruulus est
 iste conceptus, non miseraris eius, nec parcas ei, sed sta
 tim interfice, antequam augeatur, & roboretur, ut supera
 ri non queat. Paruam intelligo cogitationē de quacuncq;
 re fit illa, quę uenit transiens: & tanquam aduentia
 tia, & peregrina nihil in deliberatione moratur.
 Nam tunc, aut leue admodum, aut nullum est,
 omnino peccatum, quum sit naturalis atque humana

Cant. 24

Psal. 136.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

tentatio, & quæ inducat potius probationem, q̄ perſe-
tionem. Mentem autem non interpellari, nec pungi in-
terdum cogitatione aliqua mala, non penè minus im-
possibile eſt q̄ difficile, homini præſertim aſidue aduer-
sus diabolū in hac fragili, et mortali carne certanti. Quis
eſt enim adeo natura bene inſtitutus, aut moribus adeo
bonis inſtructus, ut cupiditatum, & cogitationum mala-
rum ſtimulos quādoq; nō ſentiat? Præuū eſt, n. cor ho-
minis natura, et procliuē ad malum à iuuentute. Quam
ob rem nihil mirum ſi tam ex natura ipſius carnis, q̄ ex
dæmonis ministerio ſoleat etiā inuitis nobis ſæpius eue-
nire: ut tentemur, ita ut tam uideatur ferè eſſe officiū dæ-
monis propriū inducere malos cogitatus, q̄ munus om-
nipotentis Dei obſiſtere, ne ueniant, et hominis natura ex
libera ſua uoluntate nō conſentire, ac à ſe reſicere, ne præ-
ualeant. Porro neq; in noſtra eſt poteſtate, neq; à nobis,
proſciſcitur ut obſtemus ſubitis, & concitatis motibus
animi, ſeu carnis: qui nos ſæpe ex improuiſo aggrediun-
tur, ſed fortassis noſtrum eſt cum Dei gratia tamen reſi-
ſtere inſurgentibus, ac moderari furentibus, ne prorump-
pant ad illicita & ad nefarios conſenſus, aut ad patrandā
aliquam nefandam turpitudinem nos alliciantur. Is naq;
(ut D. Hierony. ait) laudari debet, & prædicari beatus
qui ſtatim, ut cœperit cogitare interficit cogitatus, & alii-
dit eos ad petram, petra autem eſt Chriſtus: ad quem ſal-
ne tanquam ad certum ſignū omnes noſtros debemus
intendere cogitatus. Animorū ſiquidem, ut Cicero ele-
ganter diſſerit duplex eſt motus, alter cogitationis, alter
appetitus, cogitatio in uero exquirendo uerſatur: appeti-
titus uero impellit nos ad agendum: uſque adeo, ut nū-
quam mens ab agitatione quieſcat. Quo circa omnem
cogitationē, motumq; animi dicit oportere ſemper aut
in conſiliis capiendis, ad bene beateq; uiuendum, aut in
ſtudiis ſapientiæ, ueriq; cognitione uerſari. Hoc eſt aſſi-
due meditari in diuinis ſcripturis, in multitudine beneſci-

riorum Dei, et in infinita misericordia eius, et in immensa
 sapientia illius. Quod quidem, et si difficillimum est ho-
 minem tot mundanarum rerum curis implicitum perfe-
 ste præstare: quoniam multa sunt, et latissime patet, quæ
 in hoc mortali corpore cum distrahant, atque perturbent
 id tamen, nos qui cœlibem uitam degimus, sumusque à
 tot molestiis liberi, si uoluerimus pro uirtuti nostra, et qua
 nobis à Deo donatur gratia, in his saluberrimis medi-
 tationibus assuescere, certissime consequemur. Et tunc
 menti ita foeliciter occupatæ otium non erit inutilibus,
 et uanis cogitationibus indulgere: sed potius ex ea con-
 suetudine continue cogitabit aliquid, quod uel ad suam
 uel ad proximi edificationem, salutemque pertineat: uel
 saltem aliquid quod aduersus Deum non sit: et si aliquan-
 do fortassis humanam quempiam utilitatem cœcernat.
 Prouidendum ergo est, et elaborandum maxime, ut in-
 tendamus rebus optimis, et mentem nostram non nisi ad
 meditanda cœlestia et saluti necessaria conferamus: cog-
 gentes appetitum parere semper imperio consiliique ra-
 tionis. Nam sicut cogitatio, quæ turpis est, puras quan-
 tumuis mentes inquinat, ita si fuerit honesta, et sancta etiã
 inquinatas purificat. Cæterum illud quoque diligenter at-
 tendendum est, si quis præstiterit fortasse quidpiam præ-
 ciali, ne propterea superbe sibi quicquam arroget, tanquam
 quicquam à se boni factum sit: sed potius id, quicquid boni
 erit, diuinæ clementiæ ferat acceptum. Nam licet boni
 num uoluntate nostra fiat, præ nostra tamen fragilitate,
 nisi diuina adiuti ope nos boni aliquid tanquam ex nos-
 bis præstare non possumus. Verumtamen, si quando nos
 durius, atque atrocius urgeat tentationum procella, nihil
 proinde diffidendum est de nobis, aut de diuina miseri-
 cordia desperandum, sed magis magisque piis precatio-
 nibus insistendum et desuper tranquillitas expetenda. Pro-
 pterea primò toto corde orandum est, et quum id non
 sufficiat orandum et corpore: uidelicet manuum exten-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

frone, tonsione pectoris, gemitibus, singultibus, suspiriis, eleuatione crebra oculorum in cœlum, genuflexionibus, lachrymis, & eiusmodi. Neminem profecto auxiliū suppliciter exposcentem in tentationibus destituit unquam Deus, sed potius ei de tentatione ipsa prouentum donat: ut quondam Paulo apostolo, Hieronymo, Benedicto, Francisco, & cæteris sanctis: qui oppugnati in eo certamine castitatis acerrime, diuina tamen adiūto ope tentationum semper uictores fuerunt: utq; maxime tentati sunt, ita & maxime exaltati. Dicit enim Anselmus tentationem, cui non assentitur, non modo peccatum non esse, sed meritum magis, & paratam exercendæ uitæ materiam. Precandum igitur nobis est, non tam ut nulla subintret mentem tentatio (& si id optandum esset maxime) quàm ne nos capiat, & expugnet, ac nostrum extorqueat uolenter assensum: quum perinde sit id, ac si perficiatur opere peccatum. Propterea Sararam abbatissam Scithicam legimus tredecim annos acriter à fornicationis dæmone uexatam nunquam precatam fuisse, ut reliceretur à se dæmon, sed tantum, ut non superaretur ab eo, dicens. Da mihi fortitudinem Deus meus. Sapienter ea quidem, quoniam sicut uno eodemq; motu exagitatum cœnum foetet, & unguentum fragrat: sic una eademq; tentationum procella, casti prouehuntur ad gloriam, impudici demerguntur in gehennam.

Quæ sit humana tentatio, & quomodo moderanda sit. Cap. VIII.

Satis iam elucere arbitror, uel ex his quæ dicta sunt, aliud esse immundis cogitationibus agitat

& tentamenta carnis substinere: aliud sordidis cupidita-
 tibus inquinari, & tentationibus assentiri: quoniam nul-
 la quamuis turpis cogitatio, seu tentatio uitio nobis
 ascribitur, nisi consummatio peccati, seu saltem con-
 sensus, siue delectatio fuerit aliquando subsequuta: quo-
 niam non in uolucro carnalium cogitationum, sed in
 deliberatione, siue delectatione inest peccatum. Hinc
 Paulus apostolus. Tentatio, inquit, uos non appra- 1. Cor. 10.
 hendat, nisi humana. Humana scilicet quæ inuitos
 etiam adoritur: non enim arbitrio nostræ uoluntatis
 aduenit nobis, sed in quadam naturali sese insinuans,
 iudicium præuenit rationis. Vnde apostolus ad Gal.
 latas dicit. Caro concupiscit aduersus Spiritum, & Gal. 5.
 Spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem ad-
 uersantur, ut non quæcunque uultis, illa faciatis. In-
 sunt quidem nobis uitiorum uelut igniculi quidam,
 tam ex pondere humanæ corruptibilitatis, quam ex
 uis, aut auditis, aut etiam per sese conceptis imagi-
 nibus, uel motibus quibusdam rapidis, & in consulo-
 tis, uel impulsu, atque persuasionibus dæmonum: qui-
 bus si assensus animus uoluntarie sese astrinxerit, tunc
 tandem dæmoniaca, & letalis efficitur tentatio, & de-
 sinit esse humana: quæ ex infirmitate humanæ fragi-
 litatis absque noxa homini euenire conceditur. Quis
 est enim qui non subiaceat tentationi? quando & Ies-
 us noster ductus est à spiritu in desertum ut tentaretur
 à diabolo: & Iacobus zebedei apostolus, & cognatus
 Christi dicat. Vnusquisque tentatur à sua concu-
 piscencia, abstractus et illectus, quum ea concepit, pec-
 cati parit, peccatum uero consummatum generat mor-
 tem. Et Iob. Tentatio ait, est uita hominis super ter-
 ram. Ita profecto res se habet: ut si quis uitam dus-
 cat absque ulla tentatione, aut ignoratum à diabo-
 lo (ut sapiens quidam dicit) aut despectum se credat
 quando uacare prorsus tentationibus, quæ diu in corpore

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

uiuimus, sit supra hominis fastigium, atq; angelicæ sane
 magis, q̄ humanæ uirtutis. Tribus modis (ut inquit Be-
 da) agitur tentatio: suggestione, delectatione, consensu.
 Suggestere quidem aduersarii nostri est, delectari sensum,
 consentire autem tam humanæ fragilitatis esse potest q̄
 malitiæ. Nam quicumq; et suggestioni resistit pugnant,
 uictoriæ corona dignus est, qui uero concepti in corde
 criminis delectatione afficitur, subito factus est dæmonis
 mancipium et æternæ mortis reus. Proinde ergo quum
 naturæ repugnare non possumus, atq; omnino fieri ne-
 quit, quin à propria concupiscentia et carnis, et dæmoni-
 nis suggestione tentemur, procurandum nobis est (quod
 proxime dicebam) ut primo statim congressu, priusquàm
 status mentis grauius agitetur, recens, ac nouella tentatio
 sopiatur. Hic autem in hac consultatione semper nobis
 in consilio adhibenda est domina, et magistra ratio, quæ
 nos doceat q̄ leue sit, quanq; momentaneum quicquid
 hic tantopere delectat, et afficit: quanq; anxium durum,
 fœdumq; seruire libidini inhiare uoluptatibus, et carnis
 imperiis subiacere. Nam quicumq; licenter eiusmodi ten-
 tationis libere grassari permiserit, difficile erit postmo-
 dum, non efficere quicquid sibi diutina interim fuerit ten-
 tatione suggestum. De tentatione autem fornicationis,
 senex quidam ex illis patribus antiquis lepidissima qua-
 dam similitudine ita eleganter disseruit. Dicebat is nidori
 culinæ meritoria eiusmodi tentationem esse per simile:
 quem quidem trãseuntium inde omnium pares olfa-
 ciunt; sed alii eo odore capti ingrediuntur tabernam, et
 epulantur nil nisi securitatem quærentes; alij uero de eo
 ipso nidore nihil curâtes, alicuius tantû delicatioris assa-
 turæ moniti, ultra uel fameſcentes pertrãseunt: quoniam
 nec olfatui consensit animus, nec suppressit appetitus ra-
 tionem. Sic pari modo de obscœna tantatione exitus
 mandum esse dicebat: q̄ non magnopere curandum est,
 si sine culpa nostra uariis perturbationibus impugnetur
 sæpenumero

sapenunero mens, & cōcutiat memoria uoluptatis mō
 nō super assentiēs tētatiōi, & ad nidore nō currat foetētis
 libidinis, attractus blanda titillatione uoluptatis. Hic itaq;
 studiosissime cauendum est, ne quando fraudolenter, &
 occultis insidiis capiamur, & hosti nostro clandestina, ac
 intestina prodicione tradamur. Nam & munitissimæ ple
 runq; urbes, quum diu multorum palām obsidentium
 uiolētiam superauerint, occulta demum cuiuspiam
 defectione produntur, & qua hostis diuturna obsidione
 ferro, fame, tormentis, igne q; non poterat penetrare, so
 la deniq; unius cuius perfidia adiutus irrumpit. Haud sa
 ne multo secius saepe nos prodit insidiosa, atq; occulta
 tentatio: quā forte intra nos secure sine fraudis suspitione
 euagari permittimus, ut qui antea multis palām oppu
 gnationibus carnis diutius inuicti, ac intrepidi ualenter
 obstiterimus paruo subinde negotio, circumuenti dolo
 sa tentationis fraude succumbamus. Frustra quidem die
 sponuntur praesidia in moenibus, frustra portæ claudun
 tur, & claustra firmantur, si uel rima relinquatur incusto
 dita, & aperta: per quam possit improuisus hostis irrum
 pere, & uiam inde sibi facere ad regiam, capiendam: cu
 ius potissima sedes est in corde: à quo omnis spiritualis
 uictoria triumphus q; dependet. Ideo extat sapientissimi
 regis consilium dicentis. *Omni custodia serua cor tuum.*
 Ibi quidem latent in insidiis hostes acerrimi, qui nos in
 cautos trucidēt. Vnde noster dominus. *De corde inquit
 exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicat
 tiones, & reliqua, quæ sequuntur.*

Quomodo sit aduersariis nostris spirituali
 bus resistendum.

Cap. IX.

PROU. 4.

Non ab re profectō monemur omni diligentia
 obseruare & custodire cor nostrum quando id
 diabolus in primis tanquā praecipua munimēta

L L

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

sensuum exteriorum nitatur pro uiribus expugnare atq;
 non tam apertis oppugnationibus, q̄ occultis, & impro-
 uisis insidiis capere, & occupare. Transfiguratur enim sa-
 pe se in angelum lucis, quum sit princeps tenebrarum, ut
 calidissimis dols nos fallat, & sub alicuius boni specie
 comprehendat incautos. Hac spe igitur obsidere, & op-
 pugnare cor nostrum uel occulto, uel palam q̄ diu uiuis
 mus nunquam desistit. Nec mirum: quid enim expugna-
 to corde habet præterea homo uirium, quod non sit in
 illius potestate: Excubandum itaq; nobis est, & omni stu-
 dio, & industria elaborandum, ut tanto hosti in nos tam
 immaniter sæuienti, fortiter, & uirriter resistamus. Quo
 circa ut in bello solemus, quæ uitalia sunt, & scuto, & ar-
 mis protegere, & quæ debilia sunt, munire firmiori præsi-
 dio, atq; tueri custodia potiori: sic, et in hoc certamine spi-
 rituali semper excubandum est, & nunquam intermit-
 tæ cordis excubiæ. Cæterum non est nobis aduersus
 eiusmodi inuisibiles hostes armis fereis, & præsidis cor-
 poralibus repugnandum, at potius spiritualibus inuisibi-
 libus resistendum: quæ sunt orationes, meditationes, uil-
 giliæ fatigationes, ieiunia lectiones, opera pietatis, uirtu-
 tumq; præsidia. Obsidet nos quidē Demon in hoc cor-
 pore uelut cinctos, septosq; non armis propriis, aut tuis
 mœnibus, sed spe aduentantis præsidii, & auxiliorū ex-
 pectatione securos: quare semper explorat, ac instat uni-
 diq; si qua forte minus stabilis minusq; fida pars sit aliqua
 in nobis, per cuius aditum ad interiora, uel ui, uel fraude
 ualeat penetrare, atq; aliquando improuisos cæde, incē-
 dioq; ac rapinis opprimere. Quā ob rem Petrus Apo-
 stolus, sobrii inquit estote, & uigilate, quia aduersarius ue-
 ster diabolus tanq̄ leo rugiens circuit, quærens quē deu-
 uoret, cui resistite fortis in fide. Proposuit idē certamen
 nobis præ oculis saluator noster Christus hac parabola
 dicens. Quum fortis armatus atrium suū custodit (id est
 cordis arcanum) in pace sunt omnia quæ possidet, Vni-

1. Petri. 5.

Luce. 11.

uero fortior illo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Hoc contingit quum diabolus irrumpit in cor hominis, tollens omnem pudorem, & timorem, & omnem recte uiuendi disciplinam subuertens. Verum enim uero quum nullum sit nec maius, nec magis presentaneum remedium in hoc tanto discrimine, quam confugere ad Deum, & ab eo auxilium piis precationibus poscere, deinceps de ipsa oratione & precatione dicamus.

De piis precationibus & diurno, & nocturno tempore frequentandis. Cap. X.

Precationes ergo & orationes frequentes, & humiles nobis maxime necessariae sunt ad expellendas malas cogitationes, & ad superandas tentationes diaboli, atque ad promerendam gratiam castitatis. De precatione siquidem est illa, quae ueri boni cognitionem inducit, quae Dei amorem conciliat, quae nos denique reddit contra omnes impetus aduersantis concupiscentiae fortes, & praemunitos. Nam ex facundissimi Ioannis Casiani sententia, cum in omnibus uirtutum profectibus, & cum sanctorum expugnatione uitiorum: tum in hoc praesertim certamine gratia domini uictoria speranda est: ubi praecipuo, ac peculiari dono Dei est opus. Non enim in multitudine exercitus uictoria belli huius acquiritur: sed (sicut legimus) de caelo fortitudo est. Idcirco in ea re non fiducia uirium nitendum est nobis, sed uota facienda, sed auxilium desuper humilibus precibus impetrandum. Et, n. exire quodammodo de carne est, hominem constitutum in carne, desyderia carnis reicere, ac blandis eius imperiis non parere. Ideo impossibile plane creditur quenquam mortalium posse suis (ut aiunt) pennis ad tam praecelsum donum, atque coeleste officium subuolare. Nulla quidem alia uirtute tam proprie carnales homines angelicis spiritibus coaequantur, quam merito, & gratia castitatis: quae quum subiecta sit ualidissimis insultibus carnalis concupiscentiae,

1. Mach. 3

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

tantæ fortitudinis esse non potest ut sua seipsa ope tueatur. Quare assiduis precibus orandus est Deus, ut pro sua pietate, & clementia præstet nos in ea re perseverare incorruptos. Et iccirco præter statas preces, & illud nostrum horarium officium, cui studiose, ac pie nobis quotidie uacandum est, addendæ sunt & aliæ laudationes, deprecationes, & gratiarum actiones. Quin etiam ne propter nocturna tempora ulla sint intermissarum precum dispendia, in ipso quoque cubili ab oratione non est usquequaque cessandû: sed quoties exaturato longa quiete corpore intermittitur somnus, cui castimoniam cura est, psalmos, precesque piæ, uel semisopitus immurmuret, ut uere dicere possit, quod legitur. Ego dormio cor meum uigilat. Si uero senio, aut ægritudine, aut alia quapiam occasione (ut fit quædam) diutius uigilare in ipsis stratis contingat: tunc meditando attentius psalmorum uerba singula, atque sententias interpretando, eo usque de Deo cogitet, quatenus mentem rerum sæcularium curis liberam, ac diuina solummodo meditantem, placidus rursus somnus auferat. Solet enim in ipsis nocturnis tenebris experientia mens acutius intueri, ac uelut clariori quodam lumine irradiata, misteria sanctiora, atque secretiora rimari. Nam facta intermissione curarum animus per soporem membrorum expeditior, ac promptior ad meditandum insurgit. Sed etiam mortis memoria tunc mordacius stringit, quatenus uehementius, quam interdiu: quod ad tollendam uoluptatum titillationem conducere maxime uideatur. Hoc autem ideo admonendum censui, quonia oculis tantibus, ac ociose torpentibus nobis innumeræ damnorum fallaciæ, & foeda cogitationum fantasmata nostris solent animis obuersari, & cum his impudica desideria, fomentaque atque excitationa libidinis. Quod quidem quum optime nosceret Dauid rex ille sanctissimus, & si multis alioqui distractus negociis, septies tamen per diem, ac media nocte surgens domino laudes decantabat, & in

Cant. 5.

1. 118.

Psal. 118.

matutinis meditabat quomodo is fuisset adiutor sibi: ut
 in suis canticis ipse de se contestatum reliquit. Quid nos
 bis modo faciendum censetis: quibus illud redemptoris
 nostri Iesu assidue in auribus perstrepat, Vigilate, & ora-
 te, ne intretis in tentationem. Nempe oratio casta, et per-
 uigil est illa, quæ hominis animum adhuc intra carnis se-
 pta præclusum, & in terris degentē, in miro quodā ascen-
 su sublimem in cælum tollit: & Deum ipsum, quantum
 fas optare mortalibus, mentali propius representat ob-
 tutui. Hæc inquam est illa, per quam tanta in ipsum Deū,
 ac proximum accendimur charitate, ut nullæ niues, nullæ
 frigora, nulli imbres beatum illud incendium possint
 extinguere. Hæc est denique, qua usque adeo à terrenis cu-
 piditatibus abducimur, & à carnis desiderijs amoue-
 mur, ut nihil uilius existimemus quàm terrena: nihil facio-
 lius obliuiscamur quàm carnalium uoluptatum. Magna
 inquit Chrysostomus arma sunt preces, magna securitas,
 magnus thesaurus, magnus portus: inde prædabile præ-
 dium: modo sobriæ sint, & mens nostra undecumque colo-
 lecta, ut nullus aditus inimico nostræ salutis fiat peruius.
 Sit ergo hæc precatio castis mentibus assidua comes, et
 admissa intimis penetralibus cordis, inde nunquam rece-
 dat. Hinc sibi quisque constituat contra concupiscentias fa-
 miliare præfugium: ut simulatque ingruerit hostis, statim
 mentem ad cælum tendat, atque ardentem oret Deum, ni-
 hil hæsitans inde paratum affore sibi semper auxilium. *Psalm. 90.*
 Clamabit (inquit dominus) ad me, et ego exaudiam eum:
 cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorifica-
 bo eum. Clamet ergo quisquis tentatur ad dominum, qui
 saluare nos potest: clamet autem non in contentione uo-
 cis, sed in lenitate potius et in simplicitate cordis, et dicat *Psalm. 6.*
 cum propheta. Miserere mei Deus quoniam infirmus
 sum, et quoniam conturbata sunt omnia ossa mea, et lū-
 bi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in caro-
 ne mea, Exurge domine adiuua me, et refloreat caro-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Psal. 91

mea uigore pudicitie: & similia uerba. Is sane sentiet, qui hoc fecerit, auxiliū de sancto, & inuisibiliter adiutus cantare mox poterit cum eodem propheta, Audiuit dñs, & misertus est mei, & ipse factus est adiutor meus. Verum interorandum nobis solícite aduigilandum est, ne ineptis, & uanis uagationibus ita mēte aberrimus, et abstrahamur à nobis ipsis, ut aliud ore, aliud corde dicamus: quum uocis sonus cum sensu cordis, in oratione absq; ulla discrepantia copulandus sit. Quæ n. dementia nostra est, ab alienatis nobis, ac extra nos positis, uelle Deum attentum, & memorem nostri esse: ac nescientibus nobis quid precamur, preces nostras audire. Non est id sane orare Deum, neq; placare, sed Deum potius irritare, & infestū reddere, ac contra nos ipsos prouocare. Quia ob rem orare dominum non labiis tantū, sed tota mente, & toto corde debemus, & tunc minime dubitandum est quin postea efficax, & fructuosa sit nostra precatio, et apprime nostris usibus profutura.

De castigatione carnis. Cap. XI.

Veruntamen scias te tandiu esse tutum posse in hoc certamine, q̄d in foeminarum consuetudinē, atq; conspectum caues: repellisq; obscenas cogitationes, atq; clamas frequenter ad dominum, et propterea meminisse debes oportere te semper accinctum stare, et quocunq; locorum pergas hostem, qui cū asistatue decertandum est semper in eise tibi. Intus enim et in te sunt insidiæ, intus periculum, intus bellum et formidabile certamen: ut iam nihilo sane magis ab externis hostibus, q̄ ab intestinis odiis, et domesticis insidiis uerendum sit. Caro quidē sua, qua tenetur quisq; captiuus, q̄a propterea est semper ad malum, et præcipue ad libidinem, nobis quotidie uel potius singulis horis, atq; momentis, bellū indicit, nos oppugnat, nobiscū certat, et infestis signis, nulla spe pacis, aut induciarū intermissione configit. Pugnāt inquit Apostolus caro aduersus spiritum, et spiritus

Gala. 5.

aduersus carnem. Ecce intestina bella disfidiumq; perpetuum atq; assiduus carnis spiritusq; confictus absq; ulla penitus pacis spe. Hac ipsa pugna idem quoq; Paulus Rom. 7. uas electionis, & usq; ad tertium coelum raptus, quum aliquando sentiret sese acrius agitari, q̄ uellet: ita secū deo semetipso exposulans scribit. Video, inquit, aliā legem in membris meis, repugnantem legimentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Hinc & ille poeta ethiopicus. Video meliora, proboq; Deteriora sequor. Est ergo caro ipsa humana, ad omnem uoluptatem, & uitiū suapte natura procliuus, ut non nisi animi imperio coacta, ac uel spiritus subiugata, castimoniam, aut uirtutem omnino sequi uelit, aut possit. Quam ob rem quicumq; uoluerit in eiusmodi tam acerrimo confictu uictor euadere, nec sue effici cōcupiscentiæ captiuus, oportebit interim perniciosa quæcūq; & infesta uitare, & modis omnibus carnis petulantiam coercere, atq; eam ipsam continentia, et sobrietatis habenis compescere, & abstinentia, ieiuniorumq; parcitate reprimere. Est. n. caro nostra haud multum dissimilis equo pabulo, ocioq; nimio exultanti: quū q̄to ualidior, atq; ferocior fuerit, t̄to illi & peritiori auriga & acriori domitore. At opus. Q̄ si fortē negligētē, et pauldū nactus fuerit magistrū, aut sua eū ferocitate decutiet dorso, aut in prupta deducēs inde statū dabit. Nō est ergo ut studeos uegetū, ac nimis ualens corpus habere, nā q̄to illud fuerit ualidius, t̄to acrius urgebit spiritū: et effectū ex eo intractabile, egrius parebit imperio rōnis. Norat id optime saepe memoratus, ac memorādus Apostolus, qui de semetipso hæc scribit. Castigō, inquit, corpus meū, & inferuitutē redigo, ne quū aliis pdicauerim ipse reprobus efficiar. Machariū quoq; Alexandrinū & ipsum hoc usum fuisse remedio legimus: q̄ ad domādam carnē saccū sabulo plenū ad extremā usq; lasitudinem sapius circumferre solebat: & interrogatus aliquā quodā, qd supuacua illa sibi uellet opa: respōdit. Nisi ita

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

corpus affigerem, animæ periclitandum fuisset. Idem
 ferme præstitit Lichoforus monachus: qui per triennium,
 et ultra ex consilio senioris, cui sese in disciplinam tradi-
 derat, per grande saxum bis quotidie tria passuum milia
 humeris portare consueuerat: et tantum abfuit, ut perpesti-
 tam diu laboris illum unquam pigeret: ut post hæc tem-
 pora alacrior ad corpus magis fatigandum adici adhuc
 aliquid priori oneri precaretur. Neque id temere, aut ab re
 à prudentissimis uiris factum fuisse credendum est. Nil
 mirum (ut diximus) indomitaret effrænis est caro ho-
 minis, et nisi cura diligenti, et studio sollicito castigetur,
 uti immanis fera missa è cauea, exhilarata libertatis mu-
 nere, sæuit acrius, quam ut possit amplius comprehendit ui-
 culis, et uincta sub custodia contineri. Cohibenda itaque
 hæc ipsa in campo et freno, et ut equi ferocientis, non scite-
 minus, quam uiolenter, eius est coercenda, atque doman-
 da proteruitas: ut domita tandem discat parere habentis,
 fisti que, et agi, ad nutum, libitum que, sessoris. Verum quia
 nemo est (modo is sanæ mentis sit) qui pro usu equitadi-
 non sibi malit equum uisitatum, et domitum, quam intrac-
 tum, et nouum: quam ob rem non is tantum quum opus
 fuerit equitare, exercendus erit, sed antea tempestiue: ut
 semper quum uelimus, instructum, et domitum habere
 possimus. Ita quoque quicumque perdomitam habere libi-
 dinem uelit, discat domare carnem ab adolescentia, et opti-
 timis præceptis communire sese antea: ut par esse per-
 culis possit. Quibus potissimum rebus fiat iam dice-
 re aggrediamur,

De uigilia, ieiunio, et parsimonia. Cap. XII.

Quicumque autem caste uiuere, et carnem domare
 desiderat, uigiliis omnino intendere debet: neque
 ullo pacto somno, desidietateque uacare: hæc enim
 reddunt mentem ad resistendum tentationibus tardior

rem, carnem uero ad excitandam, atque ad exercendam
 libidinem promptiorē: quare longa uigilia potius, quam
 longo somno utendum est: utrinque tamen pro incolumi-
 tate corporis seruanda modestia. Ait quidem Hippocra-
 tes in suis Aphorismis, somnum, & uigiliā, utrumque, si mo-
 dum exceſſerit, eſſe morbum. Non ab re profecto inſti-
 tutum fuiſſe uidemus, ut horis antelucanis ſurgant è ſtra-
 tis religioſi ad perſoluendas laudes domino, ne uacet. ſ.
 experectis repetere ſomnum, aut per deſidiam turpia co-
 gitare. Tunc enim maxime excitatur, ac ſtimulatur caro
 libidine: quando ex longo ſomno reparatis uiribus di-
 ſcit ex ignauia luxuriari: unde prouerbiū. Titilantium
 uoluptatum mater eſt culcitra. Quā ob rem ſtatim ubi
 expergiscimur exurgendū eſt à cubitu, & abicienda ope-
 ra tenebrarum, ut ait Apoſtolus, et induenda arma lucis.
 Et enim nihil eſt quod magis officiat propoſito caſtita-
 tis, quā poſt ſomnum deſidioſe facere. Decet ſiquidem lan-
 guidos artus fouere interdum quiete, & blandimentis
 quibuſdam, ſed quatenus tam corporis, quā animi ui-
 gor interea reparetur: non autem ut turpiter langore, &
 deſidia contabeſcat. Nam tunc potiſſimum in uaria ui-
 ſa, & foedas ſpecies ſomniorum incidimus: hinc proue-
 niunt mirabiles ſæpe turbationes, & inhoneſte, & obſcœ
 ne pollutiones, quarum pudet poſtea etiam reminiſci.
 Sunt quidam qui uſque ad horam prandii dormitant, &
 prandi ſomno, ſe iterum dedunt. O uitam miſerandam
 eorū, qui ſeſe tam molliter plumis ſepelientes, ut paulo
 poſt duriter cum diuite illo ſplendido ſepeliantur in in-
 ferno: de quo ſcriptum eſt. Mortuus eſt diues, & ſepul-
 tus in inferno. At ſunt qui pro maximo commo-
 habeant, ſi diutius dormiant, ueh quicumque ſit ille, qui
 euigilare faciat hanc ſpōſam, donec ipſa uelit. Endymio-
 nis per me ſomnum dormiat: illos alloquor qui cupiūt
 uigilare. Succedat autem uigiliæ, uel potius cōcurrat pro
 ſalutari remedio ad proterendā libidinem ſalutare ieiū-

Rom. 13.

Luc. 16.

DE RATIONE COERCEN, LIBID.

Tobie. 12.
Matth. 17

nium: dicit enim scriptura diuina. Bona est oratio cum ieiunio. Elicere enim uolentibus carnalem concupiscentiam, uti pessimum dæmoniorum genus (quemadmodum saluator noster affirmat) opus est cum oratione ieiunium. Facit id quidem egregie tum ad multa, tum ad dæmonum fallacias, & ad carnis concupiscentias superandas. Scribit Porphirius philosophus, impius alioqui, et hostis nominis Christiani (ut refert Christianus auctor Eusebius) hominum corpora malorum dæmonum plena esse, eorum præsertim qui cibis deliciaribus uescuntur. Comedentibus, inquit, adueniunt hi nobis: & hærent corpori: scelerato ieiunium, & castitatem maxime commendari, non tamen quod Deus bonus principaliter istis placetur, sed ut recedat illi, qui sanguine, & immundicia delectantur. Hæc ille. Quid ergo mirum, si dominus noster Iesus cum dæmone certaturus ad nos instruendos diutino sese prius ieiunio præmunerat: indicans non posse dæmonis fraudes sceleratis superari, quam ciborum, et lauticiarum abstinentia. Olim quidam in publicis certaminibus athletarum, corpora solidiora, ualidioraque ad pugnam certa quadam ciborum lege, & continentia reddebantur: quoniam corpus affatim saturatum efficitur imbelle, & graue, utpote opimum, & abdomine tardum, ac propterea minime idoneum ad ineundum certamen cum fortibus. Feruent enim uenæ cibi, ac potus nimia repletione succensæ: & uenere distentio, acrius, & uehementius genitalium pruritus exarsuat. Nimirum satis constat, quicumque studiosius gulæ, palatoque inseruit, eum intemperantiorem in dies euadere, & ad uenerem fieri semper ardentiorum. Subministrantur profecto his deliciis grandia fomenta libidini: quo circa qui tollere eam cupit, nihil comducibilius facere potest, quam libidinis matrem ingluuiem prorsus tollere: à qua potissimum generatur, & alitur uigor libidinosæ uoluptatis. Nam nihil æque inflammatur, & titillatur sensus, ac excitatur membra, præsertim

obscœna, ut cibus nimius, indigestus, & crudus. Ideo in quotidiana precatioe cantat ecclesia. Carnis terat superbiam, potus, cibiq; parcitas. Prout quisq; ergo uel indulserit, uel moderabitur uentri, ita pari modo & ueneri. In magna quidem ubertate, & saturitate ciborum necessario caro nostra lasciuit: qua re sicut opima nimis fata deo pascenda sunt statim in herba: ita & carnis petulantia statim à principio comprimenda: ne postmodum ex nimia irriguitate, luxuriet. Nam quemadmodum nimium pinguis, & humida terra ex se uermes tantum, muscumq; & inutilis herbas ipsa sua feracitate producit, exiccata uero, & probè culta, fructus, & fruges optimas: sic caro ipsa superfluis irrigata epulis marcescit libidine, enutrita autè parce, & bene macerata ieiuniis, fructificatur abunde, & cum maxima continentiae ubertate ulrescit. Hanc autem superfluitatem ciborum adeo Plato uitandam duxit, ut discipulis suis uetaret, ne quis eorum bis in die satur fieret. Asserebat enim eum uti mente integra non posse, qui sit superfluo cibo, potuq; repletus. Galenus quoque medicæ artis princeps tradit, illorum corpora, quorum uita, atq; cura in sagina est, nec sana esse, nec diu posse superuiuere: mentesq; eorum nimio sanguine, et adipe, quasi luto inuolutas, nihil subtile, nihil coeleste meditari: sed assidue de cibo potu, uenere, et uentris ingluuie cogitare, et loqui. Vnde Ioannes Chrysostomus, Ieiunās (inquit) leuis, & alatus, et cum solertia orat, Deum placat, et in surgentem animum deprimat, et improbas extinguit concupiscentias. Cum eius dicto conuenit illud frequens in sacris uerbum. Ieiunium mentem eleuat, uirtutem largitur, et prauitatem. Nihil sane fortius libidinem refecat, iuuentutemq; coercet, quàm ieiuniorum frequentia, et sobrietas epularum. Quod quidem quàm sit probabile, nemo compos mentis ignorat: quum quotidie id in se quisque soleat experiri. Niniuitæ siquidem in uerbis

DE RATIONE COERCEN, LIBID.

Gen. 19.

Iere. 5.

Exo. 32.

Deut. 32.

Ionæ ad ieiunium conuersi, refrigerato libidinū suarum ardore, flagitiis prioribus ueniam impetrarunt. Cōtra uero Sodomitæ, & Gomorrei in saturitate, & octo perdurantes, & suos nefandissimos: concubitus prosequentes, sulphure, & igne demisso cœlitus, in fauillam, & cinerē una oēs cum suis urbibus pariter abierunt. Iudæi quoq; per Ieremiam à domino ob suam securitatem arguuntur fornicationis. Saturati inquit eos, & mœchati sunt: et in domo meretricis luxuriabantur. Et alibi. Sedit inquit, populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Et rursum. Incrassatus & impinguatus est dilectus, & recalcitrauit. Adam sane quandiu ieiunauit in paradiso uirgo permansit, comedit, & statim eiectus est, & commixtus uxori decorem uirginitatis amisit. Quicumq; ergo carnalem cupit refrænare petulantiam, tenui, ac simplici utatur cibo, & crebro ieiunet: quoniam qui in eo sibi temperare nescit, à sua concupiscētia, cito fertur in preceps. Carnis quidem natura truci tauro cōparari merito potest: qui saginatus amplissime, & liber abire permixtus, incedit superbus, calcitrat saliens cornu petit, & pedibus (ut ille ait) spargit harenam: & toruum minitans, quibus cunq; sit obuius, etiam impetitus insultat: eum enim cogit obesitas ferocire. At ubi aliquot diebus maceratus fame effectus est macilentus, repente omnis pristinus secedat furor, ac genuinus ille uigor, maxima ex parte restinguitur: atq; ex eo factus mitis de uia cuiq; cedit, saturitatem iam potius, quàm pugnam meditans. Inde factum est, ut ferocium taurorū cornibus fasciculos è foeno alligare antiqui pastores consueuerint: ut scilicet ipsa nuarēt nullam aliam ob rem, nimiam illam ferocitatem eis, quàm propter nimiam saturitatem pabuli puenisse. Et hinc emanasse ferunt frequens, usitatumq; proterbiū: ut quādo cauendum esse à quoq; significare uelimus, eū dicamus foenum in cornu gestare. Celebratur quoque in ea re præclarum Cratis philosophi dictum, Amorem,

inquit, sedat fames, sin minus, tempus: eis uero si uti non
 uales, laqueus. Prætereundum non est hoc loco, quod
 de Iudith illa nobilissima Hebræa in sacris uoluminibus
 legitur: quæ elegantissimæ formæ, & florentis ætatis for-
 mina præter Sabbata, et Neomenias festa Iudeorū, quæ *Iudith. 8.*
 non nisi hilariter mos eis fuerat celebrare, diebus singulis
 ieiunasse memoratur: non ob aliud, nisi ut domaret in-
 edia iuuentutem, & macie reprimeret pulchritudinem,
 qua maxime præstabat, atq; pariter stabiliaret ea sua tanta
 abstinentia & mentis, et corporis castitatem: quoniã ul-
 gor pudicitia carnis infirmitate roboratur. Quid enim
 si recte perpendimus, est aliud ieiunium, quàm castigatio
 iuuentutis: pallor pulchritudinis: decus, ac singulare fo-
 mentum castimonie. Legitur propterea Pythagora an-
 tiquissimus philosophus: nunquam neq; saturitati, neq;
 ebrietati, neq; ueneri operam dedisse: quæ tria bona in se
 parabili sanè amicitia nexu iunguntur: et pari saltu ad lau-
 dem, et gloriam uirtutis attingunt.

De temperato, et modico potu: deq; frugalitate
 in cibus utenda.

Cap. XIII.

IN potu etiam non alius, aut minor modus nobis est
 adhibendus, quàm in cibo, sed potius in utroq; præ-
 cipua, et obseruanda frugalitas: nam nimio potu (ut
 multis contingere sæpe uidemus) facile possumus in al-
 quod magnum dedecus labi. Vinum quidem modice
 sumptum roborat uires, hauustum uero immodice, inge-
 nium hebetat, statū mentis euertit, et lumen rationis ob-
 scurat. Noe ad unius horæ ebrietatem, nudauit turpiter
 fæmora, quæ per sexcentos et amplius annos sobrius,
 usquequaq; contexerat. Loth licet iustus, et pudicus, ta-
 men ob temulentiam extra se positus, quum quid age-
 ret nesciret, imprudens cum filiabus suis, ab eis dolose
 deceptus concubuit: quod sobrius nec cogitauit unq̃,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

nec cogitare potuisset: quum is unus dudum fuisset singulariter castus, et mundus, ex uniuerso ciuium suorum numero inuentus: et propterea, consumptis uno incendio omnibus, solus præseruatus incolumis. De Ioanne Baptista legitur, neque uinum, neque aliud quicquam quod inebriare posset tanquam bibisse. Paulus apostolus Timotheo suo, qui iam longa sese abstinencia fregerat, et stomachum suum assidua potatione aquæ corruerat: uti modico uino propter stomachum, et frequentes eius infirmitates indulgit alioquin non uini potum suaturus, sed aquæ propter eius iuuuentem. In Leuitico legimus, Aaron summum sacerdotem, ac reliquos inferiores ingresuros templum, quandiu ibi deseruient, non bibere solitos uinum.

Quod præceptum Apostolus quoque noui testamenti legatus confirmare uidetur, ubi mandat sacerdotes non debere esse uino multo seruentes, sed sobrios. Sed et apud Ægyptios (ut tradit Plutarchus) nefas erat sacerdotibus uinum gustare. Verum nobis quibus uini usus non interdicitur, et si non à uino more istorum abstinendum prorsus ducimus, sobrietati tamen uacandum esse et modico uino utendum arbitramur, et ut docet Apostolus, eluendum largiter merum, et omnem crapulam fugiendam. Scriptum est enim Exultatio animæ, et cordis, uinum moderate potatum. Et alibi, Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Item, luxuriosa res est uinum, et tumultuosa ebrietas. Est quidem ebrietas intima, atque indiuisua comes libidinis. Nam iuxta Comici dictum, Sine cerere et baccho friget uenus. Duo referuntur in ecclesiasticis sententiis, quæ apostata re faciant etiam sapientes uinum: et mulieres. Recte Salomon in prouerbis dixit uinum blande ingredi, sed mordere tandem ut coluber, et sicut regulus uenena effundere. Plato quoque in libris quos de legibus & didit uetat pueros ad annum usque

Luce. 1.

1. Timo. 3

Leui. 10.

Ezech. 44

Tit. 2.

Eccle. 3.

Ephe. 25.

Prou. 20.

Eccle. 19.

Prou. 23.

duodeuigesimum uinum bibere, ne uini calor ad feruor
 rem ætatis accedens, tantum incendium libidinis susci
 tet, quod postea succedente ætate, nullis possit aquis ex
 tingui, Hoc et Romani illi prisce probe norant, qui uino
 diu fœminis interdixerant: ne dum igni (ut aiunt) ignis
 accedit ebrietatis æstu correptæ libidinis flagrarent in
 cendio, Solutior quidem esse solet post potum licentia:
 pudorq; ubi sobrietas abfuerit, facile euanescit, et mens
 subinde, uelut amisso ductore, impulsæ temulentia impetu,
 ad omne nefas per lubricum libidinis rapitur, Et pro
 pterea recte quidam asseruit, pudicitiam sine his comi
 tibus, abstinentia scilicet et sobrietate fidem sui facere nõ
 posse, Valde quidem aberrat, quicumq; existimat, cibo,
 potuq; lautissime posse frui, et pariter uacare pudicitia:
 quum nil aliud sit uelle seruare in his fomentis castimo
 niam, quàm uelle, uel pice, uel oleo restinguere incen
 dium. Non Ætnei ignes (ut eleganter D. Hierony
 mus ait) non uulcania tellus, neque Vesæuus tantis ar
 doribus æstant, ut iuueniles medullæ uino plenæ, et
 dapibus inflammata. Nolim tamen dum hæc refe
 rimus, ita nimio frugalitatis studio quenquam grauari
 (et si parum uerendum sit) ut sub ipso statim absti
 nentia onere, nimia parcitate succumbat. Aliis nanq;
 alia naturæ uis est, et pro corporis uiribus, est et ab
 stinentia moderanda, et laxanda frugalitas: quatenus
 et cibus, et potus pareat necessitati, non uoluptati:
 uiresq; corporis instauret ad usum uitæ, non ad ab
 usum uoluptatum, atque læsciuia: quæ ex eiusmodi
 consueuit repletionibus exoriri. Dixi hæc quidem,
 quoniam posset contingere, ut aliquis nimio quodam
 abstinentia feruore concitus, dum uirium suarum ra
 tionem non habet, nimia fractus inedia prius concidat
 in aliquam ægritudinem, q̄ reportet de suo proposito
 sanctitatem. Quâ ob rem tam in cibo, q̄ in potu (qu
 præfiniri melius non potest) eâ mediocritatis mensuram

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

seruandam, atq; eum semper modum tenendū esse exi-
stimo, ut quisq; tantum ex his capiat quantum ualentia
ni sit satis, non autem quantum edendi, aut bibendi libi-
dini placeat: quæ et modo, et modestia carere plæruncq;
solet. Sedare quidem sitim debet uini potus, non accen-
dere: cibisq; uigorem membris addere, nō torporem.
Siquidem omnia moderate, parceq; sumpta semper in-
noxia sunt: ac immoderate, et sine discretione, sæpe mor-
tifera. In summa autem considerandum est, quātum sibi
natura cuiusq; requirat, et corpus ita alendum, ut uiuat, et
ualeat, ac etiam uigeat: non autem ut crassescat, niteat, et
lasciuat. Propterea uitare oportet frequentes comessat-
iones, ac nimis instructa conuiuia et apparatus epulas,
eos, qui castitati student, quoniam in his locis, tum ob ni-
mias cupedias, atq; lautitiā, tum ob sodaliū scurrilitatē,
homo alioqui frugi, metam plæruncq; frugalitatis exce-
dit. Quis enim inter tot præciosa, et selecta uina potare
sobrie, et inter tot liquamina, placentas, bellaria, et sexce-
tas id genus epulas, edere parce, aut frugaliter poterit.
Quantum autem præstet sobrie et temperate, et cū ap-
petētia comedere, quā exq̄sitisimis, et luxuriosis edui-
liis saginari. M. Cicero pulcherrima nobis similitudine,
sic quasi digito, monstrauit. Obefos enim atque refertos
epulis, sudantes, ructantesq; tanquam opimos boues,
siccis, et sobriis conferri iubet, et tunc demum ex ea cō-
paratione dicit constare posse, eos qui uoluptatem ma-
xime sequuntur, ex ea mole corporis, et tædio, q̄ ob-
esitate contrahitur uoluptatem minime consequi, et pro-
pterea satis constare iucunditatem uictus esse in desyde-
rio, et non in saturitate. Cum sale panis latrantem stoma-
chum bene leniet: ait Horatius. Celebrantur in hoc ge-
nere laudis frugi Lacedæmoniorum mores: qui olim
tantæ fuerunt parsimoniæ, ut non nisi uenandi studio, la-
bore, cursu, sudore, et fame, deniq; et siti, epulas suas con-
dere consuescerent. Sed et persarum tam parcus uictus à
Xenophonte

Xenophonte refertur, ut neget eos ad panem adhibere
 solitos quicquam præter nasturtiū, ex quo à re uenera
 semper habiti sunt continentissimi: usque adeo ut nemo
 unquam nisi cum propria uxore misceretur: & esset in
 Persia nullus adulter: sicut superius dictū est, quū Chris
 tianorū adulteria damnaremus. Apud Romanos quoque
 ubi luxuria increuit, publicis epularum interdictis prouis
 sum fuit, ne quid in mensa apponeretur uolucrum præ
 ter gallinam, quæ tamen non esset altilis. Studendum est
 ergo sobrietati, neque corpori nisi eo usque indulgendum,
 quatenus illius robore animus sustentetur, & uigeat: uerget
 ab his, quæ incitamenta libidini subministrant, quæ cunctæ
 ea fuerint omnino abstinendum. Sed sciendum est, quod cra
 pula non ad castitatem solummodo impediendā ido
 nea est, sed ad omnem etiam actionem perturbandam
 promptissima. Propterea Romulum illum cōditorem
 urbis legimus uini fuisse parcissimum: quod in constituēda
 tāta, R. P. maxima, & difficillima sibi essent negocia per
 agenda, quæ nisi a bene sobrio bene tractari, disponiq;
 non possent. Quam ob rem uocatus is ab amico quan
 doque ad coenam, quum ibi tūc minimum bibisset, eo quod
 postredie esset ei ualde serium negocium peragendum,
 dixit ei quidam ex familiaribus, quasi per iocum. Si ad
 istum modum bibant omnes homines, breui fore, ut uis
 num uillissime ueneat. Respondit ille. Immo uero caris
 sime: si ut ego, quantum quisque uolet bibat: nā bibi equis
 dem quantum uolui. Id in quosdam intemperantes arbi
 tror dictum, qui nunquam uidentur sibi esse satis repleti
 uino: ac se totos optant in spongas uerti, ut auidius, &
 plus uini hauriant. Bibunt hi quidem multum, & quan
 tum possunt effusius: at non quantum uolunt abundan
 tius. Hæc de potu, & sobrietate dixisse sufficiat, iam tran
 seamus ad reliqua, quæ possunt inflammare libidinem.

De delectu ciborum ad cohibendā libidinē. Ca. XIII.
 M M

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

TRia esse in coitu necessaria tradunt medicæ artis scriptores: calorem scilicet inflammantem, inflationem alleuantem, humorem exundantem: & propterea quæcunq; id præstant uitanda esse, ab his, qui restinguere æstum, ac pruritum, fluxumq; libidinis optant. Quæ autem ea sint quæ inflent potissimum quæve accendant, aut quæ frigere faciant, longum hic esset singula recensere: satis sit nobis, quæ uulgo notiora sunt, & quæ frequentius ueniunt in mensam paucis referre: si quis uero uelit diffusius noscere, reuoluet medicorum uolumina, à quibus copiosissime referuntur, quæcunq; hic possunt desiderari. Ab Eruca ergo syluestri imprimis abstinentum est, quam maximum asferre ueneris incitamentum omnes affirmant: poeta etiam dicente. Venerem reuocans eruca morantem. Apio similiter parcendum. Sic Capparibus: item Bulbis, Cartamo, Croco, Piperi, Mentæ, Dragunteæ, Sinapi, Asparago, Pestinacæ, Raphano, Rapæ, Napis, & eiusmodi. Hæc de oleribus. In leguminibus autem Fabarum præcipue, & Ciceris nimia repletio uitanda est: cæteris quoq; leguminibus utèdum parate, quoniam humorem, ac uentum asferunt: concitantq; ob id ardentius libidinem. Quam ob rem auctore Cicerone, Pythagoreis interdictum fuisse putatur, ne faba uescerentur, q; magnam habeat is cibus inflationem, quæ mentis tranquillitatem cupienti est apprimè aduersa: & ueneri oppidò amica. Et propterea legimus Commodum Cæsarem ueneri deditissimum legumeti cuncta generata pro corroboranda libidine ad conuiuium iam desueta rursum suis temporibus reuocasse. Persica insuper (ut & de fructibus dicamus) in corpore calido, & sicco augment uehementer calorem: in aliis autem minus nocent. Mala uero, & pira, & uua & cætera eiusmodi in ea re maxime nocent: quo circa & his quoq; temperandum est. At qui nuces, etiam & pistacea, & palmarum fructus sunt prorsus fugiendi. Corilorum autem, seu

auellang, ac pinearum nuclei ob eam re sunt maxime ino-
 fames. Auium quoq; genera à pudica mensa, sunt pro-
 cul arcenda: quæ alere unà cum corpore, uenerem ma-
 xime creduntur. Huius generis sunt Anas, Perdix,
 Turtur, Phasides aues, Passeres, ac cum his pariter ca-
 ro omnis glutinosa. Sale quoque ex eo Agyptios ab-
 stinuisse auctor est Plutarchus, q; acriter irritare libidi-
 nem putabatur. Hinc ferunt ex falsis undis Venerem
 progenitam, q; hæc impudiciæ dea habita sit. Pisces
 præterea omnes recentes, eadem ratione cauendi sunt,
 sed in primis à Coclea, & à Sepia, & ab Ostreis in-
 omnem uitam abstinendum: & unà cum eis ab his
 omnibus, quæ non tam usui, & necessitati adiuuen-
 ta sunt, pro alimento corporis, quàm confecta pro
 oblectamento palati, & saturitatis ad uoluptatem.
 Ouis autem uereor maledicere, attamen & his, & ca-
 seo, & melle parum assuescendum est, præsertim iu-
 uenibus: ut pote maximi nutrimenti, & caloris. Vis-
 tandus insuper usus frequens aromatum omnis ge-
 neris: & in summa esca omnes, seu poculenta, seu
 esculenta ea fuerint, quæ gignant membris calorem.
 & pro is, quantum per ætatem, & imbecillitatem uas-
 letudinis licet, frigidioribus utendum quæ nec humo-
 ri genitiuo uim præbeant, nec accendant, aut inflam-
 ment sensus intemperanter ad coitum. Hæc habui in
 præsentia, quæ dicerem de cibis uitandis, non q; ab
 his tanquam lege uetitis abstinendum prorsus putem,
 sed ut usum potius nimium atq; intemperantiam osten-
 derem esse studiosis pudiciæ fugiendam. Quæ
 uero ex aduerso reprimere possint libidinem, & me-
 deri incontinentiæ ferè hæc sunt. Esum holerum in-
 ter cætera tradunt ualde conuocere, parce sobrieq; uis
 uentibus. Vnde Apostolus, Qui infirmus est, inquit,
 olus manducet. In oleribus autem hæc præser-
 tim censentur facere ad tuendam continentiam.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Primū Lactuca, cuius semen (ut tradit Dioscorides) epoptum frequentes libidinum imaginationes in somno coepescit, & ueneri arcendæ plurimum suffragatur. Portulaca quoq; & ipsa ueneris impetum reprimat, & succo suo si potatur multum prodest. Idem præstare Allium crudum, Cucurbitam, Moraq; medici autumant. Addunt præterea medici multa alia olera eiusdem uis & uirtutis, quæ quidem haud satis ocii uisus sum mihi habuisse ad indagandum, nec satis idoneus auctor ad tradendum. In leguminibus autem Lentæ optimæ habentur ad esum, pro continentia amatoribus. Inter carnes Palūbes prædicantur, & præcipuæ torquati. Inter pisces quæ iam dudum sunt alicuius præcii, sed ætate proxima parentum nostrorum maxime contemptibiles, ranæ, & similiter testudines, quæ idem facere creduntur. Sed de his satis professio hæc medici magis est quàm theologi, aut (ut uerius dicam) sacerdotis imperit.

De ocio fugiendo,

Cap. XV.

Reliquum est, ut de fugiendo ocio deinceps dicamus: nam si uolumus ab immundis cogitationibus repurgare, atq; custodire præcordia, & proteruiam carnis summittere, parum proderit abstinentia ciborum & iuniorum frequentia, nisi ocium, pariterq; desidiam fugiamus, quod malatum cogitationum, atq; omnium delictiarum, atq; flagitiorum pater est, pudicitia hostis, & honestissimi cuiusq; negotii acerrimus inimicus. Fugare autem ocium facile poterimus, si digno quopiam opere ita semper occupati fuerimus, ut quotiescunq; aduersarius noster nos adire tentauerit, clausum aduersus se pectus inueniat, intentumq; negotiis melioribus, ac præoccupatum spiritali præsidio, & diuina custodia præmunitum. Obseruat namq; assidue inimicus ut nos inueniat uacantes, scopis mundatos, & ociosos: quo uad

care possumus dolosis suggestionibus suis, & machinationibus, quæ dolose cervicibus nostris intendit. Quam ob rem nobis optandum non est, id quod petulantes quidam faciunt qui dies festos ideo appetunt, ut liceat sibi per ocium intermissis aliis necessariis, & honestis negotiis, aleam, talosq; aut tesseras ludere, uentriq; & uoluptatibus indulgere: aut rursus ut inertes alii, quibus ferarum semper sunt, & in summa inertia, et in profundo ocio sepulti uiuunt, si id uiuere merito dici potest, & non potius interire, quando talis uita, sit mors uerius appellanda quam uita. Inde pfecto assumit sibi libido uires, atq; hoc potissimum reparatur, & nutritur alimento. Nec ab re Ouidianum illud circumfertur uulgo notum.

Queritur Agistus quare sit factus adulter.

In promptu causa est, desidiosus erat.

Vnde alter poeta. Amor, inquit, iuuenta gignitur, luxu, & ocio, Nutritur inter læta fortunæ bona. Idcirco Cynicus ille Diogenes, dixit amorem ociosorum etiam negotiosum quoniam is maxime, & potissimum alligat ocio deditos, qui dum nullis seriis ac honestis rebus delectantur, facile amore capti in rem negociosissimam incurrunt. Senserat & Dionysius tyrannus id esse turpissimum, qui percunctanti cuidam, num fortè esset ociosus, ut sine sua molestia adiri posset, Absit, inquit, ut hoc mihi accidat unquam. Vbi modo sunt plerique, uel nostri etiam ordinis homines, qui maiorem diei, ac noctis partem ad fallendum tempus, ludis nugisq; conterunt ut eos quancumq; adeas a seriis negotiis semper inuenias ociosos. Nihil est sane rei, quod casto proposito officere peius possit, quàm eiusmodi ignauia. Deuitanda est igitur, iuxta illud, improba Sirenis, desidia: & impensius semper honestæ cupiam rei intendendus animus: ne interim dum per ocium libera mens incautius euagatur, fiat dæmonum fraudibus obuia, imo pingatq; imprudenter in libidinis laqueos, & male capiatur. Impossibile dicit Aristoteles esse, nihil agentem

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

bene agere. Et ne quis forte parui negotii esse existimet, scire ocium fugere, ac me hic multum operę frustra perdere, audi quæso quid Chilo ille Lacedæmonius unus ex septē sapientibus Græciæ de hac ipsa re senserit. Is, n. interrogatus quid esset in uita difficile: ita respondit. Arcana reticere, & ocium recte, sapienterq; disponere. Optime sane, quandoquidem ocii uitium nisi honesto quodpiam negotio rite discuti non possit: in quo multi errant falso iudicio decepti. Pessimum itaq; malum est ocium maximeq; fugiendum: ut pote quod docere, & suadere nefandissima quæq; soleat. Extat p̄clarū Catonis uerbū. Nihil agendo hoies male agere addiscere. Sed q̄to aptius nobis hoc loco recensendū est Antonii Abbatis factum, q̄ Catonis dictū. Hunc, n. quū ex dæmonis fraude plus solito longū solitudinis ocii affligeret, ita cœlitus, qua potissimū rōne resistere tētatori, admonitū ferūt. Et nāq; Angelus monachi p̄sonam referēs astare uisus est: qui quū aliquādiu humi p̄stratus orasset, surgēs fuscillas uicissim texebat, rursusq; orabat: at p̄ cōuersus deniq; ad Antoniū, qui hæc admirabūdus, & intra se tacitus cōsiderabat, dixit. Ita & tu Antoni facito. Et hoc dicto una cū uoce discescit. At uero Antonius deinceps huiusmodi secutus oraculū, laboris, precumq; uicissitudine usus, & ocii, & solitudinis post hæc tædiū, unā cū fraudibus dæmonū facile superauit. Idē quoq; à multis aliis uiris sanctis accepimus fuisse seruatū: usq; adeo, ut sub Paciono abbate quingētos, & amplius monachos opera tm̄ manuum, nulla aliunde adiutos ope parasse sibi uictū, uestitumq; legamus. Fuit olim in uastissimis desertis Aegypti apud antiquos illos eremitas celebratissima sentētia: monachum operantem uno tm̄ dæmone uexari: at ociosum, innumeris. Non est ergo ut quisquā genus aliquod exercitationis, modo honestum sit, reiiciendum putet, ut ocium, & cū ocio dæmonem à se repellat: quod quibus sit exercitationibus præstandum, deinceps dicemus.

Lectionē diuinarum scripturarū optime facere ad
obseruantiam castitatis. Cap. XVI.

AD disponendū rite ociū, atq; ad cōfirmādū ani-
mū in pposito castitatis nihil utili⁹, nihilq; aptius
esse pōt. & p̄sertim homini religioso, q̄ diuinæ
scripturarū lectionib⁹ occupati. Legimus. n. D. Ioā. Chri-
stomū fassum se nullo potiori subsidio neq; facilius
incēdia naturalis ardoris, quā diuinæ literæ studiis su-
perasse. Neq; est. n. aliq; animorū esca suauior, aut cib⁹ gra-
tior, q̄ uestigatio ueritatis, et oblectatio diuinæ scripturæ
rum, quas quicūq; negligit, aut fastidit, certe gustū ueræ,
puræq; ueritatis nō habet. Quid. n. suauius, quidve gra-
tius homini recte sentiēti, q̄ gustare sensus arcanos, et fru-
ctus mirabiles sacræ paginæ diuino odore fragrantēs, et
oī nectare dulciores? Vnde extat parabola salomonis
dicētis. Cerua charissima, et gratissimus hymnulus, ubera
eius inebriēt te in oī tpe, et in amore eius delectare iugiter.
Q. & de diuina pagina, & de studio eius lectiōis, san-
cti uiri aptissime interpretant. Hęc. n. nos primū tanq̄ infan-
tes historiæ ueritate, ceu diuino, & cœlesti lacte nutriti:
postmodū firmiores effectos iocūdisimis allegoriis, et
spirituali intelligētia ita afficit, ut ab ubertate tātæ locūdia-
tatis mens ebria, et diuino quodā furore repleta, uix hu-
manis pedibus sese cōtineat. Hęc sane cor cōfortat, mē-
tem dispōit, actionē dirigit, dicēda, tacēdaq; docet. Hęc
nos suo robore munit, armatq; cōtra diabolu: et tētatio-
nis ipetū, ardorēq; restinguit. Hęc addit stimulos, et incē-
dit faces, qbus ad diuinū nos amorē acrius instiget inflā-
metq; ardētī. Hęc segnes ipellit, somnolētos excitat, du-
bios cōfirmat, labātes fulcit, elisos erigit, egrotos sanat su-
scitatq;: et iam defunētos, et ad meliorē uitā restituit. Hęc
solatur mœstos, humiliat superbos, et tam in aduersis
rebus, quā in prosperis tutissimum præstat refugium.
Hęc est illa doctrina q̄ ex illo penni, atq; nectareo fonte
manat: q̄ est i summo, ac cœlesti olympo: nō aut ex eo, q̄

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

est in Pegaseo fabuloso, et uano, uel in bicipiti Parnaso,
unde solæ quidē scatebræ nugaræ ac uanitatē exurgunt,
Est quidem in his sacris fontibus cœlestis quædam uis
doctrinæ uisua, & efficax hybleis fauis, & omni nectare
dulcior: quæ legentis animum, atq; pie intelligentis affectum,
ad diuinum amorem admirabili quadam potestate
te compellit: præsertim si quod quisq; legendo intendit,
idem corde secum uersando die, noctuq; meditetur. Ex
quo fit, ut ualeat homo per mentis eleuationem, ueluti a
sensibus abstractus bona cœlestia, interna quandoq; sua
uitate gustare, sicut adhortatur nos Propheta dicens:
Gustate, & uidete, quoniam suauis est dominus. Ample
etenda itaq; arctius nobis est omnium diuinarum scriptura-
rum, & præsertim ueritatis euangelicæ disciplina, uer-
næq; eius altius perscrutandæ: ut aurire inde ualeamus
aquam illam uiuam, quam qui semel bibit, non amplius
sitiet. Neq; n. superficiem tantum ac uerborum decorē
admirari nos oportet, sed penitus in interiora penetrare,
et sanguinem quoq; ipsum, ac medulam abditarum sensu-
tentiarum atq; allegoriarum elicere. Et n. quisquis ad lim-
pidissimos sacri huius eloqui fontes sedulus potator
acceserit, et non exteriora magis, quam internos fontis
latices gustare uoluerit, tanta profecto suauitate, et clari-
tate replebitur, ut quicquid præterea sapit, aut nitet, præ-
ea nebulam, aut fecem putet. Hinc siquidem summa illa,
et occulta ueritas, ac perfecta philosophia, quæ nostris
quondam maioribus, uelut aqua in hydriis ab dita latuit:
modo uinum facta est: et ita hauritur suauissime, ut ad
eius gustum ipse quoque rei nescius miretur architecto-
nus. Est quoq; in his ipsis studiis præter suauitatem, uerit-
tatemq; doctrinæ, etiam tutus, ac patens portus, certum
salutiferumq; per fugium, quo ab omni mentis, & corpo-
ris procellosa fluctuatione possit sese quisq; recipere in-
tutum: ibiq; commode extra irruentes carnis turbines,
seculo, & tranquillo animo quiescere. Et n. te tam diu

Phil. 33

scias contra feruorem, æstumq; libidinis posse subsistere, quoadiu literarum studia, & maxime sacrarum, strictius amplexaberis. Has ergo nocturna uersato manu, uersato diurna. Hæ tibi semper uel manibus, uel sinu adsint: Hæ faucibus resonent oculis occurrant auribus obstrepent, corde uoluentur. Hæ tecum peregrinentur, tecum ruffiscentur, tecum nauigent, tecum pernoctent, laceantq; sub puluino, ut de Alexandro illo magno perhibetur, qui tanto studio legendi Homerum tenebatur, ut eius Illiadem, rei militaris uaticum appellare cõsueuerit: noctuq; eam unã cum pugione sub puluino semper haberet. His ergo, si recte sapias, totum te studiis asseras: hoc sit negocium tuum: hoc ocium, hic labor: hæc requies: hoc laxamentum unicum & animi, & corporis. Harũ tenenti tibi codicem somnus obrepit, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat. Ab his studiis non te frigus exterreat, nõ æstus, non iuuentæ uigor, non imbecillitas senectutis. At qui iuxta satyricum illud, petite hinc iuuenesq; senesq; finem animi certum, miserisq; uiatica canis.

Quæ lectio in studiis sacrarum literarum sit potissimum probanda. Cap. XVII.

Æterum & hic in legendis libris sacræ paginæ delectus diligenter habendus est ab iis, qui proficere in studiis sacris uelint. Neq; n. expedit absque ullo respectu cuiuscũq; generis lectione cõplecti: sed eã dütaxat, q̄ animũ spiritali cibo compleat, disciplinis erudiat, ardore charitatis inflãmet. At qui uero eã lectione, quæ id tantum facit, ut theologia potius difficilis, quàm pia esse uideatur, & quæ magis disputationum laqueis, & syllogismorum nexibus irretire, & implicare m̄tem, quàm erudire norit, eam reiiciendam prorsus arbitror, his præsertim, qui continentia, & uirtutibus student. In quibus ego quãdoq; in quosdam ex his philosophis, à quibus nonnullam in spem ueneram posse me aliquid boni discere, deceptus indicibus librorum, qui sunt fere in

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Scripti de rebus notis, ac scitu dignissimis, utputa de moribus, de iustitia, de fugienda uoluptate, & eiusmodi: quos (ut fatear ingenue imperitiã meã) ne uerbũ quidẽ unũ intelligere satis recte potui, quod ibi de re pposita cõguediceretur: ita sunt omnia distinctiõibus, quæstionibus, & disputationibus implicata, atq; ineruditis sermonibus, ne dicam ambagibus, inuoluta: quasi hi sint aliena quadã lingua locuti de industria, ne uulgare quidpiam tradere uideantur: quod facile à uulgo etiam doctorum alterius sectæ possit intelligi: sed quod aut à seipsis tantum, aut à suis consecratoribus, Apolline (ut aiunt) Oedipove præcipiatur interprete. Nec multo secius, aut paulominus illa quoq; lectio reiicienda uidetur, quæ instructissima rhetorum præceptis, nos suspecta disertæ, ac ornatæ orationis amœnitate absq; ullo fructu, & utilitate detineat: in foecundæ arboris more, quæ uere nouo, & fronde, & flore luxuriat, sed autumnio aduētante, aut raros, aut nullos fructus ad maturitatem perducit. Nihil tamen impedio, qn̄ & eloquentissimos quosq; legas: nec ueto, quominus etiam gentiles euoluas: modo quicquid legas ad mores referas, & ex his feligas potiora. Legendi propterea etiam sunt poetæ aliqui grauiores: cognoscenda historia: & omnium bonarum artium peruoluendi doctores. Nam omnis profecto eloquedi, ac differendi peritia, quæ ad suadendum, atq; dissuadendum facere uideatur pernecessaria illis est qui erudire, atq; instituire ceteros debent. Quam ob rem scientia scripturarum sacrarum, & si sit per se optima, tamen augetur, ac ex politur maxime in legendis bonis auctoribus. Verum ea tamen uelim lege cuncta perlegas, ut non tam culta in his tibi quærenda esse putes quàm utilia: neq; senescas, atq; exales animam in his studiis: neue sic eius lectionis eloquentia capiaris, ut fastidas puritatem scripturarum, & in illis fucis, blandiciisq; sermonis, plus æquo, diutius, atque inaniter occuperis. Et enim per eiusmodi studia,

ut faciunt exploratores: in castris hostilibus, pauide trans-
 seundum est, non autem uti transfugæ securus immo-
 randum. Seruare siquidem modum in lectione poe-
 tarum debemus, qualem in Græcorum literis Ca-
 to Censorius seruandum dixit: qui eorum scilicet literas
 aspicere, non perdiscere dicebat oportere. Facebant ergo
 go omnia, quæ docere nihil ualent, quo melius, sano
 etiusq; uiuamus: quamuis ornata, quamuis culta, atq;
 eruditissima fuerint. Namq; ex sententia Aristippi, sicut
 hi, qui plurima edunt, non melius exercentur, aut ual-
 lent, quàm qui sumunt necessaria: ita non qui plurima,
 sed qui utilia, & optima legunt, eruditiores euadunt.
 Quod si fortasse contigerit, ut interlegendum in parum
 uerecundum quidpiam, aut minus pudicum incidamus
 inde gustatum id statim, & cum stomacho expuendum
 est: & ne fortè orationis blandiloquentia fallamur, pro-
 tinus tanquam à Sirenarum cætibus de ulyssis astutia in-
 de obturatis auribus enauigandum.

Impudica poetarum carmina non esse le-
 genda.

Cap. XVIII.

Nobis ergo sicut eis studiis semper incumbendū
 est, quæ præsidio sunt castitati, sic contra fabulo-
 sis poetarum narrationibus maxime lasciuorū,
 de stupris, & amoribus petulanter loquentium, semper
 abstinendum. Subiiciunt eiusmodi sane figmenta nobis
 libidinis stimulos, talesq; admouent humanis mentibus
 faces, ut uel rudes, & tepidos, & puros animos desyde-
 riis turpibus possint accēdere. Arte quidē sua cōsequuntē
 poetæ egregii, ut quæ canant, gerit illa, ac conspici uideant
 tur potius, q̄ dici: atque ita & illecebris uerborū, & figuris
 sententiarum, quæ dicunt turpia, cōdire norunt, ut cuius
 sit difficillimum: illis non capi. Inde fit, ut quo magis elo-
 quentes sint, qui hæc flagitia effingunt, eo magis ea ipsa

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

persuadeant, & sub oculos ponant. Inherent enim tenacius mentibus, ac facilius memoriae commendantur uerbus molliculi, et concinni: atque ex eo quod dulces, & amoeni sunt, non leguntur modo, sed addiscuntur: & quanto suauioribus modis aures demulcent, tanto foedioribus, desiderii mentes inficiunt, utque acrius mouent affectus, ita mollius intrant lumbos suauiusque delectant. Ex frequentisiquidem lectione impudicarum fabularum, animus suapte natura facilis ad omnia, incipit paulatim assuescere turpibus, atque eiusmodi obscœna appellare ridicula, iocos atque facetias: quatenus postea perfricatio fronte (ut aiunt) prolatur penè imprudens in profundum libidinis, & quod præ pudore primùm legere uix audebat, iam factus impudens de ipsa turpitudine gloriatur. Tantum est assuescere lectionibus impudicis, & obscœnis poetarum fictionibus delectari. Et enim non potest esse non lasciuus, qui assidue inter eiusmodi fabulas, blandasque sturproque narrationes, audiendo, aut legendo uersatur. Quod nam flagitii genus non inuenias à poetis effictum, atque celebratum carminibus? O Deus bone: quas turpitudines, quas illecebras eiusmodi lectio etiam pudicis mentibus ingerit. Quam ob rem recte Plato ille sapientissimus ex sua illa ciuitate, quam finxit, quam mores optimos, & optimum. R. P. statum componeret, poetas omnino procul arcendos censuit: ne quando contingeret iuuentutem, uel theatralibus fabulis, uel mollissimo armoniæ concentu, uel iucunda stuprorum lasciuarumque enarratione corrumpi. Hinc legimus & Lacedæmonios Lycurgis sapientissimi philosophi legibus instructos, Archilochi doctissimi poetæ libros, quod essent parum pudice de sua ciuitate, & de suis mœnibus longe exportari iussisse. Ob hanc ipsam lasciuam carminum Naso quoque poeta elegiarum amœnissimus scriptor, extra urbem in Scythia à Cæsare fuit perpetuo exilio relegatus: & merito. Nam sæpe contingit optimos alioqui adolescētes

male inde edoctos spurcissimas libidines optimis studiis admiscere: eos præsertim qui sese totos sæcularibus his disciplinis addicunt; quæ quæ uanitatibus multis scaetant, suos quoque sectatores uanos efficiant, necesse est. Abeunt quidem studia in mores: ipsi quoque penè tales redduntur, quales fuerint auctores, quibus intendimus, quos uè imitari studemus. Neque enim tam pronum est, qualitatem ciborum in sanguinem, et corporis habitum transire, quam sensa lectionis in animos, mores quoque legentium. Quod usque adeo uerè esse semper est creditum ut ab antiquitus à sanctis patribus legamus decretum fuisse, ne iuniores Genesios librum, ac Ezechielis prophetæ, aut Cantica canticorum omnino legerent: in quibus generationes, et actus ueneris, et nomina quarundam inserta sunt fœminarum: quarum fornicationes, concubitus quoque; narrantur: quæ quidem gesta, si spiritualiter, et sano sensu accipiantur, certe uiuificant, si autem carnaliter intelligantur occasiones profecto carnalis concupiscentiæ legentibus subministrant. Maximè sane momenti est, quale cuique contingat sequi studium literarum, usus quoque lectionis, in utraque partem. Nam, D. Augustinus egregius doctor ecclesiæ, quandiu inter diaconos lecticos, et sophistas uersatus est, uerum nunquam potuit reperire, et si id maxime quæreret: quinetiam illis ipsius studiis indies ab ipso uero longius aberrans in impiam Manichei errorem prolapsus pene periit, ut ipse confessus est. Verum postea ad Pauli Apostoli epistolas conuersus reiectis libris errorum, ad ueritatis lumen reflexit intuitum: et mox ab errore consurgens sua conuersione imitatus est Paulum, cui studebat: et orthodoxus christianus factus est cum eo quem legebat. Non ne et Hieronymus uir sanctissimus, quum post agnitam ueritatem adhuc tamen præ amore eloquentiæ nimium ethnicorum lectionibus teneretur, raptus per somnium (ut ipsemet testatur) ad tribunal Christi, uehementer increpitus fuit, ac etiam acriter uerberatus, quod uir Christianus plus

DE RATIONE COERCENDI LIBIDINUM.

æquo humanarum literarum studiis, & dictioni ciceronianæ sese adduxisset: Atque propterea fideliter affirmavit ac iuramento sese astrinxit nullum se deinceps præter sacrarum literarum lectionis genus accepturum. Legere autem quoadmodum aliquid remissius, ac dulcius animi causa, non omnino improbandum esse censemus: modo id fiat opportune raroque, ac festinanter, & (quod aiunt) sicut canis è Nilo: qui bibit, & fugit, atque adhibeatur tale temperamentum, ut severitas pudicæ mentis his studiis non solvatur, sed potius recreetur: quatenus ea refectio ne laxatus, & instauratus animus, ad ea postmodum, quæ uberiora sunt, alacrius revertatur. Sunt autem studia humanitatis in adolescentiâ sub rhetoribus eoque amplexanda, quousque proprietate, ornatuque uerborum, atque aliqua dictione artè, & copiâ nobis inde cõparemus: at postmodum (sicut dicitur) non nisi à limine salutanda: atque aliis grauioribus disciplinis omni nixu, studioque uacandum.

Quo pacto habere sese debeat homo cœlebs in legendis libris gentilium. Cap. XIX.

DE auctoribus autem qui legendi, quive reiciendi sint, tres uideo sententias circumferri. Sunt enim qui præter Christianos, uel Christum sapientes à Christianis legi nullatenus uelint. Alii citra discrimen omnia noscenda esse dicunt: sed eligenda ex omnibus, quæ potissimum sequamur. Aliis placet (quos magis probabo) fieri delectum, & alteros, ubi deseruerint ad facultatem dicendi, protinus manumittendos esse: alteros uero qui impudicitias nos docent, siue hi Christiani sint, siue gentiles, ablegandos prorsus, aut potius, in ignem præcipitandos, aut in latrinam, quod memini me fecisse offensus aliquando, ac grauius stomachatus foeda oratione cuiuspiam impudicissimi scriptoris. Neque enim habendi sunt, neque uidendi, qui turpia docent, & obscena retexunt, ac stilo ingenioso, euidenter quasi fiant, & quasi

indice demonstrant. Quam ob rem optimos quosque
 libros, quicunq; illorum auctores fuerint, qui absq; ulla
 nequitia instruere nos recte possunt ad uirtutem compa-
 randam, charius amplectendos arbitramur, ac frequen-
 ter etiam ad eos euoluendos hortamur. Nam si qua
 sunt (ut ait, D. Augustinus) inter ethnicos, quæ nostræ si-
 dei doctrinæq; conueniant, non solum aspernanda non
 sunt, sed ab eis tanquã ab iniustis possessoribus in usum
 nostrum uindicanda, atque nobis asserenda pro nostris.
 Huiusmodi sapientiæ typus, D. Hieronymo interprete
 aptissime figuratur in libro Deuteronomio, sub figura Deut. 21.
 captiuae mulieris, quam quicunque ex Israelitis licite
 sibi habere uoluisset uxorem, præcipiebatur ei calui-
 tium facere, ungues præsecare, pilos radere, ut deni-
 que quum sic munda effecta fuisset, licite transiret in
 uictoris thalamum, et uxor efficeretur ex serua. Hic
 sanè si nihil aliud, quàm id quod scriptura dicit, intel-
 ligatur, ridicula hæc possent uideri præcepta, & in-
 pida, nulliusq; momenti, at mystice interpretata præ-
 ferunt egregiam doctrinam sub talium uerborum ue-
 lamine absconditam. Docet enim quid nos potissi-
 mum facere oporteat, quum in manus nostras uene-
 rint libri sapientiæ secularis, ut quicquid in eis reperia-
 mus boni, id totum in usum nostrum absque criminis
 suspitione uertamus. Hoc enim tum demum licite fieri
 posse demonstrat, quum quicquid de diis, de amoris
 bus de uoluptatibus in his facunde dicatur, id totum
 tanquam superfluum, & uanum eraserimus: & id esse
 creditur caluitium inducere, ac pilos radere, & ungues
 præsecare. Studiosius ergo curandum est, si captiuae, hoc
 est, si scientiæ secularis uoluerimus habere comercium,
 ut eam prius emudemus, & ab omni errore purgemus,
 & in unguium morem quicquid subest sordium nõ fer-
 ni, sed fidei acie reseceamus. Non enim decet hominem
 Christianum omisis euangelis, & prophetis delectari

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

comcediis, et amatoria poetarum carmina decantare, ut plerique multi facitant Christianorum. Quod, n. in pueris causa necessitatis est licitum facere, idem in adultis, et maioribus natu causa uoluptatis est culpa. In summa ergo eligendi sunt à nobis optimi quique auctores, qui sic expiati, et emundati in usum nostrum uentant: minus honesti autem, qualescunque fuerint, reiciendi omnino sunt neque cum his ulla nobis prorsus habenda commercia.

Qui auctores legendi sint quique reiciendi,
Cap. XX.

INter gentiles ergo (ut ab improbis incipiamus) Ouidius in primis, ubi de arte amandi, et de amoribus cantat, precipitandus omnino, ac nullo pacto legendus est. Similiter et obscœnissima Priapeia cuiuscunque fuerit, quæ sane falso ascribitur Maroni. Catullum Tibullum, Propertium, Martiale legere similiter prohibemur. Ausonius et si Christianus fuerit, non est cur desideremus; in multis locis nimis et ipse sordet. Apulei quoque Metamorphosis, siue de asino aureo, ac pariter Luciani iam Latio donati fabulæ, quum uterque impudicissimis rebus parique argumento scateat, procul reiciende sunt à pudicis: qui ut cerre non multum ualent ad eloquentiam comparandam, ita obesse moribus plurimum possunt. Quorum enim attinet huiusmodi lectione occupari: quum neuiquam desint boni undique auctores, qui et eloquentia, et doctrina prodesse magis possunt, et nihil ulla orationis obscœnitate nocere. Sunt enim eiusmodi scripta sicuti cibaria quædam, quæ neque sanguini, neque spiritibus neque neruis, neque medullis conferunt: sed pudenda tantum mouent, ac uentrem inflant, et corpus grauant. Ex Christianis quoque nostris multi etiam sunt eiusmodi: qui quum sint minus noti, de industria hic eos silentio pertransimus ne commemoratione forte mea accendam tu iustitiam

cuiuspiam desiderium ad eos perquirendos, quos uel
 lem prorsus nesciri. Quo circa omittentes in presenti de
 his dicere, qui abiiciendi sunt, quæ maxima turba est, quæ
 magis conducibile fore credimus, ad eos ueniamus, qui
 diligenter, & assidue sunt a cunctis euoluendi, quum de
 uirtute isti ipsi præcipiant, uitia damnent, mores instruat,
 ac totis uiribus bene, beateq; uiuere doceant. Habemus
 nos quidem sacrarum scripturarum libros, qui imprimis
 noscendi sunt: & tam ex Græcis, quàm ex Latinis aucto-
 ribus tractatus innumeros, in quibus possumus pie hone-
 steq; uersari, & laudabiliter tempus consumere, & fideli-
 ter erudiri. Qui uero græce nesciunt Latinos habeat ex
 Græcis factos. Sed his temporibus in tam facili, atque
 foelici librorum copia non tam præclare esse existimo
 scire græce, quàm turpe nescire. Proponas ergo post
 sacros codices, & ueteris, & noui testamenti, qui (ut
 dixi) primo discendi sunt, et sanctorum conciliorum, tibi
 legendos esse Hieronymum, Ambrosium, Cyprianum,
 Lactantium, Hilarium, Augustinum, Gregorium,
 Cassianum, Orosium, Tertullianum, Cyrillum, Fulgen-
 tium, Prosperum, Isidorum, Leonem, Innocentium, Anselmum,
 Aymonem, Maximum, Bedam, Cassiodorum, Bernardum,
 et denique cæteros pene innumerabiles, qui de bonis,
 malisq; deq; expetendis, et fugiendis pie, eleganterq;
 scripsere: nam superfluum sanè, et longum esset singulos
 recensere. Si uero carminibus delectaris, et modis, habes
 et in eo genere, quæ suauiter cõtinuas. Numerantur enim
 à nobis inter poetas Boetius Arator, Iuuenius, Prudentius,
 Sedulius, Ambrosius qui hymnos ædidit cultissimos,
 Prosper, Nostro quoque sæculo, floruit Baptista
 Carmelita et Actius Syncærus de uirginis partu, et no-
 ster Petrus Cittadella, qui eiusdem ferme generis pium
 carmen nuper edidit. Item. M. Hieronymus uida, atq; alii
 permulti facundissimi poetæ Christiani: qui in hoc gene-
 re carminis: non facunde magis quàm pie multa cecine-

DE RATIONE CORCEN. LIBID.

rant. E Græcis uero doctoribus inter præcipuos emine-
 Dionysius, Origenes in his, quæ catholice scripsit. Item
 Chrysostomus, Ignatius martyr, Iosephus Iudæus, qui
 Græce scripsit, & Latinus tantum inuenitur, Gregorius
 Nazianzenus, Basilius, Io. Damascenus, Ioã. Scholasti-
 cus, seu mauiis dicere Climacus, Theophilus, Philo, Dyo-
 dimus, Athanasius, Theophylactus, Ephrensyrus, & alii
 permulti Græci quidem omnes, nunc autē & Latini bo-
 ni. Præterea ex recentioribus (si placet) legere possumus
 Thomam Aquinatem, Egidium Romanum, huius dis-
 scipulum, Albertum Eremitanum Patauinū, Albertumq;
 alterum cognomento Magnum: uel etiam si placet, ni-
 hil uero, Scotum illum insignem, & si tot quæstionibus
 obeundi, atq; tam diuersis opinionibus, ac dissidiis de-
 certare, quid conferre possit ad salutem, uel corporum,
 uel animarum non uideam, Præsertim quū Paulus apo-
 stolus Timotheo scribens istiusmodi, contentiones chri-
 stianis apertius interdicit. Noli inquit uerbis cōtendere
 ad nullam enim utilitatem cōtenditur, nisi ad subuersio-
 nem audientium. Et paulo inferius, Stultas, ait, & sine dis-
 ciplina quæstiones deuita, sciēs eas generare lites. Seruū
 autem domini non oportet litigare: & cætera quæ se-
 quuntur. Stultas appellari ab Apostolo quæstiones, eas
 declarat Anselmus esse, quæ insolubiles sunt, & quæ se-
 creta humano generi, ac prohibita quærunt. Sine discipli-
 na uero dicuntur illæ quæ nec humiliter, nec modeste tra-
 ctantur. Quid enim præstant ad animorum salutem cō-
 torta, & aculeata sophismata; quæ nos prius cōfiteri esse
 uerum, quàm assentiri q̄ uerum sit, cogant: Subtile hoc
 uel potius spinosum, ac tortuosum disserendi genus à
 Cicerone attribuitur, Stoicis philosophis: & appellantur
 ab eo eiusmodi argumenta Stoicorum dumeta, q̄ uerū
 opinionem quasi in uepribus, & spinetis occultēt. Quo
 circa Cato maior Carneadem Stoicū ex urbe tanq̄ p̄sū-
 giatore pellēdū celsit. At qui mō ḡto æquius eiusmodi

argutia pellenda sunt ab ecclesia, in qua non dialectica, ac sophistica subtilitas comendatur, sed simplicitas euangelica, & christiana, de qua idem Paulus ad eundem *2. Timo. 1.* motheu, Finis, inquit, precepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, a quibus quidam aberrantes conuersi sunt in uaniloquum, uolentes esse legis doctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Quid ad haec respondebitis fratres: doctor ipse gentium, & uas electionis Paulus haec dicit: docens nos de subtilitatibus diuinorum mysteriorum minime necessariis, non esse uerbis incognitis, atque ficticiis disputandum, quae nec pagina sacra, nec communis hominum sensus agnoscit. Quam ob rem concludere magis arbitror ad aedificationem pietatis, & fidei, ut repudiatis contentiosis, & sophisticis uoluminibus, euoluamus codices antiquorum patrum, atque decreta sanctorum conciliorum, a quibus instruemur bene uiuere, & certo credere, quod multo satius est homini christiano, quam incerto opinari, & acute disceptare. Placida siquidem collatio esse debet inter seruos Dei, et doctores euangelii: non autem dura, & contentiosa altera ratio more conflictationum scholasticarum, quae nobis non recte sanae uiuendi normam, sed subtiliter & captiose altera candi salebrosas tantummodo monstrant uias. Verum de hoc satis. Legat hos qui uult, & pro stomacho quisque suo. Dixi equidem quod ferè boni, & bene docti sentiunt, sed iam ad nostrum institutum reuertamur. Habes post hos, mea quidem sententia multo syncerioris farinae, ac minime contenendos, duos Hugones, Petrum Damianum, Rabanum, Remigium, Ricardum, Petrum Lombardum in sententiis, Gratianum in decretis, Lyrhense, Ludolphum Carthusianum, & alios per multos eiusmodi theologos peritissimos, & in sacris literis instructissimos interpretes. Insupernoscenda sunt omnino moralissima ea scripta Petrarcae, quae latina habent, scitu sane pulcherrima, & lectu dignissima. Item Laurentii Iustiniani ueneti nuper catalogo sanctorum

DE RATIONE COERCEN, LIBID.

asciotti: similiter Simonis de casia, Io. Gerfoñ, Antonini
 epi florētini, Iacobi perē, seu de Valētia ac Petri Natalis
 qui catalogum sanctorū scripsit, & Gulielmi Duranti, qui
 dignorum officiorū rationes excogitavit aptissime. Ad
 das & patilia, & docta monumenta Hieronymi Sauona
 rolæ. Similiter pia opuscula Chempj, & Matthei Bosfi
 eius concanonici, & quæ in hoc genere leguntur Io. Pi
 cilliūsq; nepotis francisci Picl tam soluta quàm nume
 rosa oratione cōposita digna sanè cognitu, & composi
 tione cultissima. Nec sunt ignoranda Petri Barocii epi
 scopi olim nostri opuscula de benemoriendi ratione, à
 nobis in vulgus nuper ædita. Legantur omnino & scri
 pta ornatisima simulq; Christianissima, M. Marull: Item
 M. Antonii sabellici & prosa & uersu & præfertim exē
 pla uaria, & memoranda: quæ moriens Baptista Egna
 tio Veneto uiro doctissimo illius frætus doctrina lega
 uit emendāda: qui (ut est omnium humanissimus) quod
 sibi legatum fuit, accuratissime, & fidelissime præstitit.
 Præterea Marfilij Ficini platonici eruditissimi scripta nō
 sunt ignorāda. In pōtano, & Cāpano sunt bona sunt qdā
 mediocria sunt mala plura: & iccirco in his nihil temere
 agendum est. Ut totus Erasmus legatur non abnuo, nō
 concedo: hunc ualde suspectum nuper reddidit præter
 cæteros Albertus Pius doctissimis eisdemq; (dum per
 mortem licuit) cultissimis monumentis elis Volaterani
 & similiter Ioā. Ruffensis scripta omnino cognoscenda
 sunt. Ad Budei uero uiri alioqui doctissimi, atq; syncer
 tissimi lectionem quum tractat diuina uix ausim adhor
 tari quempiam mediocriter eruditum: quando in eo suo
 transitu Helenismi ita is ipse à communi stilo, & usu lati
 norum transeat atq; usque adeo tenebricosus, spissus, tor
 tuosusq; incedat: ac in tantū peregrino sermone, & me
 taphoris crebris inuoluat omnia ut plus ne laboris, an
 fructus ex ea lectione sit eiusmodi lector habiturus, no
 n facile dixerim. At Sadoleus non legendus solū sed imo

1. omitt.

tandus itidem præstabit si quis facundia delectatur Ciceroniana Petrus Bembo, & q̄ annis proximis Patauii mortuus est longolius. Addas q̄ Io. Arborem qui cōmentarios cultissimos super ecclesiasten & canticū canonicorum nuper edidit, ut interim taceā duos Flaminius patrē, & filiū. Platina quoq̄ historiā noscere de uitis pontificū multū expedit: itē Historiā tripartitam, similiter, et scholasticā, et sanctorū patrū uitas, siue petroni, siue alius quicumq̄ earum scriptor fuerit: et cū his pariter alias historias, in quibus multa docemur, quæ faciūt ad mores: et ad negocium fidei, & ad interpretationem scripturarū. Senecam, et si amplector maxime illius dictionem, tamē uix ausim hic in hoc albo cum nostris Christianis ponere, nisi. D. Hieronymi elogium hortaretur, quo eundem auctorem in eiusmodi catalogo scriptorum nō effuerit numerare. Is ergo maxime dignus est inter gentiles, qui à Christianis hominibus usquequaq̄ legatur. Multum enim confert illius lectio et ad instituendos mores, et ad coercendos, atq̄ ad excitandos affectus: nam quicquid fere de moribus scripsit, christianam sapit philosophiam. Itidem facit et Cicero in his libris quos de philosophia apud Latinos primus eleganter differuit, ut iam per hunc nihil Græcorū facundia merito inuidere possimus T. quoq̄ Liuium, Valerium maximum Salustium, Gellium, Macrobiū, Tranquillum, Alconium, multosq̄ alios Latinorum aliquando legisse nihil nocet, nam multa docere potest historia cognitio, & multū conferre ad componendum sermonem, & ad copiam orationis. Verum (ut ad nostros reuertamur scriptores) Bonauentura quoq̄, & Antonius, Vincentius, & si qui alii uiri sancti, ac religiosi, in eo genere quicquam scripserint omnes pariter amplectēdi sunt, qui quidem sicut ornamentum uerborum, & sermonis leporem consulto, & de industria (ut arbitror) neglexerunt, ita sententiarum grauitate, & contentione orationis ad inflāmandos cha

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

ratis ardore animos, mentesq; ad coelestium contem-
 plationem excitandas plurimum ualent: miri oēs artifi-
 ces ad commouendos pietatis affectus: populus modo
 aloë, modo mel, uicissim pro tempore suis sermonibus
 propinantes. Ad summam ergo, ne de singulis agam,
 quum sint q̄ plurimi qui doceant, qui moneant, quiq; in-
 flamment, oēs legendi sunt. Fuerunt his quoq; tempo-
 ribus uiri religiosissimi, qui cōmuni potius commodo, q̄
 stilo, aut gloriæ consulentes, lingua uernacula, & sermo-
 ne patrio, de Christiana pietate egregia sane monumēta
 cuderūt: quæ indocti, doctiq; pariter charius amplectun-
 tur. Et enim ratio totius uitæ nostræ tam præceptis con-
 stat q̄ exemplis: unde fit, ut uel optimus, uel pessimus q̄
 euadat, ut uel optimum, uel pessimū auctorem, ac præ-
 ceptorem sibi proposuerit imitandum. Continentiā qui-
 dem probe discēs ex his libris, qui de ea re sunt scripti:
 & à quibus doceri potes quonā pacto fias iustus, et ami-
 cus Dei. Nunquid discere potes castitatem ab Ouidio,
 qui sese impudēter proficitur impudicitiae præceptorē
 aut pietatem à Lucretio, qui Dei cultum aspernatus, ni-
 hil aliud suo illo poemate nititur, q̄ tollere uniuersam re-
 ligionē. Quippe euoluēdi, & discēdi sunt optimi quicq;
 scriptores, quorum præceptis rite formari, atque erudiri
 possimus, ad bene, beateq; uiuendū, siue ea carminibus,
 siue soluta oratione tradantur: siue etiam barbaris, & illis
 teratis uocibus proferantur. De eiusmodi autem ne uis
 liter differentes, præter superius memoratos, habemus
 & alios complures pios, & disertos scriptores, quos uel
 fama obscura adhuc recondit, uel quos nondū noui, uel
 oblitus, uel prudens breuitatis causa pertrāsui. In his au-
 tem omnibus hoc diligenter, & in primis attendamus
 oportet, ut quoties salutare aliquæ sententiæ interlegen-
 dum sese nobis obtulerint, quibus sentimus animū nos-
 trū acrius excitari ad aliquā uirtutem, nō illas annotasse
 tm̄ contenti simus; sed intimis memoriæ penetralibus

admissas animo sapius reuoluamus, promptas, & faciles eas menti semper habetes, ut ubicunq; insultus quilibet hostilis ingruerit, statim uelut in manibus, paratam habeamus defensionem: qua ueluti gladio aggredientis hostis Goliath iugulum fodiamus. Imprimendæ ergo memorabilibus, et selectis locis scripturæ, quos paratos, atque expeditos semper habeas, certæ quædam, et eminentes notæ, quibus uelut ulnuculis alligatos, eos ab ore è memoria tua nunquam permittas. His itaq; præsidis roborati, et fortes, et inuidi stabimus, tum aduersus libidinem, tum aduersus cætera hostilia uitia quæ nos tunc maxime adoriuntur, quum uel non expectantur, uel minime formidantur.

Expedire religiosi, et castis nõ oïno ignorare, philosophiam nec mathematicas disciplinas. Ca. XXI.

Non inutile quidem neque parum opportunum fore arbitror, ad excolendam impensius castitatem ociumq; uitandum, in ipsis primæ adolescentiæ studiis (quatenus citra magnæ, ueræq; theologiæ iniuriâ fieri liceat) secularis quoq; philosophiæ præsertim leuiter attigisse: ronalè uidelicet logicâ, et rhetoricâ, quæ quædâ ac differendi sibi uedicat disciplinâ, et eâ quâ morallem appellamus, q̄ oëm bene uiuendi edocet rônem. Item eâ quâ naturalè dicunt, q̄ in rebus oïum inuestigatione, et in explicatione naturæ, et remotæ pcul ab oculis rerû indagatiõe, et contèplatione uersatur. Hinc illud admodû celebre dictû. Felix q̄ potuit rebus cognoscere causas. Hæc aut scientiâ græci physicè, nostri naturalè appellât. Ac similiter eâ q̄ de separatis materia substâtis loquitur, quam metaphysicam nuncupamus: quæ nos humano ductu, et adminiculis sensuum prouehat ad diuina. Quid quæso homini pudico, et contemplatiuo in hac uita potest esse iucundius, q̄ contèplari interdû naturæ

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

ipſius occultam, admirandamq; in rebus omnibus rationem, & naturam illarum rerum, quæ difficillimæ ſunt cognitæ, ſagaci mente per ſemetipſum aliquando, aut ex aliorum ſcriptis indagando, & inueſtigando humanarumq; rerum cauſas, quatenus liceat homini cognoſcere: ne ſcilicet uacet quicquam interim mali per ocium uel cogitare, uel facere! Quam ob rem minime aſpernendum eſſe putamus eiufmodi diſciplinæ ſtudium, rationabile tamen, & moderatum: quo poſſimus totius etiam mundi motus, atq; conuerſiones, facili cognitione comprehendere: quæ per cœli plagas, ueluti peregrinantes ualeamus ſtellarum ortus, obitusq; proſpicere: annumerare ſperas, contemplari ſidera, tum illa cœlo hærentia, & certis fixa ſedibus, quæ cū ipſius mundi motu congruunt: tum ſeptem illa errantia, quæ & ſi magnis inter ſe ſpaciis diſtent, atque alii alia multo altiora ſunt, ſuos tamen certos, & perpetuos motus tenent: quæ non re quidem, ſed ſolo uocabulo erraticæ, atq; erroneæ appellantur, quum curſus ſuos conſtantiffime certiffimis ſpeciis ſine ullo errore retineant. Harum autem rerum omnium tam pulcherrimus conſpectus, & ratio tam ordinatiſſimi curſus adduxit olim quaſi per gradus mortalium mentes in cœlum: ac ibidem acutiſſime obſeruare omnia ſuaſit: intantum ut abſq; alia reuelatione conceſſa diuinitus, quæ ſolis patribus ueteris inſtrumenti per ea tempora contingerat, etiam ethnici ex ipſa naturali diuinitatis lucis ratione, & ex rebus mirabiliter conditis, & ordinatis, cœlum ſuſpicientes, Deum eſſe, diuinamq; naturam, & animos hominum rem eſſe immortalẽ, ſempiternamq; ſenſerunt, atq; dum ſic admirabili contemplatione aliud ex alio ſumma ſolertia, ſtudioq; ratiocinando conieciunt, ſupra captum humanæ intelligentiæ multa, quæ oculis nunquam uiderant, peracuta mentis acie conſpexere. Veluti ſiquis tabulam ſpectans admirabili artificio depictã: aut aliquod ſignum Polycleti affabre ſculptum

ptum ex his, quæ cernit animo, concipiat egregium pi-
 ctoris, aut sculptoris ingenium: quæ ignoret is alio qui cer-
 tum, ac uerum tanti operis auctorem. Sed quid mirum
 si uiri tanta præditi sapientia, uel per hæc admirabilia sic
 cognita, & obseruata collegerint numen Dei, & omnipo-
 tens, & sempiternum esse, quum nemo fere tam rudis,
 & agrestis animi sit, qui cœli ipsius spectaculum, et tan-
 torum luminum fulgorem, pariterque, et ordinem cõtem-
 platus, aliquando non prouehatur ad supercœlestia me-
 ditanda: atque pro certo non asserat esse Deum, uitamque
 alteram inuisibilem ista nostra uisibili admodum potio-
 rem. Vnde propheta David Cœli, inquit, enarrant glo-
 riam Dei, et opera manuum eius annunciat firmamentum. Psal. 18
 Plato autem philosophorum omnium facile princeps,
 quum quæ mente comprehenderat, explicare aliter me-
 lius non posset, nec speraret, introduxit in suis dialogis
 Pamphilium quendam ab inferis reuertentem, et quæ
 ibi uiderat nunciantem: sicut postmodum fecit et noster
 Cicero, qui in libris suis de R. pub. Scipionem nõ à mor-
 tuis exciuit, ut Plato, sed in somnis fecit apparere alteri
 Scipioni minori, eique explicantem augustissimas immor-
 talium animorum sedes, et cœlestium regionum arca-
 na: docentemque, quomodo nouem orbibus, uel potius
 globis connectantur omnia: ex quorum impulsa, atque
 mou dulces, suauisque concentus, absque intermissione ali-
 qua perpetuo animis illis cœlestibus redderentur. Verum
 de his plenam perfectamque peritiam demus nostro Tri-
 phoni Gabrielo Veneto patricio, uiro cunctarum quidẽ
 scientiarum, sed in primis Astrologiæ omnium peritissim-
 o: nobis satis est hæc delibasse primordia. Quod uer-
 o attinet ad dimensionem altitudinis planetarum: quã
 etiam quidam magni philosophi subtilissime commen-
 ti sunt: et similiter indagare de stadiis, quæ intersunt inter
 terram, et æthera, et lunam, et solem, et aliorum cœlo-
 rum quæ ue magnitudines, aut quæ interualla intersunt siderum,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

nihil referre arbitror ad cognitionem ueritatis, & propterea omnino hec ipsa omittenda censemus. Non enim opinor id à quoquam mortalium certa ratione comprehendendi posse: quando metiri, ac librare id solus, qui fecit, potest, trinus & unus Deus. Quo circa superfluum putamus, ac insani pene hominis esse contere tam bona tempora in his studiis, & in metiendis frustra immensis eiusmodi spaciis, & interuallis æthereis: atque sibi quæ persuadere, aut suo, aut ullo humano ingenio posse tam latissimi orbis, & tam immensi ambitus diuinare mensuram, & ad computum deducere digitorum. Furor est, inquit, Plinius, mensuram orbis animo quosdam agitare, atque prodere aulos. Et in ecclesiastico legitur. Arenam maris, et pluuia guttas, et dies sæculi quis dinumerabit. Altitudinem coeli, et latitudinem terræ, et profundum abyssi, quis dimensus est: Sapientiam Dei præcedentem omniaminis inuestigauit: Quanto sane melius Christianum hominem, et præsertim religiosum id temporis quicquid restat usu meliori consumere, quam sese hisce inanibus somniis occupare: quod quidem sine accusatione ineptiarum fieri nullo modo potest. Quæ uero de cursu planetarum, & eorum motibus referuntur, & quæ sine ullo errore contemplatione dignissima sunt, & nosse quidem pulcherrimum est, et cõtemplatione dignissimum. Neque etiam absurdum putarim, si forte cupiam sit cordi, per ocium cognoscere, quomodo circumferatur sol per duodecim signa zodiaci, et quomodo accedat ad brumale solstitium, et inde sensim recedens ascendat, et diuertat tandem in autumnale, annua lustratione peracta: quæ durat trecentis et sexaginta quinque diebus & sex horis, et ut quidam dicunt, aliquot etiam momenti. Augustinus de ciuitate Dei dicit annu consumi duodecim mensibus lunaribus quinque diebus, et quadrante: quod complectitur spacium temporis sui prædicti uidelicet, cccxv. diebus & .vi. horis: propter quod quarto quoque anno, unum intercalarem addimus diem:

8. 109

eccl. 1.

ut itineribus solis perpetua ratio temporis congruat: et ad idem sol ipse punctum, unde recesserat, motione annua reuertatur. Scire quoque pulchrum est, quomodo Luna accessu, et recessu suo ab ipso Sole lumen accipiat, et menstrua spacia perfecto orbis circulo compleat. Nec inutile quoque fore arbitror scire, quo pacto, quave ratione, Lunæ, Solisque; eclipfis contingat: unde terræ motus: pluiæ, niues, grandines, nebula, nubes, tonitrua, fulgura, fulgura, uenti que; proueniât: ut per hæc, scilicet, commodeatur, atque extollatur nobis admirabilis sapientia, atque potentia summi, et sempiterni Dei: que his præsertim rebus & aperte elucet, et cunctis manifesti, sime sese demonstrat: et si perfecte Deum, sicuti esse, neque que consequi cogitatione, aut intellectu comprehendere, quisquam possit.

Quatenus philosophandum sit. Cap. XXII.

Ceterum de seminibus, et principiis rerum de que; cuiusque generis animati, uel inanimati, muti, uel uocalis origine, de que; uita, et interitu, et nunquid mundus sit factus, ut etiam platonis uisum est, aut semper fuerit, ut placuit Aristoteli: similiter que; de idæis, de atomis, de materia, et forma, et substantia prima mundi, quæ generandi causas rebus cunctis dedisse perhibetur: utrum ue anima hominis sit immortalis, qua parte uertatur cœlum: an contrario cursu sidere rapiantur, an Oceano generet plenitudo lunaris augmentum, an orbem mundi, rotunditas ipsa suspendat: an mundus ipse unus sit, an plures: de que; aliis innumerabilibus quæstionibus, quæ nihil ad animæ salutem pertinent, et quæ olim quidem incompetæ, et inextricabiles fuerant, et de quibus uariæ frustra que; à philosophis disceptatum est: & quæ abhorrent ab his, quæ pro compertis iam

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

sacra nobis litera tradiderunt, nihil nobis amplius quod
rendum est: sed inherendum orthodoxae fidei placitis, et
credendum ueritati nobis reuelatae coelitus per prophe-
tas, et per filium Dei, dominum nostrum Iesum Christum.
Desipere quidem discit animus, dum tanta rerum mole
grauatur, et tanta opinionum, atque sententiarum uarietate
discerpitur. De his enim dicit Apostolus. Dicentes se sa-
pientes, stulti facti sunt. Et Ieremias ait. Stultus factus est
homo a scientia. In his, n. ille uidetur hominibus plus sa-
pere, qui plus desipit: quoniam ut regius propheta cecidit.
Defecerunt scrutantes scrutatio, et alibi. Perscrutator
maiestatis opprimitur a gloria. At qui uero modeste im-
partiri aliquid temporis in his studiis, quae aliquid coele-
ste sapere uidentur, forsitan non erit ab re modo non diu-
tius immoremur, et ea quae legimus, usui sint, et conforme
tanea religioni, nec dogmati Christiano contraria: atque
ut est in prouerbio, ne quid nimis Neoptolemus apud
Ennium, philosophari sibi ait necesse esse, sed paucis: de
quo memorat Cicero in suis questionibus Tusculanis.
Sed et Plato in eo libro quem Gorgias inscripsit. Philo-
sophia, inquit, res est elegans, si modice quis pia per aeta-
tem attigerit: at si supra modum tempus in ea contriue-
rit, hominum est corruptela. Quod autem hoc sit uer-
atque sincere dictum, apparet manifestissime in nonnul-
lis nostris Christianis: qui ex nimia philosophia desipiunt:
ac suum secuti Aristotelē, et christiani nominis hostes Auero-
em, et porphirium, tantum naturae operibus deferunt, ut
ab euangelii ueritate descissant, et paulatim de uno in alio-
rum errorem labentes, ut infideles filii, demergantur cum
sua philosophia in abyssi profundum. Et hoc illis adue-
nit, quod spreto diuinæ pagine libris, et theologis sacris, phi-
losophis tantummodo gentilibus intendunt animi: opi-
nantes nil aliud esse sapientiam, quam quod suo est con-
prehensibile intellectu. Sed quae (malum) dementia est,
quum uera Dei sapientia, et aeterna, et infinita sit, et in con-

Rom. 1.

Iere. 5.

Psal. 63.

Prou. 25.

prehensibilis omnino mortalibus, uelle eam humano intellectu comprehendere: De hac enim, dictum est. Abscondisti hæc sapientibus, et prudentibus, et reuelasti ea paruulis. Vnde sapiens ille diuinitus sentite, inquit, de domino in bonitate, et simplicitate cordis, quærite illū quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habet in illum. Quam ob rem soleo **Luce. 10.**
 sæpe mirari quorundam nostratium philosophorū insipientiam, qui modo in tanta luce ueritatis, iam tot sæculis, **Sapi. 1.**
 tanto sanguine martyrum, et tot signis, miraculis, prodigijs, uaticinijsq; confirmata, plus Aristoteli tribuant, et Aueroi, a quibus uelatum quidem unguem (ut aiunt) recedendum putant, quàm Christo: et negent impudenter omnia, quæ syllogismis suis demonstrari, et concludi non possint. Neq; eos pudet sapientiam profitentes uera, ac diuina philosophia contempta, puerilibus studiis incausescere, atque iam senes albicantibus canis adhuc astutis captionibus, inanibus dialecticæ scrupis, argutijsq; inhætere, et in eis quasi pueros occupari, insidiantes ueritati: ac decipientes rudes adolescentium animos, qui iisdem erroribus, dum credunt illos plus sapere quàm ceteros, facillime capiuntur. Ideo gentium doctor Paulus nos **Colos. 1.**
 nobis cauendos edicit. Videte, inquit, ne quis uos decipiat per philosophiam, et inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, et secundum elementa mundi, et non secundum Christum. A consuetudine itaq; eius modi philosophorum probis uiris, et ingenuis adolescentibus studiosissime abstinendum est, ne in errores et ipsi inducantur eorum, quum secundum sapientiam hominum philosophantur, et non secundum Deum, qui firmam fide, et corde puro, et charitate perfecta cognoscendus, et colendus est, non autem humana prudentia, neq; implicatis sophismatis indagandus.

De morali philosophia gentilium, et de summo bono. Cap. XXIII.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Praestat ergo tempestiue eam philosophiae partem attingere, quae à Graecis ethica à nostris uero moralis est appellata: cuius auctor Socrates fuit, qui primus gentiliū philosophorū dimisis numeris, et siderum interuallis, et sophisticis captionibus hanc ipsam deuocasse de caelo, et in ciuitatibus collocauisse, et in domos introduxisse perhibetur. Coepit, n. is de uita, et moribus, rebusq; bonis, et malis quaerere, et per uera philosophia adipiscenda mortis suadere memoriā. Ab hoc postmodum ueluti è fonte complures emanauere familiae, atq; sectae, differentes inter se: et ueluti riuuli hac illuc dispari cursu fluentes: aliter et aliud diuersa ratione de summo bono, deq; uita beata, quam prorsus ignorabāt, profuso quisq; ingenio, inaniter disputates. Alii, n. constituebant summum bonum in uoluptate: ut quod maxime delectaret, id esset summum bonum: alii in uirtute, ut quod honestum esset: alii in diuitiis: alii in prospera ualitudine: alii in potentia. Herillus in cognitione, et scientia summum bonum ponebat: Aristoteles uero uirtutis usum cum perfecta uite prosperitate iungebat, ad perficiendum summum bonum. Summa autem quaestio fuit inter oēs, summum bonum in aīo ne sit, an in corpore: uirtute ne, an uoluptate. In quo quidem oēs grauius errauerunt, sed impudētius ceteris Epicurus, utpote qui beluarū more omnia, quae sequerentur in uita, quaeq; fugerent homines uoluptatibus, et doloribus duxerit mentienda. Errauerunt hi quidem oēs ex eo quod homines, et quia ab hoīe didicerant bonum malūq; discernere: at illi soli cognouere perfectum summum bonum, qui à spiritu sancto edocti id ipsum extra hominem quaesuerūt, quod est summus omnipotēs, optimus, et eternus, et unicus Deus: quo quod frui uere beatus est: et propterea ad eum referri cuncta debent, et illius causa omnia fieri, ut perpetuo sumus in eius fruitione beati. Quā ob rem non est aliunde haec philosophia quaerenda: sed inhaerendum diuinis scripturis: in quibus uera est disciplina, non definiendi solum, sed et adipiendi.

scendi summū, atq; perpetuū bonū. Hæc siquidē literarū
 præceptis instruimur ad recte, laudabiliterq; uiuendum
 erudimurq; ad cognoscendos nos ipsos, quæ est uera
 philosophia, nihil in eo ab antiquis illis philosophis alie
 na: quod uel uno Lemonacis philosophi uetustissimi ce
 lebrissimo responso patet: qui interrogatus aliquando à
 quodam sapiente, quando cœperat philosophari. Quū
 me, inquit, cœpi nosse. Ideo noster Bernardus in suis me
 ditationibus. Præstat, inquit, te ipsum cognoscere, quàm
 si te neglecto noueris siderum cursus, herbarum uires,
 hominumq; atq; omnium terrestriū, cœlestiumq; natu
 ras. Et Socrates apud Platonem, præsertim in phædo
 ne differit nihil aliud commentari philosophos q̄ mori:
 & propterea uoluptatum contemptores fieri, q̄ semper
 se cogitant morituros. Plato duas dicebat esse mortes,
 alteram qua soluitur anima à corpore: alteram, quā ani
 ma adhuc in corpore comprehensa corporis illece
 bras: philosophia docente cōtemnit. Non ne sic & apo
 stolus se mortuum norat, quum dicat. *Gal. 2.*
Col. 3.
 Viuo quidem iā
 non ego uiuit autem in me Christus? Et ad hanc ipsam
 mortem nos inuitat dicens. Mortificate membra uestra
 quæ sunt super terram. Vnde Cicero in suis quæstionibus
 tusculanis. Quid aliud agimus, inquit, quum à uo
 luptate, id est à corpore, quum à familiari, quæ est mi
 nistra, & famula corporis, quum à Rep. quum ab omni
 negotio seuocamus animum? nisi q̄ eam ad seipsum
 aduocamus, & secum esse cogimus, tunc quum maxi
 me à corpore abducimus. Secernere autem à corpore
 animum, nec quicquam aliud est, quàm emori discere.
 Quare hoc commentemur: disungamusq; nos à corp
 oribus, id est consuescamus mori: & hoc dum erimus
 in terris, erit illi cœlesti uitæ simile. Hæc ille, & alia quæ
 sequuntur, nihil ferè à christianorum præceptis, & diuini
 oraculis aliena. Quo circa non negamus conduce
 re uiro probo, & casto euoluere eiusmodi quoque phi

Gal. 2.

Col. 3.

DE RATIONE COERCEN. LIBI D.

iosophos, & optima quæq; præcepta inde sibi collige-
re, & commiscere diuinis, & nostratibus: perinde quasi
aurum, & argentum, & preciosam Ægyptiorum supelle-
tiliæ ab Israelitico populo subrepta, quæ cultui post-
modum diuino dicata est, & facta ex prophana sacra, &
de execrabili sancta. Hæc est sane optima thiriaca: quæ
ex uenenosis uiperæ carnibus nobis optime conficitur
in remedium contra uenenum insidiantis diaboli, ac cõ-
sequendam, perfecta & animæ, & corporis sanitatem.

De aliqua cognitione medicæ artis ha-
benda sacerdotibus, & studiosis
castitatis. Cap. XXIII.

Quin etiam nec ab re esse censemus, quædam
etiam cognoscere, quæ faciant ad salutem cor-
poris, & ad ualeitudinem reparandam, collecta
uel usu, uel aliquo studio medicinæ, quatenus uacat, & li-
cet. Neq; enim medicis duntaxat conuenit nosse reme-
dia sanitatis, sed & aliis hominibus recte, & liberaliter in-
stituta, ea præsertim, quæ natura nobis in promptu, & in
propatulo esse causa ualeitudinis uoluit: nam quæ occul-
ta sunt, & remota longius ab usu, ea solis medicis relin-
quenda putamus: quorum interest ex officio profes-
sionis suæ hæc studiosissime, omnibus uiribus indagare.
Nam medendi studium sacerdotibus prohibitum est, atq;
lege cautum ne docetes in scholis medicos audiant, sicut
nec ius ciuile profitentes. Quo circa hic nobis sat est ca-
tere perbelle ciborum, quibus nascimur, naturam, ut cõ-
tinentiæ, & ualeitudini pariter consulamus: namq; (ut dixi-
mus) in ciborum usu magna uis, est in utranq; partem.
Quare successui paululum temporis etiam in his stu-
diis quandoq; impartiri non erit prorsus inuitile: quod
plerosq; etiam ex nostro ordine factitasse uidemus ci-
tra cõtumeliã. Ut de Marsilio Ficino cõstat, qui in eoge-
nere mota est scripsit de episcopo nro Patauino Petro
Barocio

Baro cio compertum est : qui quidem huius disciplinae studiis, quatenus licuit, ita est delectatus, ut medicamentis etiam genus adinuenerit apprimè utile, et ab ipsis medicis frequentatum in remediis sanitatis, et mandatum in corruptis literarum monumentis, atque ex eo quod ab episcopo adiuuentum est episcopales pilulae nuncupatum. Sed et Apostoli medici officio potissimum functi sunt atque eis dictum fuit. Ite et curate infirmos : quod quidem fideliter praestiterunt, non tamen herbis, oleo, aut pharmacis, sed gratia, et uirtute diuina. Optime quidem inter se congruit ad totius hominis salutem, animi, corporisque curatio. Et ideo apud Aegyptios, et Persas, idem sacerdotes erant, qui et medici. Quid quod dum aegros uisemus arteriae pulsus saepe tentamus, dictam delectumque ciborum docemus, de quibus diebus creticis saepius interrogamus? Sed et pronosticari de aegrotis ex officio quoque nostro scire debemus, quum habeamus sacramenta nullis, nisi desperatae ualitudinis conferenda. Quocirca ubi non adsit medicus oportet sacerdotem eiusmodi signa cognoscere, quae ad hanc diuinationem faciunt, et quae consociata sunt medicinis. Dicit enim Hippocrates oportere medicum dicere de aegrotis, quae sint, quae fuerint, et quae uentura sint.

De cognitione naturalis historiae, et cosmographiae. Cap. XXV.

In eo quoque studiorum genere (ut arbitror) est cognitio naturalis historiae, et eorum quae de naturis animalium, lignorum lapidum, herbarum, metallorum, et aliarumque rerum scripta sunt : nam (ut scribit Augustinus) haec omnia ad cognitionem, et ad aenigmata diuinarum scripturarum soluenda plurimum ualent. Istarum namque rerum imperitia facit, ut multa non intelligantur : quae tralate, et mystice posita ubi in diuinis scripturis conspiciuntur.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Cosmographiæ quoque noticiam, id est mundi descriptionem tenere, utile esse censentur ad intelligentiam faciendam paginæ: ut noscamus prouincias, urbes, montes, loca, maria, lacus, & flumina, quæ in ea sæpius memorantur. Erit etiã conducibile scire, quomodo Mathematici differant, terram in medio mundo sitam, ad uniuersum cæli complexum, esse instar puncti, uel si quid exilius, minusue dici, aut excogitari puncti possit. Nam multum quidem prodest ad reprimendam hominis superbiam intelligere quam minima sit terræ portio, quam tantum facimus mortales. Vnde Plinius. Non aliud est, inquit, terra uniuersa, quàm mundi punctum, hæc est materia uite nostræ, hæc sedes. Sicut ergo ipsius terræ situm, formam, circumscriptionemq; cognoscere pulchrũ est, ita ignorare turpissimum. Tradunt enim situm uniuersæ terræ globosum, quinque distinctum zonis, quarum mediam solis ardoribus penitus adustam esse: duas uero extra, leuissimamque importunis frigoribus, & rigore niuium, & perpetua glacie semper oppressas: reliquas autem inter mediam, & extremam ab utraq; parte, ob suam temperiem, & hominum frequentiam, & gregum, & armentorum, & frugum copia beatas. Harum autem plagarum altera est sub axe posita septentrionali, quã nos colimus: altera uero sub axe australi græci uocant Antiaxona, nõdum bene nota nobis: nuper tñ à Lusitanis, & Hispanis inuenta dicitur: & est (ut perhibetur) iam longè lateq; peragrata. De partibus uero illis, quæ nobis sub pedibus sitæ esse uidentur magna altercatio est inter scriptores, etiam ecclesiasticos. De eã namq; re & Lactantius, & D. Augustinus multa docte copioseq; scripserunt.

De cognitione Arithmeticæ. Cap. XXVI.

AD idem quoque facere uidetur cognitio Arithmeticæ, quæ est numerorum disciplina. Sunt

enim celebranda solennia quædam festa, quæ ad Lunæ cursum, & ad rationem dierum sic se habent, ut sine Arithmetica ratione rite deprehendi non possint. De his numeris, D. Augustinus in libris de Doctrina Christiana subtilissime disserit dicens numerorum formis, quædam similitudinum secreta in libris sanctis de promi posse ab arithmetica peritis, quæ propter numerorum imperitiam simpliciter legentibus clausa, atque penitus occulta sunt. At qui uero pars ea, quæ in contrahendis; & subducendis summis tota posita est, quam ratiocinatuam dicimus, ad mercatores potius uidetur pertinere, quam ad clericos, atque multo aptior esse quæstui, quam religioni: attamen nequaquam damnanda, quando non ad auaritiam, sed ad publicam, priuatamq; rem agendam nobis quandoque necessario comparetur. Quamobrem nos metiendi, ratiocinandiq; utilitate inspecta, huius artis terminabimus modum: sicut Cicero docet. Quod autem Pythagoras quondam numeris tantum tribuerit, ut & Deum ipsum per eos cuncta agere & inuenire opinatus sit: fuit id sane magis hominis aniliter deliratis, quam philosophi rationabiliter opinantis.

De scientia artis musicæ. Cap. XXVII.

Restat modo de musica admonere, quæ in decantandis diuinis laudibus clericis maxime necessaria est, ac propterea scitu dignissima, his præsertim, qui stans horis in templo musicis concentibus, uoce, corde, & organo consuescunt gratias, & laudes domino decantare. Spiritus quidem his modulis excitatus, meditando cælos sæpe ipsos suaui quodam quasi uolatu conscendit. Non enim omnes ad meditanda facile cœlestia idonei per seipsi sunt,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

sed pleriq; ad ea aliquo sensuum adminiculo, quasi in
 cundo quodam uehiculo subuehuntur: & arrecto statim
 animo è terris sursum mente ad cœlos euolant, Quare
 nullo pacto contemnenda est eiusmodi disciplina: quan-
 do id fieri aliter non possit, nisi artificioso concentu: qui
 constat modis quibusdam dulcisonis pressæ elatæ, & He-
 xæ uocis, mensuræq; temporis ipsarum uocum numeris
 accommodatæ. Hoc autem inuentum sic in templis ca-
 nendi, ut, D. Basilius scribit, à spiritu sancto proces-
 sit: qui mortale genus ad uoluptatem & ad uitium suapte, nata
 ra procliuè, & à laboribus auersum, ad opus uirtutis, san-
 ctis præceptis ea numerorum modulatione comprehen-
 dit, inuitat: ut homines aurium oblectatione deliniti, sub
 specie iucunditatis, sermonis utilitatem percipiant. Fecit
 id more medicorum, qui ægris daturi medicinas ama-
 ras, ut ab haurientium gustu discutiant amaritudinis nau-
 seam, condiunt dulciter pharmaca saccharo: & suauiter
 melle pocula circûliniunt. Facere etiam ad intelligentiam
 scripturarû musicam artem summus quoq; doctor Au-
 gustinus affirmat. Non pauca, inquit, claudit, atq; obtegit
 non nullarum rerum musicarum ignorantia: nã de psal-
 terii, & citharæ differentia, quidam non inconcinne ali-
 quas rerum figuras aperuit, hæc ille. Non tamen uelim
 in ea re quæquam nostrum occupari plus æquo, & pro-
 ficere usq; ad theatralem luxum: sed quatenus in sacris
 decet: ubi uti oportet uoce scilicet uirili distincta, & gra-
 uibus numeris suauiter modulata: non autem fœminea
 indiscreta: & quæ solo tinnitu modulaminis, & uario gar-
 ritu uocum sine uerborum prolatione, & sine sensu, au-
 res tantummodo inaniter ualeat demulcere: ut hoc nos-
 tro æuo in templis alicubi fieri consuevit: ubi lituis, tu-
 bis, ac fistulis ita undiq; templa perstrepunt, ut theatralis
 ludis, & choreis potius, quàm aut sacris, aut diuinis
 laudibus interesse uideamur. Quanto in eo prudentio-
 res fuere antiqui spartæ: qui ne eiusmodi uirtutis lau-

beis aliquando suam ciuitatem inficeret, Timotheum citharæ dum nobilem, & illic apud se magno iuuenū con-
 cursu, artem musicam profitentem relegandum à se pu-
 blice censuerunt, tanquam leges soluentem, & iuuentutis
 mores labefactantem, quoniā ad molliciem cantus chor-
 dam unam primus omnium in cithara consonæ uocis
 addiderat. Iure ergo optimo hoc tam operosum, ac la-
 scium musicæ genus, & tam molles, & inutiles moduli
 teatro, & scēna magis sanè digni sunt, quàm templo, ut
 pote quibus acuuntur libidines, et inuitamur ad uolupta-
 tes, potius quàm ad meditanda cœlestia. Reicienda sunt
 hæc profus: ac releganda procul à sacris: & pro his ho-
 nesti, & graues, & digni Dei auribus perdiscendi concen-
 tus atq; in templo frequentandi. Sed de hoc etiam pau-
 lo inferius aptiori loco dicetur. Non tamen negamus,
 quando pro recreatione & animi causa, domi priuatim
 modeste musicos modos utendos esse, si quando lassū
 longa scripturarum lectione uelimus uel fessum animū
 assidua intentione, uel sensu lassos nimia fatigatione lax-
 are. Dandum est enim aliquid laxationis animo, in quo-
 uis studiorum genere diutius occupato: quatenus fatiga-
 tus diutino studio, rursum interuallo alternæ quietis for-
 tius reparatur: & assurgat ad intermissa studia ita refocila-
 tus ardentius. Solent enim nostri animi tēpestiua qua-
 dam intermissione mirifice demulceri: & discussa tristitia
 studiorum, hilaritate cuiuspiam honestæ cationis in-
 surgere postmodum ad seria alacriores.

De exercendo corpore. Cap. XXVIII.

Verum quia intelligere scripturas, & literarum stu-
 diis occupari, non omnibus datum est: nec expe-
 dit ualitudini, assidue, & perpetuo in quouis ge-
 nere studiorum conteri: labore etiam corporis aliquo,
 aut aliis honestis exercitationibus est torpor uincendus,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

& sicut literatis, studiorum nausea uarietate lectionis, ita
& imperitis, otium honesti cuiuspiam negotii alterna-
tione tollendum: atque simul uariis fatigationibus doman-
da carnis petulantia: ne currat libera sine freno quocumque
moueat appetitus, sed uelut nolit, cogatur inuita parere
consilio rationis. Labor (ut ait poeta) omnia uincit im-
probus. Non est autem consentaneum eum qui fatiga-
tione lassatur, libidine concitari, neque eum qui occupatur
laboribus intendere simul animum uoluptatibus. Unde
docet Columella auctor rusticationis, ad temperandam
sauiam admissarii in libidinem furentis, id esse reme-
dio, ut ad molam uinctus, amoris petulantiam labore tem-
peret. Magnos quoque imperatores legimus, male paren-
tem, & dissolutum nimiam licentiam militem, ne uacet ulte-
rius praeter nimio otio lasciuere, & ab armis ad luxuriam
conuerti, uariis expeditionibus, & nouo quotidie labore
consequi de industria coercere. Nihil profecto tam
certum est (ut dicit Seneca) quam otii uitia negotio dis-
scuti. Generosos siquidem animos enutrit labor: at otium
etiam natura strenuos, ignauos ac molles reddit. Quan-
to enim corpora defatigatione, & exercitatione ingraue-
scunt tanto animi sublimius eleuantur. Lectione ergo, ac
labore pariter otia fuganda sunt: quatenus eiusmodi exer-
citia tutioris quietis nobis referat commoda. Nihil quid-
dem tam apte uitam hominum instruit, atque confirmat,
quam honesta, & moderata corporis exercitatio. Ne-
que enim expedit semper libro, ac pugillaribus affi-
xos esse, dandum est enim quandoque & animo aliquod
interuallum, ut is remittatur, atque ab assidua intentio-
ne quiescat: & propterea nunc id, nunc illud agendum:
modo meminerimus modestiae, & quicquid facimus
ad animi uigorem, & ad domandam carnis petulan-
tiam faciamus. Sunt autem quaedam exercitationes
perfaciles, quae laxantes satis quidem animum, cor-
pus non multum lassant. Sed hic in hac re sicut, &

in aliis omnibus, magna est semper habenda ratio ualde
 letitudinis, & decori. Genus autem exercitationis id
 erit præcipuum, deambulatio frequens, pila, saltus,
 cantus, & eiusmodi: dummodo hæc alioqui per etas-
 tem liceat, & ordini, & loco, & tempori quadrent
 nec commisceatur eis aliquid turpitudinis. Quod
 erit sane facilius, si eiusmodi rebus honestos uiros,
 & maiores natu curauerimus interesse, quorum au-
 thoritatem uertamur. Opus uero exercitationis, uni-
 cuique uel maioris, uel minoris, uel huius, uel illius,
 pro habitudine corporis, & qualitate personarum tra-
 ctandum est. Insuper addenda quoque (si condu-
 cere uideatur) rusticatio, peregrinatio, equitatio, &
 eiusmodi. Quinetiam si loci natura ferat, & uacet
 licet tibi piscibus, uel hamo, uel reti insidiari, feras
 laqueis capere uolucres uisco fallere, uel retibus: ut ali-
 quando uel sic, uel alio quouis honesto exercitio, aut
 labore ipsum quoque diabolum fallas.

De agresti exercitio, & rustico opere fa-
 ciundo. Cap. XXIX.

Ruris quoque opera, & si plus temporis exi-
 gant, attamen in primis, siue fructus, siue ani-
 mi causa feceris, et iucunda sunt, et perutilia.
 Rus siquidem corpus alit, animum delectat, relaxat
 omnem tristitiam spiritus: et quæcunque ea cura fue-
 rit, quæ implicet mentem, facile suis studiis, exerci-
 tiisq; dissoluit. Non enim duas simul curas admit-
 tit humanus animus, sed dum unam fouet, reicit al-
 teram: et dum unius meminit alterius obliuiscitur.
 Quis non malarum, quas amor curas habet, hæc inter obli-
 uiscitur: ut ait eleganter Horatius, Vnde legimus apud
 O O iiii

DE RATIONE COERCEN, LIBID.

Ciceronem, Lelium, & Scipionem uiros clarissimos, atque sapientissimos ad deponendas grauiores curas rusticari saepe solitos, & tunc (ut ille refert) incredibiliter reuerascere, quum rus ex urbe, tanquam è uinculis, euolauissent. In rusticis quidem moribus (ut idem refert) & in uictu arido, & in horrida, & inculta uita, maleficia, qualia in urbibus, non gignuntur. Conducet ergo pudicitiae uehementer, siue ruri, siue in urbe degas, in opere agreste te seorsum à frequentia quadoque in tuo, uel agro, uel hortulo curiosius exercere: non tamen rustico, & imperitio more, & usque ad lassitudinem, sed animi causa, urbane, et placide, cum moderamine, & ratione ualitudinis usque ad sudorem: ut, iuxta illud nostri creatoris elogium, in sudore uultus tui uescaris pane. De hortulo sic perbelle Vergilius. Oblectat hortus, auocat, pascit, tenet, Animoque moesto demit languores graues, Membris uigorem reddit, & uisus capit. Refert labori plenior gratiam, Tribuit colenti multiforme gaudium. Neque enim erubescendum esse cuiquam arbitror, si callosam ex eo opere gestet manum, & sentiat inde digitorum articulos sibi aliquanto fieri duriores. Opus manuum tuarum (ut ait propheta) quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Cui nam quæso mirum uideri debet, atque haberi eo nomine indecens, uel indignum: quod agreste opus, atque olitoris officium ineundum, pro subigenda proteruia carnis dicatur, quum & olim à nostris maioribus (ut legitur in decretalibus sanctionibus) etiam præceptum fuerit, ut sacerdotes mane, expleto matutinali officio, & persoluto pensurae seruitutis, uidelicet prima, tertia, sexta, nona, & uel per (ita ibi scribitur) exeant ad opus rurale in agrum: ut suo potius labore, quam mercatura, ullo uel alio turpi lucro comparent sibi necessaria. Legimus item in sacris literis. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab altissimo. Celebratur & apud gentiles illud Apollinis à Gige tunc amplissimo terrarum rege, consulenti admi-

Gen. 3.

Psal. 27.

Eccle. 7.

randum responsum: quo Aglaum Prophodium agris
colam rege ipso adiudicauit esse multo foeliciorem: quod
is in angustiſſimo Arcadiae angulo exiguum quidem
agellum, sed annuo uictui large ſuppetentem coleret: &
quod ibi paruo contentus, omni depolita cura, liber, &
abſque metu, ac moleſtia uiueret. Fuit olim profecto &
monachorum proprium operari manibus, & inde ex
proprio labore ſibi uictum comparare: ne domi umbratiſ-
ſimam, ac ocioſam & ſellulariam, ut mulieres, ultam age-
rent. Sed neque Paulus ille uas electionis erubuit apo-
ſtolicis manibus operari, ut ex iuſto labore ſuo ſine alte-
rius damno, uel incommodo ſibi neceſſaria prouideret.
4. Cor. 4.
Quo circa tibi quoque graue eſſe non debet, uineta, fru-
ſtrataque; uarii generis certo ordine tuis ſape manibus
ferere: atque etiam ſuis temporibus putare, transferre: in-
ſerere, ſepire, circumfodere, ſtercorari: ut ex iſtis tuis poſt-
modum laboribus, ultra quod carnem domaſti, iucundos
etiam, ac uberes capere fructus poſſis: quos tam amicis
quam egenis liberaliter pieque; aliquando diſpartias. Hu-
mum inſuper, ne quando uaces, quum opus fuerit, ſarci-
to, & exherbato, interuallito, repurgato, fodito: areas uer-
ſito, ſemitas diſtinguito: & cuncta denique affabre tua arte,
& cura potius quam labore diſponito. Varia ſubinde olera,
uel ad delectationem, uel in uſum medicaminis, uel quibus
tuiſſe cum tuis ſalubriter, frugaliterque, ueſcaris, ex ſe-
lectis ſeminibus omnis generis ſerito. Sit tuus iſte hortus
luſ optime cultus, iucunde ornatus, ingenioſe compoſi-
tus: operaque, & labore ſuo ſemper uernans, ſemper irri-
guus. Iſtic lactuca apte ſedeant, & liratum, Braſſicaque; ex
ſeminario translata pari interuallito conſurgat, Allia quoque
que ibi porri, coepeque; uiſcant. Serpant cucumeres, pe-
pones, cucurbita, raphani. Adſint napi, rapa, peſtinaca,
betae, petroſelinon, papauera, crocus, coriandrum, mellis-
ſophilos, ſeu boracum, millefolium, hyſopum, aſparagi,
apium, anetum, ruta, ſinapis, caparis, ſi tamen, locus ferat.

4. Cor. 4.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Menta quoque nasturcium, inula, satureia, feniculi, mentum
 bium, thimus, endiuiamque & defossa, & libera, cichorea,
 bulglossus, pimpinella, malua. Spiet istic etiam suauiter
 amaracus, serpillum, pulegium, salua, absyntium, piperi-
 tis, rosmarinus. Nec absit praeterea, faba praecoqua, &
 pisum, quod suis suffultum adminiculis frugem afferat,
 Eruca uero, & bulbi, & quicquid amicum est ueneri pro-
 cul esto: nisi forte uel opus his sit familiae, uel usui me-
 liori seruentur. Alioqui uideberis imitari attalum Philo-
 matorem, qui regio horto aconitum, & cicutam, & alias
 herbas mortiferas fertur studiosus coluisse, quam salu-
 bres. Rosas etiam, & lilia, & uiolas, & flores id genus
 mille, qui uitae nobis uanitatem demonstrant, spirare
 ibi odores suos, minime uetandum puto. Adsit quo-
 que, si placet, & Heliotropium, quod solis conspe-
 ctum sese conuertens nubilo etiam obumbrante indio-
 cet tempus, horasque diei. Exornent insuper locum
 Lauri, Mirti, Cupressi, Iuniperi, & eiusmodi arbor-
 res aspectu pulcherrimae, uel si magis placet, frugif-
 erae: qualis est arbor Punica, ac Persica, Fici, Mal-
 li, Sorba, Mespili, Pruni, zinziphi, Mala, Cotonea,
 Citrea, Pyri, Amigdali, Tuberes, Caroll, & eiusmodi.
 Ibi te Buxus quoque in uarias detunsa animalium
 effigies: atque induersarum rerum formas, & contem-
 ptum ex aliis arbusculis topiarium opus amoenam sua
 uiriditate detineat. Istinc tibi de collibus, aut in pla-
 no uineta frondeant, & praecoques uuas, & apricas
 prospertes oliuas. Haec sunt sane optima oblecta-
 menta, in quibus possumus exerceri recte, & honeste
 delectari, & fugere ocium pariterque, & tentationes
 diaboli: quas ipse nobis uacantibus perignauiam facile
 se subministrat.

LIBER SEPTIMVS. 254

Dandam esse literarum studiis aliquam inter-
missionem. Cap. XXX.

Verum si forte literarum studiosiores fuerimus
ut nihil necesse sit fallere his rebus ocium, non
est tamen quod propterea ab eiusmodi exercitia-
tionibus omnino desistamus. Condiuntur enim his
oblectationibus studia, non deseruntur: ut pote ad quas
ex ipsis sane exercitationibus alacrius promptiusque res-
dere consueuimus. Nimirum uita hominis in remis-
sionem, ac laborem æque diuisa est: & inter se ui-
cissim hæc duo rectissime conuertuntur, labor, &
quies, ut scilicet in orbem, labor quieti, quies labori
succedat. Et enim sic se habent res humanæ, ut sem-
per sequatur uigiliam somnus, tempestatem tranqui-
litas, serenum nebula, bellum pax, laborem requies,
seueritatem alacritas, nimiam in quacunque re intensi-
onem remissio: & econuerso. Hinc etiam festi, pro-
fectique dies uidentur fuisse instituti hinc etiam solemus
arcus, lyraque remittere, non tanquam despectas, sed
ut possint, quum usu uenerit, & illi tendi fortius, et
hæc ex interuallo suauius delectare. Studio itaque ali-
quo, seu lectione scripturarum, siue corporis exerci-
tatione tam doctorum, quam imperitorum (ut cuique
expedit) ocium omnino tollendum est: ne quis in-
terim aut malis artibus diaboli, aut sua ipsius oppres-
si possit ignauia. Quod consilium sane quicumque
neglexerit, in magnas mox sollicitudines incidat, nec-
esse est, omni postmodum negotio duriores, iuxta
illud uerum, et elegans prouerbum. Negotium
ex ocio. Multa quoque alia idonea exercitia, atque
honestæ oblectamenta esse, non ignoro, quæ ad id fa-
cere possent, sed longum esset omnia referre, tan-
tum peto, ne improbentur ullo pacto honesti, &
moderati labores: quandoquidem, ut indiuinis literis
habeatur, ita nascatur natura homo ad laborem,

Adol

2. 832.1

V. 102.6

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Iob. 5.

ut auis ad uolandum, Sunt qui sciunt fallere ocium, et leuare studiorum fastidia musicis concentibus, & interdum exercitationis loco, cantu, fidibusq; sese oblectare: quod nequaquam esse improbandum ducimus, quum dicat, D. Augustinus in libris de musica, eum non esse harmonice compositum, qui harmonia non delectatur. Innumeri ferme fuere, & sunt in presentia doctissimi uiri, atq; et, continentissimi, qui animi causa, & ad leniendum laborem studiorum, & ad ocium fugiendum soleant certis horis sese his modulis delectare: & hac una re potissimum animi sui tristitiam consolari: ut de Dauid sancto,

1. Reg. 16.

& Saule rege in sacris regum gestis perhibent, De tristitia autem, quae fugienda sit Paulus Apostolus in secunda sua ad Corinthios epistola ita differit. Quae enim

2. Cor. 7.

inquit, secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: saeculi autem tristitia mortem. Tristitia quidem secundum Deum est, dolere se peccasse, & satisfacere pro delictis, et propterea dicitur poenitentiam operari: at saeculi tristitia est angere ob egestatem & egritudinem, & incommoda, ac aduersa huius mundi, quae plurima sunt, et haec operatur mortem, id est peccatum: quum quis ea patienter ferre non possit, et afflicto tatur nimia tristitia: & iccirco quibuscumq; rebus possimus, fugienda haec est nobis, ne per eam in mortem incurramus aeternam. Verum tamen & in his, et in ceteris exercitationibus (ut huic tandem parti finem ponam) noscat unusquisque quid sibi potissimum expediat, suoq; ingenio conueniat magis, atq; ad id applicet sese, quod conducere nouerit negotio, et professioni castitatis. Non est ignauorum, aut delicatorum (mihi credite) seruare castimoniam, sed strenuorum tantum, ac fortium, qui non runt aduersus concupiscentias carnis, in acie semper parati stare: semper decertare, semper uincere.

De meditatione, contemplatione, et oratione. Ca. XXXI.

Verum enim uero nihil horum, quæ hætenus dicta sunt, satis uidetur facere ad consequendum firmum certumq; præsidium castitatis (quæ sit uel quodlibet etiam per se magnum) nisi meditatio lectio ni, et oratio meditationi, et contemplatio orationi, ut ceteris cum delectationis exercitatione, et fatigatione succedat, ut satis dictum est. Ornanda quippe est castitas spiritualibus operimentis, ne nuda prorsus, et pauperrima uirtutum appareat. Nam iuxta D. Gregorii sententiam, nec castitas magna est sine bono opere, nec bonum opus quicquam est sine castitate. Quatuor enim sunt gradus spiritualis profectus, qui traduntur nobis à maioribus nostris. Lectio, Meditatio, Precatio, Contemplatio. Primus quidem gradus, quæ est lectio, perquirat ignorata, alter quæ est meditatio, perquisita degustat: tertius quæ est oratio suppliciter gustata deposcit: ultimus quæ est contemplatio, petitis et desideratis fruitur: quod tunc euenit, quum mens sepositis omnibus curis Deo penitissimè iungitur, et est id summa, ac perfecta consummatio uirtutum. Quod quidem munus per paucorum est sane hominum adhuc in carne uiuentium, possibile tamè, ac minime desperandum homini præsertim casto. Verum si id nobis nequaquã contingat, quod plerisque legimus obligisse: qui libere meditari cœlestia, ac Deum gustare suauius per contemplationem ualuerunt: non est propterea quod moleste feramus, sed (ut docet Augustinus,) facere debemus, quod ad nos pertinet, atque in nostro est arbitrio, legere scilicet meditari, orare. Orare inquam assidue, ut adiuuet infirmitatem nostram Deus et uideat imperfectum nostrum, et doceat nos facere uoluntatem suam. Legere autem, debemus, quæ nos instruant præceptis, commoueant consiliis, erudiant doctrinis, et sanctorum denique gestis, atque exemplis confirmant. Quæ omnia assidue, ruminando, ad intima cordis transfundenda sunt: ut his fulcimentis mens humana firmata,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

aduersus omnes diaboli fraudes, et mundi blanditias, et
 carnis mollitiem, stabilis in castitatis proposito perseue-
 ret. Facit quidem diuina meditatio, ut quãdiu intra nos
 animo taciti cœlestia meditamur, nihil, aut parum admo-
 dum carnis sarcinam sentiamus, et diuinę intuitionis des-
 syderio, et amore cœlestium succensi magis magisq; fla-
 gremus. Eligatur itaq; à nobis ad ea, quæ dicimus, ido-
 nea, et loci, et tēporis opportunitas. Loci scilicet, ut om-
 ni strepitu, ac tumultu uacet quo frequenter uelut in se-
 cessum, et tutam stationem liberi, et taciti ad meditandū
 ueniamus. De tempore autem non est, ut quicquam di-
 stinctē præcipiamus: quum omne tempus idoneum sit
 ad meditandum, et orandum: attamen præcipuum est
 antelucanum, ubi primum è somno exurrexerimus, de
 quo regius propheta dicebat. In matutinis meditabor in
 te, quia fuisti adiutor meus. Tunc enim leuiori stomachi
 cōno, et interuentu maioris quietis, sedatis curis, et mente
 interpellata: inuitatiq; etiam ipso noctis silentio cœlestia
 ardentius meditamur. Et hoc sane est promptum, præ-
 sentaneumq; remedium ad proterendum, atq; effugan-
 dum desyderium uoluptatis: nam (ut ait quidam) facile
 laqueos euadit in terris, qui oculos mentis hinc procul
 habet semper in cœllis. Meditari quidem nos oportet
 assidue et quantum, et quid, et quomō nominibus domino
 nostro debemus, qui quū non essemus, nos fecit, et qui
 simus pauperes, et nudi, atq; omnium egeni, nos pacis,
 induit, tuetur, ditat; et quū captiui teneremur, et essemus
 culpæ obnoxii, et in sordibus peccatorum faceremus, re-
 demit nos, ac lauit omnia nostra peccata sanguine, et
 aqua de sui sancti lateris plaga manante. Id nunquam
 sane, nec horæ quidem momento, excidere nobis de-
 bet, quomodo pro nobis de cœlo demissus sit ipse
 noster dominus et saluator Iesus: et quàm humilis fa-
 ctus nascendo, quantopere fatigatus uiuendo, quam
 impudenter spretus, et contumeliose illusus docendo,

Psal. 62.

quam denique crudeliter, impie, et immaniter uerberatus, uulneratus, transfossusque moriendo. Verum quia de meditatione multa ubique à scriptoribus pie, salubriterque narrantur, nihil hic ultra à nobis addendum prolixius necessarium esse duximus, sat fore existimantes huius rei meminisse sic obliuiscimus.

Languores, et sollicitudines plurimum professe ad reprimendam uenenam. Cap. XXXII.

Quantum autem faciat ad continentiae rationem animum interdum aduersis rebus angere, et corpus languoribus affici, latere arbitror neminem. Res est sane notior, quam ut indigeat argumentis, quaeque prolixiore oratione sit opus. Cura namque curam, ut clauus clauum propellit: et (ut Comicus ait) malitia alia aliam trudit. Nihil est enim ad profligandum desiderium ueneris, doloris perpessione, et animi molestia potius: nam quicumque eiusmodi aduersis afficitur: intendere ei animum uoluptatibus non uacat. Duobus namque doloribus (ut scribit in Aphorismis Hippocrates) simul eisdem locum infestantibus, uehementior alterum obscurat. At qui etiam id boni hoc malum praestat: quod quisquis inter huius mundi illecebras interdum aduersi aliquid experitur, statim cogitur humanae conditionis, et fortunae inconstantiae meminisse. Quicumque enim uoluptates carnis his amaritudinibus resperfas, aut potius repletas uidet, discit eas minus curare, minus amare: ut pote incertas, fluxas, et uanas: et quae possint cito graui superueniente dolore quopiam ex uoluptate in aërumnas conuertere: et aduersis casibus, uariisque

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

mutationibus, et perturbationibus sæpius interrumpi.
 Quod autem de molestiis, et solitudinibus animi diximus: eadem ratione uidetur esse dictum de mala ualitudine corporis: quæ per sæpe conuertitur in salutiferum remedium sanitatis, restituens animum ægrum, et amore lautum, ad optimam ualitudinem. Docet enim Plato ad seruandam continentiam, et ad philosophiæ cognitionem percipiendam multum solere prodesse, debile, et ualutinarium corpus habere. Quod quidem si sit probabile, non tam cuiusquam sapientis auctoritate, quam multorum etiam exemplis patet, qui tenui ualitudine, et mala quadam dispositione corporis assidue laborantes, et in studiis literarum euaserunt doctissimi, et in totius uitæ moribus integri, et continentes fuerunt. Hic non est quod quisquam admiretur, si morbos, solitudines, molestias, resque adeo nobis aduersas, attulerim pro reo mediis, ut à ueneris perturbationibus, atque amoris infamioribus liberemur. Nimirum in omnibus perturbationibus animi quæ solent uulgo contingere, nulla sane uehementior esse, solet impuro, atque interdito amore. Attamen quoniam omnes natura moerorem fugimus, alacritatemque captamus, paucis admodum persuadere speramus accersendas esse ultro molestias, et afflictiones eiusmodi suscipiendas gratis: quum id certe à natura hominis, et a communi consuetudine profus abhorreat. Difficile propterea et permagnum suadere moerenti, ut suo iudicio existimet, ita male affici, sibi melius esse, quam recte ualere, et incolumitate frui posse. Verum quia hoc etiam remedio, libidinis morbo quandoque, immo sæpius consultum sumus, non ab re mihi uisum fuit huius etiam hoc loco meminisse: ut quamuis non optemus eiusmodi molestias, saltem si in eas incidisse contigerit (ut sæpe fit) feramus æquo animo: et tanquam missas diuinitus æqui bonique faciamus: præsertim si quando extra culpam nobis euenerit ut affligamur. scientes plerumque nostrum non tam,

non tam, q̄ deliquerimus, pati, quàm potius ne delin-
quamus in posterum, & grauius postea puniamur.

De lasciuorum hominum consuetudine fu-
glenda: & si contingat quid interim sit
agendum. Cap. XXXIII.

Diligenter continentia studiosis, & in primis ca-
uendum est, ne quando turpibus, & lasciuis so-
dalitis misceantur. Qui enim cum ingenis con-
stantur eiusmodi, haud facile poterunt habere suæ ui-
tæ modum, & non simul turpiter labefactari libidinibus
sociorum. Nam quum corporis, tum animi contagia ex
alio in alium cito, facileq; transiliunt. Scribit Græcus au-
tor Plutarchus tantam uim habere assiduam cum ali-
quo consuetudinem, ut plærunq; quis insciter, hō ani-
mi solum, sed ex corporis uicia eorum, quibus cum diu-
tius uersatus fuerit, imitetur: & p̄pterea, & Platonis gibe-
rum, & Aristotelis balbutiem plærosq; ex eorum fami-
liaribus, & discipulis retulisse. Compertum est etiam qui
cum lippis assidue degunt, eos affici solere eadem lip-
itudine cum illis, Serpunt enim animi, pariterq; & cor-
poris contagia, ac inficere sapius sua uicinitate, & cons-
uetudine proximos solent. Affricat (inquit Seneca) mor-
rum suorum scabiem conuictor corruptus. Quo circa
non ab re factum est prouerbium. Qui iuxta claudum
ambulat, discit subclaudicare. Et pertritum illud, & uulo-
gare huic simile. Qui cum lupo uersatur, ululate condit-
scit. Præcipiunt propterea medici, eos, qui uelint consu-
lere bonæ ualitudini, inter hoies succulētos, iuuenes, nlla-
resq; et uegeto corpore p̄ditos oportere uersari: et fabri-
citates, graciles, male affectos, pallētesq; uitare: aut si salu-
tē ipsorum cōuictu assiduo temperare. At qui uero q̄to
diligentius attendendum est, ut uitemus probrosos, atq;
impudicos homines, ne eorum nobis tali conuersatione

DE RATIONE COERCEN, LIBID.

Psal. 17.

2. Cor. 5.

2. Thesal. 3.

animi contagia æque atq; corporis accersamus, quæ illa, quæ sunt animorum multo sanè occultius obrepunt, & longe facilius contrahuntur. Celebratur merito pulchrum illud, atq; præclarum dictum. Amicitiam aut pares inuenire, aut facere. Et illud frequens in ore omnium dauidicum carmen. Cum sancto sanctus eris: & cum uiro innocente innocens eris: & cum peruerso peruerteris. Ea quoque conuuluit haud falso uulgi opinio: esse non posse non malum, qui assiduus cum malis habitat. Vnde solent adolescentes probabilem de se opinionem uulgo præbere, eorum se similes fore, cum quibus assidue conuersantur. Ideo Apostolus: Ne commisceamini inquit fornicariis: Quæ nam (ut idem ipse ait) participatio iustitiæ cum iniquitate: aut quæ societas lucis ad tenebras: & quæ conuenticio Christi ad Belial: Nulla quidem uis maior ad coniungendas amicitias, quam naturæ, ac studiorum similitudo. Nam sic se profecto res habet, ut conciliari turpium hominum amicitia, nisi turpi ratione non possit. Confortem enim, ac participem alienorum delictorum fieri necesse est, quicumque fuerit ætæ coniunctionis uinculo cum libidinoso cædo, & delinquente copulatus. Vnde sæpe memoratus Apostolus, subtrahite inquit, uos ab omni fraatre ambulante inordinate. Et propterea fornicarij in medio iubet amoueri, ne forte accidat, ut uel modicum fermenti totam massam corrumpat. Quicumque ergo castitatis suæ rationem constare desiderat, non sit sibi in postremis curare, ut reiectis procul amicitijs, conuictiq; lasciuorum, honestissimis uiris adhæreat: quibus & bonorum morum similitudine, & optimorum studiorum societate iungatur: & quibus cum frequenter de Deo, de literis de uirtute loquatur: & quos iure, & merito non modo imitetur, & amet: sed etiam uereatur, & colat. Nam per mixtum uiuere cum his, qui impudicitias amant, & Dei præcepta contemnunt, commori cum illis est potius, quam uiuere. Certum est enim quod sicut multa bona bonis affert

pudica, & honesta consuetudo bonorum: ita cōtra, multa mala, turpis & lasciuia conuersatio malorū. Scio quantum mihi semper profuerit tam in studiis, quàm in moribus prope ab incunabulis ad hunc usque diem, Marci Hungari candida & incorrupta consuetudo, nec non Bartholomæi Caligarij, & Aurelij Scapini, cum quibus me communis patria, communia studia par ætas, similitudo morum eadem professio, mutua officia, assiduitas conuersationis, & si quid denique in amicitia est potius, ita stricte copulauit: ut non uideatur reperiri posse uinculum malus, quo iam arctius, aut copulatus præstringamur. Sed & alij multi in simili re maximo mihi adiumento fuerunt, quibus me non beneuolentia tantum, sed & arctissimus diuini amoris nexus alligauit. Nihil ergo (ut ad rem redeam) conducere magis potest ad formandos mores, quàm consuetudo, & amicitia bonorum. Cōpendio namq; celeriterq; perducimur imitatione, & æmulatione sociorum, quo nos uel nunquam, uel serius nostrum perduxisset ingenium. Nam sicut gratum est ambulantis per iter ignotum præuia aliorum sequi uestigia: sic & in uita ad adipiscendam bonorum morum disciplinam conducibile est alienis exemplis insistere: nam quemadmodum uultus ad speculū, ita mores ad exemplar alienæ uitæ in melius concinnantur. Verum quia æquæ uisiosum est, & omnibus sese credere, & nulli: delectus in ea re studiosissime est faciendus: atq; in cōparandis amicitij maxima cura, & diligentia semper habenda: ut optime sciamus quem sectari, quem fugere debeamus: nā multis simulationis inuolucris (ut ait Cicero) & quasi uinculis quibusdam obtegatur unius cuiusq; natura. Et in lacris literis legitur, Præuū, & inscrutabile est cor hominis, & quis cognoscat illud? Nam frons, oculi, uultus sæpe mētūtur, oratio uero sæpissime: ideo t̄p̄is interuallo opus est ad ineundā arctius amicitia, et societate cū ignotis: ut tādē apte qualis quisq; sit ex ipsa experientia cōsuetus: ut tādē apte qualis quisq; sit ex ipsa experientia cōsuetus.

Iere. 17.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

dinis appareat quæ diutius dissimulari, aut latere nõ põt. Quam ob rem in contrahenda eiusmodi familiaritate ignotorum, differendum nobis erit iudicium, & superesdendum aliquantisper, iuxta Pythagoræ documentum: qui uetabat inisci temere cuiquam dexteram: per quod innuere uolebat, non esse inconsulto quemlibet conciliandum nobis amicum. Expedi siquidem egregium, sanctumq; uirũ aliquem habere nobis è multis, qui nos possit facere meliores: cuiq; expedite, ac nudè patefaciamus omnia nostri cordis arcana: quiq; in uia uirtutum, ducatum præstet: & quem nobis totius uitæ nostræ, & custodẽ, & censore ponamus: ut tanq; eo intuete uiuamus, & tanquam eo præsentem cuncta faciamus.

De amicabili correctione habenda aduersus errantes. Cap. XXXIII.

Sed quoniam fieri põt, ut plerunq; in turpiores quosdam etiam necessario incidamus, & uitare eorũ consortia facile nequeamus: propterea ne quid ab eis in eo congressu detrimenti patiamur, tunc inicienda sunt illis à nobis monita salutaria, atq; pie, prudẽterq; suadendum eis, ut resipiscant: atq; cum ipsis tam diu commorandum, quatenus conducere communi utriusq; salutari uidebitur. De hoc Apostolus. Nolite inquit communi care operibus infructuosis tenebrarum: magis autem redarguite. Attamen cauendum ne forte cum his in eam familiaritatem amicitie descendamus, quæ consuevit similes iungere: nisi forte contigerit, ut emendentur, atque sic emendati, & sui dissimilis effectis, possint & ipsi merito inter bonos, & honestos uiros haberi. Sunt multi qui turpia quidem in seipsis multũ adhorreant, sed aliorum turpitudinem nimis æquanimiter ferant, ad omnia coniuuent, atq; dissimulantes. Timent enim si quospiã reprehendant, molestiam illis asferre: atq; abalienare à se eos, & uideri ex eo deinceps minus amici: uel et hypod

Eph. 4.

erit existimari: quasi dum eorum vitia castigant, aut se
 ipsos iustificare, aut illos spernere uideantur. Foras mit-
 tendus est timor iste inanis, & uanus, neq; respiciendum
 quicquam ad nos, sed communi commodo consulend-
 um: quatenus possit salutis fraternæ ratio semper, &
 ubiq; constare. Quid quæso uerendum est, amicū am-
 eos arguere, quando, ut apud Ciceronē Cato dicit, multo
 melius de hominibus mereantur, amici qui acerbi, q̄
 qui dulces habeantur. Illi enim semper uerum dicunt, hi
 nunquam: illi prodesse plerunq; possunt hi semper ob-
 esse. Quare nō debent boni, & ueri christiani in qui exer-
 citati sunt in operibus piis, tam improbe, tamq; imma-
 niter delinquere: ut sua opera amicū, & proximum in
 tanta necessitate destituant: quin potius reassumpto ani-
 mo, quibuscunq; auxiliis possunt amicis, ubiq; præsto
 esse, ne pereant. Argue inquit Apostolus, obsecra, incre-
 pa, in omni patientia, & doctrina. Optimum sane est, &
 summa laude dignissimum, damnare, et reprehendere
 turpia, ac facere, et docere honesta: nam si te forte audie-
 rit (iuxta illud saluatoris nostri uerbum) lucratus eris fra-
 trem tuū: sin minus, nihil interim iacturæ passus es: ope-
 ram dedisti amico, & proindē bene meritis factus es de
 fratre, quicquid postmodum eueniat. Nemo autem un-
 quam desperet posse monendo proficere: confidat tan-
 tum in domino, qui est, qui operatur in nobis. Potens est
 Deus inquit Apostolus omnem gratiam abundare face-
 re in uobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam
 habentes, abundetis in omne opus bonū. Et alibi uini-
 us est sermo Dei, et efficax, & penetrabilior omni gladio
 ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus,
 compagum quoq; & medularum. Nihil est ergo ut ue-
 reamini, omnia possibilia sunt credenti. Neque enim po-
 test non prodesse libera, clemens, atq; beniuola commo-
 nitio amicorum: dummodo sit magnanima, & sine con-
 tumelia: lenisq; potius quàm seuera: atq; etiam mode-
 P P iii

2. Timo. 4

Matth. 18

2. Cor. 9.

Heb. 4.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

fata, breuis opportuna, ac seorsum, suo loco, & tempore
 præstita: & super omnia, ut sola ipsius causa, qui obiurgatur,
 suscepta esse uideatur. Cauendum uero interim nequid iracunde,
 ueluti contra inimicum, ne quid imperiose, tanquam in subditum,
 neue quid iniuriose, aut contumeliose, tanquam in improbum
 sacrilegumq; dicamus. Atqui leniter admonendus est, ut amicus,
 dulciter corripendus, ut frater, clementer arguendus, ut suæ culpæ
 nescius: eiq; commiserandum, ait uenia dignissimo. Etenim admonitio
 non loco exhibita, & obiurgatio facta intempestiue, & absq;
 discretionem, est tanquam pharmacum non appositè, neq;
 ex ratione medicæ artis exhibitum, quod multo aptius est
 perturbare stomachum, & uexare ualitudinem, quàm leuare
 languentem. Quam ob rem in corripendis fratribus benigna
 adhortatio, & suauius admonitio, ac leuis castigatio, adhibenda est:
 asperitas increpationis, atq; exprobrationis, omnino fugienda.
 Nam quicumq; humiliter in fratre obiurgando sese submittit, &
 sine elatione cum infirmo infirmatur, facile auditur ab eo,
 qui egrotum se sentit, & indignum curacionis. Talis fuit curatio
 Samaritani illius euangelici, qui in uulneribus sauciati uinum
 infudit & oleum, & curam illius agit. Verum & hic in eiusmodi
 pio, sanctoq; negotio suscipiendo, nihil quicquam temere agendum
 est: sed prudenter cauendum, ne quum alium iuuare quis cupiat,
 ipse sese perdat. Sæpe enim contingere solet, ut in cõmixtione
 diuersorū morū, ex alienis uitis quidpiã in se uir bonus
 recipiat: quã frequentius solet euenire in eiusmodi cõuersatione,
 ut malus efficiat ex bono, q̃ ex malo bonus. Cõstat. n. ex
 consuetudine bonorū, bonum semper reddi meliorem: ex
 commercio uero malorum, bonum effici plerumq; malum,
 & malum semper fieri nequiores. Quam ob rem quum per societatem,
 & communionem malorum, & boni contaminari facile possint,
 studiosissime attendendum est, si quando

3. orit.

St. dnam
 Luce. 10.

3. orit.

4. d. 3.

fortē contigerit, ut quis bonus eiusmodi societatis culpa
deceptus corruat, ut statim separetur amicitia, si commo-
de potest: sin minus sensim, pedetentimq; faciendā dis-
iunctio consuetudinis, ita ut amicitia, quas non proba-
mus (iuxta Ciceronis consilium) dissutæ magis, quàm
discissæ etiam uideantur: ne quando nō tam deposuisse
amicitias, quàm inimicitias suscepisse credamur. Id au-
tem recte fit, si à nobis in ea re nihil iracundæ, nihil con-
tumeliosæ, nihil temere, ac sine rationabili, ac honesta
causa factum esse uideatur.

Non esse adeo fidendum solitudini: ut hominum
consortia omnino fugiamus. Cap. XXXV.

ID etiam prædictis addam, quod sicut frequenti sodalium
urbæ raro, ita & solitudini non semper credendum
est: nam utrobique periculum sæpe imminet, & pro-
pterea, neutri temere fidendum. Modus sane habendus
est in utroque, quando utrinque graue animæ discrimen in-
stare cognoscitur. Clamat sapiens quidam. Fuge multitudi-
nem, fuge paucitatem, fuge etiam unum. Et propterea
Crates philosophus conspicatus forte quempiam ado-
lescentem ultro citroque deambulantem, & solum, & tacitum
nescio quid secum meditantem: interrogauit, quid
illic solus ageret. Tunc adolescens. Mecum inquit lo-
quor. At ille. Caue (inquit) ne cum homine malo loquaris.
Est itaque usque adeo parum fidendum nobis, ut ubique,
& semper timendum sit, ne quis nostrum seipsum, non
solum conuersando, sed etiam male cogitando perimat:
quoniam mali comites, & infidi socii nobismetipsis sæpe
sumus. Quare præ oculis, & in corde nobis semper
habendus est Deus: & in eo fidendum & in eo spe-
randum: qui solus nos potest eripere à periculis, & con-
stituire in tuto. Etenim quicumque in Deo tanquam in
solido fundamento suam obfirmabit mentem, is pro-
fecto siue, domi, siue foris, seu in urbe siue in agro, seu

DE RATIONE COERCE N. LIBID.

in frequentia, siue in solitudine, seu in foro, siue in templo, semper idem inuenietur: & sibi usquequaq; cōstans, & in eodem cōsilio, atq; proposito permanens. Et propterea nō arbitror ullo pacto solitudinis desyderium sic amplectendum, ut ex eo, quis uel amicitia, uel charitatis iucundissima iura contemnat: & incurrat in eam asperitatem, & immanitatem agrestis uitae: ut omni humanitate deposita, contra hominis naturam exosus humanam societatem, & que mortales cunctos fugiat: qualem fuisse Athenis Timonem quendam ferunt: qui suapte natura ita asper, insolens, inhumanus, & hostis suis in tota uita fuit, ut mortuo sibi, in sepulchro mādauerit hoc epitaphium insculpi suae tantae indicem feritatis.

Hic sum post uitam miseramq; inopemq; sepultus.
Nomen non quæras, Dii lector te male perdant.

Habendi ergo sunt amici, sodales, duces, & comites: atque uersandum fideliter, & comiter, & amice cum omnibus: ac tantidem aliorum salus faciēda quam propria: quatenus alii nostri nos aliorum proficiamus adhortationibus, & exemplis. Sapienter Cicero, Solem inquit è mūdo tollere uidentur, qui amicitiam è uita tollunt: quā nihil à diis immortalibus melius habem? nihil iucūdius. Bonorum ergo amicitias nobis cōparemus, & improborum consortia fugiamus, & erit utrinq; laus nobis à domino: & q̄ illis non temere coniungimur, & q̄ istos non iniuriōse contemnimus: quorum alterum honestati, alterum prudentiae attribuitur.

Desistendum esse a colloquijs impudicis, & ab omni scurrilitate uerborū. Cap. XXXVI.

Colloquia insuper inhonesta, & turpia resecanda sunt, & ab obscœnis, & indignis ore sacro uerbis prorsus abstineūdum. Haud quidem loqui decet, quod facere est criminōsum: nam quæ turpia facta sunt,

eadem non inhonesta dictu esse non possunt. Vulgare,
 & peruagatum est, quod dicit Apostolus: corrumpunt
 bonos mores cōfabulationes malæ. Et alibi Timotheū
 suum instruens sic monet. Profana autem, et inani loquia
 deusta: multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo
 eorum, ut cancer serpit. Scite admodum, et uere: nā
 absque dubio profanus sermo de quacunque re sit ille,
 semper auditores instigat ad malum. Audiens enim hæ
 reticum falsa dogmata blasterantem, in hæreticam pra
 uitatem facile dilabitur: audiens impudicum impudica
 narrantem, mox et ipse ad lasciuiam concitatur. Contra
 uero sermo pudicus pudicum facit auditorem: et quum
 nos ipsi legimus scribimusve, aut loquimur de castitate,
 nosmetipsos, et auditores nostros reddimus pudicitia
 amatores. Porro nō tam facile potest morbosæ cūluscq;
 rei contagium inficere contactu suo, integra, et ualentia
 corpora: quā impudica, et obscœna oratio, pudicos,
 et integros mores. Paulatim quidem sensimq; rerum
 pudor per impudica uerba discutitur: ac facile in affectū
 cordis transit petulans, atq; inhonesta locutio: qua profe
 sō quicunq; assuescit, nec cum uoluerit quidem, post
 modum poterit honeste loqui. Idcirco ita sapienter ad
 monet sapiens dicens Indisciplinate loqui non assuescas
 os tuum. Et apostolus instruens Colossenses ait, Sermo
 uester semper in gratia sale sic conditus. Continendus
 ergo est sermo, ne nimia uerborum ubertate luxuriet: atq;
 que intra os ipsum præstrictis labiis, quasi oppositis ag
 geribus compescendus: ne in rapidissimi torrentis mo
 rem ripis egressus impetuose, libereq; uagetur. Quicū
 que enim in uerecundos sermones proferunt, uel audiūt
 libenter continere se diu certe non possunt, quin inuale
 scente consuetudine prolabantur uel imprudentes quā
 doq; in aliquam obscœnitatem uerborum. Quare uide
 deat unusquisque quibus de rebus loquatur, si de seriis,
 adhibeat grauitatem, si de domesticis, lenitatē: si quando

1. Cor. 15.

2. Timo. 2.

Colos. 4.
Eccle. 23.

DE RATIONE COERCEN LIBID.

de iocosis (quod perrarò fieri debet) iucunditatem: cum
 salibus uero semper non obscœnitatem aliquam, sed les
 porem, & urbanitatem commisceat. In his quoque stu
 diose cauendum, ne sermo quamuis urbanus uitium ali
 quod secretum indicet moribus latere: quod continge
 re solet, quum quid obscœni à nobis, licet perdidiculum
 fuerit, nimia hilaritate, nimioque risu profertur. Etenim
 perinde quæsi sensu quodam (ut docet Cicero) effingit
 humanos mores dicentis oratio. Nam sicut ex uerbis, &
 sermone consequimur plerumq; ut probi, & casti, & be
 ne morati esse uideamur: sic contra: quum quid minus
 honeste, aut pudice loquimur, ut lasciuu, improbiq; esse
 credamur. Est enim uetus adagiũ, quod intus habet do
 lium olere solitum. Quam ob rem annitendum est no
 bis, non solum ut honeste uiamus, sed etiam ut eã ora
 tionem proferamus, quam nemo iure reprehēdat: & ex
 qua nemo possit merito suspicari turpitudinem aliqua,
 aut animi aut corporis occultam delitescere in nobis. In
 mente sane quantumlibet munda oletum facit, & inquis
 nat sordida, ac temeraria scurrilitas, seu uox mollis, & tut
 pis, & indecora pronuntiatio, quo circa tam oris sermo,
 quàm uocis sonus ita formandus, ac moderandus est, ut
 nihil ex ore nostro deprehendi possit, quod dedebeat.
 Is ergo modus adhibebitur in omni nostro sermone, ut
 sit semper in sensu grauitas, in uoce lenitas, in uerbis mo
 destia. Extat namq; prouerbium. Q ualis hominibus ora
 tio, talis & uita: & ita uiuere ut quenque iuuat dicere.
 Proinde socratem philosophum summæ modestiæ ui
 rum, quum esset aliquando à se quidpiam parum pudice
 necessario proferēdum, prius ab auditoribus petiisse
 ueniam ferunt, ac postea coopertum pallio uultum, præ
 pudore, uoce admodum uerecunda dixisse, quæcumq;
 fuerant in ea re ex causæ necessitate dicenda: quæ quid
 dem, & si à quo dicerentur manifeste constaret, non tam
 men dici à Socrate uidebantur. Democritus & ipse phi

Iosophus acutissimus orationem umbram esse dicebat
 actionis, ac tales fere euadere hoies solere, qualis quoti-
 dianus sermo fuerit, quo utantur. Solet. n. hoc quisq; lo-
 qui, q; amat, q; asidue cogitat, quo potissimū delecta-
 tur: & ppter ea, ita facile est deprehendere uniuscuiusq;
 animū ex sermonet: quē admodū (ut aiunt) ex unguibus
 leonē. Itaq; si de carne est sermo noster, carnales appa-
 remus, si de mundo mundani: si de cœlo cœlestes, si de
 spiritualibus spirituales: si de Christo christiani: si de casti-
 tate casti, si de militia milites: si de mercibus mercatores:
 si deniq; de impudiciis impudici: nā iuxta p̄ritū illud,
 Tractat fabriiia fabri. Nulla p̄fecto tabella, speculove tā
 clare, tāq; expresse figura corporis redditur: q̄ in sermōe,
 & in oris sono mētis imago, habitusq; relucet. Id q̄dem
 adeo uerū est, ut Socrates nuper memoratus adductū ad
 se eruditionis gratia adolescentē, decorum q̄dem aspe-
 ctu, sed diutius tacentē, ita alloqueretur, Vt te uideā ado-
 lescens, tu quoq; aliquid loquere. Probē sanē, q̄n sic ho-
 mo soleat uocis sono, ut ara tinnitu cognosci. Vnde
 Persianam illud. Pulsa dignoscere cautus, quid solidum
 crepet. At quanto magis approbandum est illud domi-
 nicum, uerbum, quod dicit. Bonus homo de bono the-
 sauro cordis sui profert bonum: & malus homo de the-
 sauro malo profert malum: quoniam ex abundātia cor-
 dis os loquitur, Facilius quidē est reperiri, qui seria quan-
 doq; & honesta loquatur, & obscœne agat: quā qui
 uerbis petulans, moribus sit honestus.

Matth. 12

Urbanitas, et sales quatenus interdū decere possint
 etiam uirum grauem. Cap. XXXVII.

Non tamen omnino improbauerim, si opportu-
 nas facetias, & honestos iocos, uelut honestate,
 seriarumq; rerum condimenta, nostris quan-
 doq; sermōibus infundamus: modo (ut dixi) id raro fiat,
 & ita urbane, ut nec auctoritas ridiculis minuatur, nec

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

pudor occulta scurrilitatis suspicione lædatur, sed quatenus habita hominum loci rei, & temporis ratione nihil iocus de grauitate diminuat, atque haberi ex eo possit festiuus, et comis, magis quam inuerecundus, et mordax. Quis est qui nesciat, quatenus opere conciliet saepe bonis beniuolentiam hominum comitas, hilaritasque sermone, atque facetiarum lepos ille, quo inrerdum tanquam sale honesta, et grauis respargitur, ac conditur oratio. Postremo habenda semper, et ubique ratio nobis est, ne quid uidelicet causæ nostræ iocus, ac sales officiant, neue quæpiam lædat ullo modo, urbanitas dictorum. Quod quidem consequi facile poterimus, si fuerit iocus noster magis lepore, et salibus, quam aculeo, et maledicto factus: et si id ita tractemus, ut nihil sine dignitate dicamus: ut benigni, et faciles, potius quam ioculares, et ridiculi uideri possimus. Id quoque admonere fortassis non erit inutile, ut super mulierum forma, aut de moribus nunquam loceur, siue disputemus, contententes: ista est formosior, quam illa: at illa contra magis faceta, magis laboris aut illa, uel illa cõptior, aut ditior. Huiusmodi enim colloquia reddunt nos sine dubio suspectos impudicitiae. Nec ab re: suggerunt enim concupiscendi, et fornicandi materiam huiusmodi obseruationes: & occasionem saepe, atque fomenta libidinis subministrant. Præstabis uero recte hæc omnia, et facile, si hoc unum tibi præceptum nunquam exciderit: ut quicquid dicturus es, prius ratione inita tecum deliberes, quid sit dicendum: et ubi deliberaueris, tunc demum affari incipias: hoc enim faciens nunquam errabis. Sed id quoque sciendum est, quod sicut quum loquimur manifestum, et morum, et uitæ nostræ testimonium perhibemus: ita quoque dum scribimus, chirographum damus: quo circa nihilo sane minus cauendum nobis est, immo magis aduertendum, in scribendo, quam in loquendo, ne quod putidius, aut temere in uulgius effundamus, quoniam ea quæ scribimus diutius permanent.

nec sicut dictum, ita quoque negari scriptum potest: aut ullo colore, uel arte mutari: scriptio ipsa ueritati testimonium perhibente. Quam ob rem que de colloquiis et uerbis diximus, idem obseruandum est etiam in omnibus scriptis nostris, ut iuxta, et pudice loquamur semper, et scribamus semper honeste.

Non esse patefaciendas aures obscœnis uerbis, nec lasciuis concentibus. Cap. XXXVIII.

AT qui certe non tantum moderari uerba, et calumnum, sed etiã obturare aures scurrilibus, et obscœnis sermonibus nos oportet. Auditio namque aurium menti, et cogitationi potissimum seruit: eiq; uelut agro præparato semen frugis multiplicis subministrat: ex quo pro sementis qualitate postea uel bonæ, uel malæ fruges exuberent. Qualis namque sermo in aure concipitur, talis etiam cogitatio in mente generatur. Claudendæ itaque aures obscœnis, ne quid in eas fœdi possit intrare, quod animo noceat: quod uel nequeat inde excuti facile. Nam quemadmodum qui audierit Chorum, et organa, licet mox sonus abeat, secum fert deinceps in animo modulationem, et absens adhuc eam admiratur, et optat. Sic et obscœnus sermo magis quàm pudicus, semel auribus admissus, hæret tenacius, quàm ut possis obscœnæ rei memoriam, quam semel hausisti, etiam quum uelis, animo eiicere. Auditus quidem flexuosum iter habet, et ideo quod semel admisit, non facile emitrit. Quam ob rem ut ab ore, ita et ab auribus continentium procul arcenda est, obscœna, et impudica oratio, nec non inanes, mollesq; , et amatoriarum cantilenarum, quæ uulgo passimq; concinuntur, plenæ uanitate, et impudicitis, floralia ludicra, et bacchanalia sonantes. Plato sapientissimus philosophus has uoces impudicas, et hoc modulationis genus, quod sola uocum

DE RATIONE COERCEN. LIBID.
circumflexione, atq; contentione, & remissione consistit,
uelut pudicitia pestem, ac uerecundia uenenum procul
à republica sua, quam constituerat, censuit omnino abole-
gandum: dicens nihil tam facile animos teneros, ac mol-
les influere, quàm huiusmodi concentus uani, & uo-
ces sic inaniter, & modulate canentes: quarum dici uix
potest, quanta sit uis in utraq; partem. Vt enim incitant
languentes, ita etiam quum uelis, languescere faciunt ex-
citos: & modo remittunt, modo contrahunt animos,
pro uarietate concentuum, & modorum. Siquidem &
nostrates homines, quemadmodum per se cantu di-
uinarum laudum inuitantur ad diuinum amorem, & ad
coelestia contèplanda: ita lasciuu iuuenes tibiis, fidiibusq;
acriter excitantur ad amorem libidinis, ad carnalem con-
cupiscentiam. Quare ut cantus solidus, spiritalis, ac tib-
rillis in diuinis laudibus est habendus: ita contra in fractae
tuoces, mollesq; fidiu, tiliarumq; concentus procul reu-
ciendi: ab his potissimum, qui castitatem colunt: ne forte
mutari ipsos contingat flexionibus lasciuorum modo-
rum, atq; corruptos ad molliciè à pristina seueritate defi-
cere. Id tanti referre Platonii illi magno uisum est ut dice-
ret, cantibus musicorum mutatis, mutari etiam ciuitatum
status. Nihil est enim tam infixum humanis mentibus,
quàm numerorum, uocumq; modulatio, ea namq; (ut
dixi) exasperamur, lenimurq;: & ad hilaritatem, tristiti-
amq; pariter excitamur. Celebratur à grecis in ea re Ti-
mothei musici præstantissimi factum: cui tanta fuit eius
artis excellentia, ut si quando dulciorem, aut suauiore
harmoniam emitteret, animum quamuis iratum ad man-
suetudinem, & lenitatem flecteret: si uero cõtra, acerbius,
aut austerius pulsaret, animum quamuis tranquillum ad
indignationem, & iracundiam concitaret: & propterea
fertur is, quum aliquando phrigios modos tibiis acie-
ret, compulisse Alexandrum surgere à coena, & arma
clamare, & arma rapere, & rursus sono mutato, hunc

eundem mitem, & placidum repetere mensam, & ar-
 mis depositis, rursus cepto residere conuiuio. Di-
 citur & Pythagoras in ebrios aliquando incidisse, qui
 in conuiuio luxurioso furebant, statimq; iussisse tibi-
 cinem mutare sonum, ac Dorion canere: quo facto sta-
 tim ea harmonia audita, ferunt illos ad pristinam men-
 tem fuisse restitutos, electisq; de capite coronis, tanqua-
 bene sobrios epulis accubuisse prioribus. Mira hec quid-
 dem, atq; stupenda, si uera fuerint. Quantum uero ad
 uersus atræ bilis amaritudinem dulcedo cantus, lyra q; 1. Reg. 6.
 ualeant, nemo ignorat: nec fere est quisquam, qui idem 1. Reg. 16
 in seipso non sit frequenter expertus. Quam ob rem
 musicam illam sobriam, & sanctam, nequaquam reij-
 ciendam esse censemus: quando Dauid sacrum uas
 tem constat lyra domini laudes decantasse, & ante ar-
 cam Dei cithara præcinitisse, & Saulem regem psalterio
 ab infania liberasse. Sed illam tantum musicam rele-
 gandam à sacris ducibus, qua nunc uulgo utitur la-
 sciuu iuuentus, quæ nil nisi obscœnæ sanat, atque
 etiam qua nunc in templis, inter sacra male abutun-
 tur plerique (ut diximus superius) utpote quæ nullam
 exprimens sententiam, ita uocibus, ac perfractis mo-
 dulationibus confunditur, & ulbratis numeris concise
 perfringitur, ut nihil prorsus rei percipiatur, præter so-
 nitum tinnulum, & inanem concentum, ad philome-
 næ, hirundinisve, atque uolucrum caterorum simili-
 tudinem. Eiusmodi plane catus quanto magis dele-
 ctant, ac demulcent aures plurimorum, tanto minus
 diuinis laudibus, templisq; conueniunt. Nam ut
 legitur in sanctorum patrum decretis. Qui populum
 uocibus delectat, Deum stimulat, ac irritat impiissime.

Auertendos esse oculos à tabulis, & insignis
 impudicis, & ab animalium brutorum
 concubitu. Cap. XXXIX.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Verum sicut non expedit iis, qui continentiam amant, audire lasciuos sermones, nec molles, et effœmionatos concentus, ita pari ratione, nefas est inspiciere signa, & imagines impudicas: quæ et si tacent, reflectant tamen eo conspectu, nescio quomodo tacite, desiderium libidinis: et cogunt turpitudinis illius reminiscere, quam illis forte tabellis exprimunt, et sculptura, uel coloratura, uel coloribus imitantur: ex quo mens facile decidit in æstuantis, ac feruescentis concupiscentiæ caminum. Quam ob rem male à plarisque id genus tabularum, atque signorum disponitur causa ornatus in ædibus, ubi sicut per belle delectat oculos, atque exornat parietes, ita putide contaminat mentem, et allicit animum ad peccandum. Haud obscura fama de adolescente illo, qui in statu tua Gnidiæ Veneris, notam suæ reliquit turpitudinis, in aeni illius marmoris specie illectus ad uerum concubitum perpetrandum. Hinc et apud comicum poetam, flagitiosus adolescens ex tabella picta patrocinium adhibuit nequitiæ, atque negocio stuprandæ uirginis, quod ornabat: ostentans ibidem adamatæ puellæ, Danaem aureo imbree deceptam, et locus insidiantis lasciuiam. Ad hunc usum scribit Suetonius Tranquillus Tiberium Cæsarem hominẽ libidinosisimum tabellis, et sigillis lasciuissimarum picturarum multifariam dispositis exornasse cubacula, ubi lasciuiss, et libidinibus intemperatè uacaret. Blanca profecto res est pictura, attrahitque facillime animum ad ea, quæ impudenter pictor affinxit: et turpitudinem per eam imaginem, uti per sermonem sese recipit sensim in cogitationem: nec inde recedit donec extorserit foedæ concupiscentiæ, et turpis cogitationis assensum. Et propterea Aristoteles hanc picturarum licentiam sic infensam moribus putauit, ut quum de moribus præcepta traderet, admonuerit magistratus, ut æditis super hoc legibus cauerint, ne quid imaginum esset in ciuitate, quod ingerat oculis spectantium argumentum aliquod obscœnus:

2. 838.
2. 838.

obscenū: cuius aspectu mens refricata turpitudinis memoria fœdaretur. Et plato in libris suis de R. P. Num. (inquit) poetas solum monere debemus, & cogere, ut bonorum morum exempla suis carminibus præbeant, alioqui apud nos carmen non componatur (an non ceteris quoque opificibus uetandum est: ne quid peruerse, libidinose, lasciuie, illiberaliter, turpiter, uel in imaginibus statuisque animalium, uel in ædificiis, aut in quouis alio opere faciant) ne nostri homines dum in exemplis uersantur uitiosis, quasi per herbas noxias uagantes, & ex tanta copia metentes aliquid, paulatim, ad id animum adhibeant, & malum usque ad summum imprudentes hauriant. Hæc Plato prudentissime. Obseruatum etiam Romanæ fuisse quondam legimus, in sacris Bonæ deæ (de qua etiam supra diximus) ut amouerentur cunctæ imagines masculorum: ne scilicet inter sacrificandum eo motu mens muliebris aliquo turpi desiderio quateretur, quod purum earum uirginum, & animi, & corporis candorem macularet. Quam ob rem non deberet pictoribus, atque impressoribus librorum, in pingendis, atque effingendis fabulis tantum licere, ut subiiciant absque ulla modestia, & pudore, spectantium oculis fœda, & turpia, quæ leguntur. Quo circa iuste, et consulte facerent principes, ac magistratus ciuitatum, quorum interest, si non tam ex Aristotelis consilio, quàm ex officio christianæ pietatis, cauere maximis poenis ne deinceps id ullo pacto fiat: quando turpissimum sane per se est: & pudori, & christianis moribus maxime aduersum. Cauendum præterea uel maxime, ne ad quorum uis brutorum animalium, etiam domesticorum, respiciamus concubitus. Excitantur enim eiusmodi inspectione fœditatis, fœdisima desideria: mensque inde admonita, quasi ex archetypo libidinis, fœda ueneris uoluptate turpissime titillatur. Et ob id ferunt Clitomacum pancratiastem studiosissimum castitatis à coeuntibus canibus, ubicunque fuisset, multa cum

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Psal. 118. uerecundia recedere uel saltem auertere sese solitum. Honestus sane pudor, & imitandus ab omnibus, ne dū in canibus, & in suis, & equis: quod uehementer fugiendum est, sed & in cohortalibus, & domesticis auibus: sicut admonet nos propheta dicens. Auerte oculos tuos, ne uideant tuanitates.

De locis declinandis ubi turpia spectantur, aut molliter uiuitur. Cap. XL.

Addam his etiam, ut omnem locum fugiamus, ubi uel turpia spectantur, uel molliter uiuitur. Sicut enim sunt quedam loca morbifera, et graua, quæ homines quantumuis bonæ ualitudinis infestant, et inualidos ab ægritudine conualescere nunquam sinunt, sic, & accidere moribus solent, sunt enim quedam loca ita contagiosa, & aduersa curationibus animorum, ut homines nunquam neque recte agere, neque à malis respicere permittant: ita quæ non officere minus lasciuus locus moribus soleat: quàm incolumitati, & bonæ ualitudini, grauis, & pestilens regio. Neque enim pauciora sunt, neque minora contagia animorum, quàm corporum: immo sine controuersa multo sanè plura esse putantur, & grauiora, Altius siquidem penetrant hæc ipsas mentis medullas, serpuntque per omnes sensus latius: & ideo maiori conatu, & acriori studio fugienda. Quod quæ uerum sit, Plato ille diuinus nobis suæmet uitæ periculo monstrauit. Is enim quum diuitiis, honoribus, sciētiæque polleret: ex quo posset (si sibi libitum fuisset) intra mœnia clarissimæ urbis græciæ uoluptuose, pariterque & gloriose uiuere, elegit tamen sibi Achademiam. uillam procul ab Athenarum mœnibus, in regione non solum deserta, & inuisa, uerum etiam pestilente: ut cura uidelicet ualitudinis, atque freta quæta morborum insultus libidinis frangeret, & liberius animo, uacaret, & philosophiæ præceptis intenderet: usque adeo

grauiores animi morbos habendos putabat esse, q̄ corp̄
 poris. Effœminatō nāq; & molles nos locor̄ delicia
 reddunt: & ad corrumpendū mentis uigorem plurimū
 ualet amœna, & foelix regio. Iccirco Seneca q̄q; in eo à
 Platone dissentiat, dānando pest̄ lentē locū, tñ ei in fugiē
 da amœnitate regionis ualde assensus est. Ait. n. Si cōti
 nentia studes, habita nō amœne, sed salubriter. Iccirco
 M. Tullius in Verrē, cuius incōtinentiā acriter accusabat
 ut pbabilius esset q̄ diceret, & sibi facilius crederetur,
 paulū digressus à causa, Siciliae amœnitatē impense lau
 dat, quo uerisimile fieret, ibi verrē libidinosē icōtinētēq;
 uixisse, ubi loci delicia libidinosum aliq; per se hoīem
 magis magisq; accēderēt. Propter huiusmodi delicias,
 atq; nimias amœnitates, infamis admodū fuit Ægyptia
 Canopus: ac similiter molle Tarētū, Baiar̄ fontes, Miles
 sior̄, Sybaritarūq; luxus. Adde & cāpaniæ fomēta, quæ
 Hānibalē ducē alioqui inuictū, suis deliciis p̄figarūt. Cō
 tra uero spartana ciuitas seuera semp, & frugi habita est:
 quippe q̄ lycurgi legibus parēs à cōtēplanda Asia, ciuiū
 suor̄ q̄ diutius potuit, retraxit oculos: ne ciues sui capti
 illius regionis illecebris, et frequētoribus spectaculis de
 liti, ad delicatius uitæ genus, cōtra morē patriū liberen
 tur. Arbitrabatur. n. uiri illi prudētes leuius uoluptatū acu
 leis stimulari, q̄ semp abfuerūt à cōspectu uoluptatū, q̄ q̄
 illecebrosis spectaculis interfuerint aliqñ. Scitū est puerū
 biū quicūq; in sole diutius cōmorā, colorē ducere à so
 le: & q̄ aliquādiu in unguētaria taberna federit, odorem
 loci secū ferre. Pari sane mō qui residet inter lasciuas, in
 de recedens, aliqd̄ lasciuū secū semp abducatur, necesse est.
 Vix. n. credi pōt, qualla, q̄taq; ab eiusmodi lasciuia spe
 ctaculis uitia cōtrahātur, & q̄ mor̄ peruersitates, et ma
 lorū fomēta ab histrionicis gestibus, & comædiar̄ argu
 mētis sumātur. Quo circa Massilia ciuitas in sinu Galliar̄
 transalpinæ olim clarissima, & spartanæ seueritatis æmu
 la, nullum unq; aditū in scenā mimis dedit, & maiori ex

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

parte comediae actus, stuproque contineant argumenta; exploratum satis habens, ex tali consuetudine spectandi, licentiam quoque ad imitandum dari. Quid est enim tam nefarium, quod suaderi non possit dum libenter spectatur? Mouent quidem spectacula sensus, demulcent affectus, arident cupiditatibus, expugnant rationem, extorqueunt consensum, & perdunt denique cuiusvis boni peccatoris conscientiam. Cuiuscunque ergo, continentiae, & castitatis cura est, procul esse à spectaculis, & theatris, & comedis, & eiusmodi uanitatibus omnino conuenit: & uiuere, atque habitare seuerè: attamen, mea quidem sententia, salubrius, ut uult Seneca, magis quam pestilenter, ut facit Plato. Par siquidem mihi ex utroque extremo, animae detrimētum contingere posse uidetur, uel si quis ob nimiam alacritatem ualitudinis bonae exultans in foedas libidines proruat, uel si extrema debilitate confectus dolore torpeat, & anima desideria consumetur.

De choreis, & impudicis saltationibus fingendis. Cap. XLI.

CHoreis autem, ac saltationibus, interesse neque clericos, neque coelibes decere nemo (ut arbitror) est qui nesciat: quanquam dum per aetatem, tempusque liceat, ad hilarescendas nuptias saecularibus hominibus interdum permitti licite uideatur. Quid est enim quod eiusmodi saltationes decere uiros graues, & castos possit, quam nihil tam incitet, instigetque animum ad libidinem, uel natura, uel disciplina, pudoris causa, & honestatis ratione cōtexerat? Cicero in oratione pro murena. Nemo (inquit) sobrius saltat, nisi forte insaniat. Ideo Plato in uoluptate aliquando à Dionysio ut post epulas indutus pura pura secum pro conuiuantium hilaritate saltaret, renuit, dicens, non conuenire philosopho muliebria. Quo circo ca Philippum macedonum regem uirum alioqui seuer

rum, et grauem, quum semel bene potus cum alijs tenuis
 lentis sodalibus per medium exercitum choreas hilariter
 iucundeq; duceret. Demades Atheniensis orator ita
 modeste ac prudenter increpuisse fertur. O rex quid agis
 Fortuna tibi imposuit, Agamemnonis honestissimam
 personam, tu tibi ipsi induxisti personam Therisitæ uilissi-
 simam. Agnouit rex errorem suum & destitit palam salu-
 tare cum cæteris. Eiusmodi autem saltationem à Corin-
 thianis Cretensium populis primum aduentam au-
 ctor est Plutarchus: quod hominum genus insanum, atq;
 que maleficum omnibus sæculis semper est habitum.
 Quis nam quæso aut pudori, aut uerecundiæ potest esse
 locus, ubi tacite per simulationem: motione, uoce, nutu,
 publicè palamq; docemur obscæna, & foedissima di-
 ctu: Iam illud perspicuum sane est omnium malorum,
 atque impudicitiarum in uniuersum orbem, facultatem
 ex hisce suppeditari, atq; subministrari spectaculis. Quæ
 nam quæso modestia potest esse homini, qui cachinnis,
 & scurrilitatibus, & saltibus, sine uerecundiâ, aut modo pu-
 blice debacchetur: Quis ue poterit mente procul esse à
 turpitudine, cui tanta species turpitudinis, & tot illecebre
 uoluptatum, & tam expressa imago libidinis, ita molliter
 obuersantur, oculis, occurrantq; animo, & sensibus illas
 buntur: Etenim si in templo Dei, quo orationis gratia con-
 uenitur, inueniantur plærunq; qui foeminarum aspectibus
 ferantur: atq; si enim sæpe periclitemur incauti, ubi
 Dei præceptum nos congregat: quid fiet quæso ibi, unde
 Dei præcepta nos amouent: Et si infestamur ubi sac-
 cris mysteriis, adhortationibus, precationibus, atq; præ-
 sidis sacramentorum munimur: quomodo tuti stabimus,
 ubi diabolicis undiq; dolis, & tentationibus oppugna-
 mur: Procul ergo à nobis, si sapimus, omnium earum
 rerum facies: quam profecto nec conspicerere sine pericu-
 lo, nec cogitare sine damno, nec concupiscere sine pec-
 cato, nec patrare, sine graui nota, & maximo scelere uas-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

lemus. Quid nam quæso refert curiosius quicquid speculari, quod & uidere turpe est, & agere nefarium. Si quidem aut facere, aut concupiscere necesse est, quicquid delectamur spectare: quod est sane in ea re utriusque uiliosum: & propterea pari ratione: & consilio utriusque fugiendum. Accedit, quod si ullo unquam tempore hæc spectacula fuerint rationabiliter interdicta, hac præsertim tempore magis magisque sint habenda merito profana, & uerita: quando in his, ut in rebus aliis, ab antiquorum moribus, atque modesta omnis disciplina recte uiuendi nunc in nostris iuuenibus longe descieuerit. Annis quidem superioribus in eiusmodi choreis motus erat grauis, modestus, pudore plenus, atque etiam (si sic licet dicere) præistis pudicus. At his saltationibus, quas nunc exercet iuuentus, nihil sane impudentius conspici potest. Non enim tunc choreæ nexis manibus, sed lineo panno, quasi reffringebantur: atque eis numeris, eaque modestia ducebantur, ut non saltare magis, quam incedere ad numeros, tam mares, quam foeminae uiderentur. Nunc uero hæc tam mollis, & effoeminata scurrilisque saltatio, quod posset habere decori, aut honestæ hilaritatis, non uideo: quum hoc æuo mutata omni ueteri ratione saltandi, tanta capitis, brachiorum, pedum, laterumque agitatione rem agant, tantaque uibratione omnium membrorum, ac tam lasciuo denique motu consaltitent, ut uix crediderim fuisse olim apud Romanos à prostitutis meretricibus strotalia ludia era turpius agitata. Quo circa tale genus saltationis tam obscœnum, atque peruersum, & ab honestate christiana tam alienum, ne laicis quidem existimo quouis tempore, ne dum clericis licere posse. Non enim choreæ esse uidentur: sed mera bacchanalia: atque uera gymnasia, et umbratiles exercitationes libidinum: ubi meretriciæ illecebræ, & omnia denique fiant, quæ nequiter ad uenerem spectatores, alliciant. Sed hæctenus de choreis, & de foedis huius nostræ tempestatis saltationibus

bus, nunc reliqua prosequamur.

De loco declinando, ubi quis libidinosè quan-

doq; uixerit, & de memoria uoluptatū

fugienda.

Cap. XLII.

Locum etiam mutare, ubi quis antea libidinosè quicquā ægerit, haud parum conducere poterit, ad delendam prorsus memoriam uoluptatū, & ad persistendum firmiter in proposito castitatis. Nam ubi talis locus se nobis offert, commouet statim animum, & suffricat recordationem, ac desyderium eorum, quæ quis ibidem uel conspexerit, uel aliquando uoluptuosè commiserit. Atq; ex ea, rerum facie rursus ante oculos mentis posita, cogitur omnino, uel præterita concupiscere, uel saltem cum aliqua delatione illius prægustatæ quandoq; turpitudinis reminisci: quando facillime soleant ulcera male curati amoris recrudescere. Nam ut in corpore, sic & in animo & si uulnus sanatum sit, aliqua tamen semper cicatrix manet: quæ postea ex improvida refricatione facile rumpitur. Quo circa sicut formidabilior ex eo est: omnis offensio, ne recens ulcus grauius integretur: ita maxime cauendum est, ne male curatus animus rursus recidat in errorem. Neque enim facile obliuisci potest uoluptatis, quicumque illecebras ueneris, atque auctoramentum lasciuæ rei quoquomodo alio quando gustauerit. Canis (ut est in ueteri proverbio) qui semel corium roserit, ægre inde exterritur. Propterea Themistocles (ut Cicero memorat) Simoni dicitur artem memoriæ pollicenti, respondit: male se obliuisci discere, quàm reminisci: nam memini (inquit) etiam, quæ nolo: & obliuisci non possum, quæ uolo.

Q. Q. iiii

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Quicumq; ergo uult deponere memoriam uoluptatis obscenæ, & delere eam penitus animo: is protinus & oculos, & aures amoueat ab his, quæ refrigerare utcumq; ualeant foeda desideria uoluptatû. Minime quidē est tutû, fugientem de carcere, iuxta, uel circa fores carceris ambulare. Ideo nequaquam lapsis cōcesserim, ut frequenter assuescant orare pro his, quibus cum fuerint turpiter aliquando uersati: sed neq; pro formosis etiam scemihis, quarum repetita memotia ita delectet, ut suspiciōe nobis alicuius taciti ardoris iniiciat. In magno sane positus est discrimine recidendi, quisquis à diuturno morbo recens cōualuit: & propterea nihil ab eo quicquam temere faciendû, ne rursus in perniciem, & pristinû exitiû ruat: nam ualetudinarius, & non dum bene confirmatus, & debilis, facile, et tactu quouis leui impulsus cadit. Non intelligis (ait Comicus) quum ex alto puteo sursum ad summum ascenderis, maximum instare periculum, inde etiam ab summo, ne rursus cadas? Hæc res in summo plane puteo geritur: nisi cordate & sapienter te habeas, facile rues, unde nuper ascenderas. Quare remouenda est omnis occasio, & ad delendam omnem memoriam uoluptatis locus etiam mutandus: nam & ægrotus, qui ex longa infirmitate reconualescere non potest, sæpe loci commutatione sanatur.

De balneis, deq; odoribus, ac superfluis munitiis non utendis. Cap. XLIII.

Balneorum quoque fomenta pudicis hominibus nequaquam diligenda sunt: nisi uelint eiusmodi lauacris (ut sæpe fit) inquinari potius, quàm lauacri. Vnde Seneca homo constans, & seuerus, posteriori die quàm Baias attigerat, se inde recessisse uel potius au fugisse cōmemorat: ne delicatissimis loci illius balneis, delectisq; multiplicibus emollesceret; atq; domû immu-

tatus ex stoico epicureus rediret. Dicit, n. locum illum ob
 id maxime declinandum esse, quod quum habeat quasdam
 naturales dotes, eum sibi celebrandum luxuriam sumptuo-
 rit. Erant ibi quidem celebratissima balnea, mollissimaque
 deliciae, quae animum quantumuis virilem effoeminare
 suis illis fomentis possent. Qualla in finibus Galliae pro-
 pe Thuregum uidisse Poggius se memorat omnium
 lasciuarum refertissima, Baianis, seu Puteolanis balneis
 in omni deliciarum genere omnino praeferenda. Unguen-
 torum similiter fragrantiam, & thymiamata, amomum,
 moseum, iadanum, & eiusmodi odores, ac pulueres pyg-
 mentarios (excepto pestilentiae tempore) non nisi lasciu-
 uis, ac dissolutis moribus conuenire, quis, nisi lasciuus, &
 dissolutus neget? Sunt haec quidem effoeminatorum, ac
 parum pudice uiuentium signa, & indicia manifesta. Ico-
 circo Zeno stoicus celeberrimus cuidam adolescenti uno
 guentis delibuto, mulierem, ait, mihi oles. Nolim tamen
 me hic propterea existimari indiscrete damnasse uniuersos
 suaue olentes odores: quum (ut discunt medici) & ad
 opprimendam atram bilem, & ad recreandum spiritum,
 pituitamque tollendam, conducere, quandoque non medio-
 criter soleant. Eiusmodi autem sunt uerni flores, folia,
 seu cortices citri, siue arancei, cydonia, odoraque poma re-
 liqua, & omnes suaue olentes fructus (prout natura cuius-
 iusque fert) naribus grati, & pectori, & stomacho salubres.
 Sed superuacaneum esse puto de his curiosius quicquam
 praecipere, quum in promptu sit omnibus, in ea re quid
 quantumque deceat. Quid quod haec suaue olentia, & odo-
 res eiusmodi multis sunt odiosa, ac etiam noxia? Propte-
 rea legitur de Vespasiano Caesare quod, quum quidam ado-
 lescens pro impetrato munere praefecturae ei gratias
 agere uellet offensus, quia unguento fragrabat, contemp-
 sit, & reiecit a se, & illum praefecturae honore priuauit
 dicens, male eum sibi allium obuoluisse, quam exoticum
 unguentum. Quod autem de odoribus dictum est, idem

DE RATIONE COERCEN. LIBID.
quoq; de affectatis corporalibus munditijs dicendum
uidetur. Quis enim potest uehementer & plus æquo
corporis munditijs delectatus seruare uirilem continen-
tiam: aut in his rigorem constantis animi retinere: Nimirum
profecto delitiarum malas generant concupiscentias, totiq;
uigorem mentis dissoluunt: quo circa repudiandæ sunt
oïno, & animus melioribus studiis applicandus. Quod
autem ad eiusmodi munditiarum curam attinet, is nobis in
summa modus est adhibendus: ut neq; nimis exquisita
sit, atq; odiosa; neq; rursus nimis neglecta, & ad squalo-
lorem usq; reiecta: uerum digna uiro: & que tm fugiat
agrestes, atq; inhumanas sordes. Par. n. ferme uitium est,
& faciles odisse munditias, & ultro præter naturam, atq;
illiberaliter, squallorem, & sordes appetere.

De uestimentorum mollitie contem-
nenda. Cap. XLIIII.

Sed sicut alere, ac fouere delicate, & molliter corpus
non decet pudicum hominẽ: ita pari rone, nec molli-
lius uestiri: qm̃ iuxta saluatoris nostri dictũ, qui molli-
libus uestiuntur in domibus regum sunt. Solẽ t. n. delitijs,
Matth. 11 & superfluis luxu uestium ibi intemperantius abundan-
re, ubi mollius, q̃ par est, uiuitur: arguit. n. hominem las-
sciuarũ, lasciuus habitus, & delitiosus ornatus. Et. n. sicut
tantum cibi capiendum est, q̃tum ad tollendam esuriam
sit satis: & tantum uini, quantum ad sedandam sitim suffi-
ciat: ita eis duntaxat uestibus utendum, quibus & obtegi
corpus honeste, et arceri utiliter possit frigus: & quas aut
anni tempus, aut mos patrius, aut ordinis, aut officij dis-
gnitas ipsa requirit: non autem quas lasciuia iuuenũ indul-
gentia quotidie nouas, & inusitatas petulanter excogit-
tat. Nimirum enim ac delicato cultu corporis emollescit
uigor mentis: & pudor, pudicitiaq; luxuria uestiendi dis-

soluitur. Nasonis carmen hic loco præcepti nobis habendum est. Ait enim.

Sint procul à nobis, iuuenes ut fœmina compti.

Fine coli modico forma uirilî amat.

Sed & Cicero, à forma (inquit) uirilî remoueaturnon dignus ornatus. Quam ob rem, Demostheni quæ uestitu, cæteroquæ cultu corporis, & nitido, & uenusto nimium delectari uideretur, ab æmulis, atque aduersariis suis summo probro, quæque datum fuisse perhibetur: neque turpibus, indignisque, in eum uerbis temperatum: quãdoquæ quidem ob id & parum uir, & polluto ore diceretur. Comas, et uestes superuacue curare, Diogenes dicebat, esse, uel infelicium, uel impobrorum. Nam quid de talibus suspicari aliud possumus? quàm aut inaniter eos affligi superfluis curis, aut turpiter toris insidari alienis: ut eo leuocinio ad sui amorem fœminas excitent. Contra quos D. Hieronymus ad Eustochium scribens ait. Sunt (inquit) aliqui de ordine nostro homines, qui ideo presbyteratum, aut diaconatum ambiunt, ut mulieres licentius uideant: omnis cura his, de uestibus si bene oleant, si pes laxa pelle non fosseat: crines calamistri uestigio rotant: digiti anulis radiant: tales quum uideris, sponfos existimato, non clericos. Qualis autem esse deceat uestimentorum ornatus idem ipse doctor ostendit his uerbis. Nec affluentes (inquit) sordes, nec exquisitæ delitiæ laudem pariunt. Et rursus ad Nepotianum scribens: ornatum, & sordes pari modo præcipit esse fugiendas: quæ alterum delitias, alterum oboleat gloriariam. Non splendeat ergo toga pudici hominis, sed nec sordeat: quando utrunque pari ratione uitiosum, atque damnabile iudicetur: quæ in his rebus non tam reuerentium usus, quàm affectus in culpa est. Quicumque sane contemptis his quibus cum uiuit, lautiora, aut sordidiora præ aliis indumenta perquirat, aut is intemperans animi, aut superstitiosus habeatur necesse est.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Sicut enim res delicatas, & nouas affectare luxuria est, ita usitatas, & non magno negociò parables repudiare, desidia. Modus ergo tenendus est: & uita nostra temperanda inter bonos mores, & publicos: quatenus cultus corporis non uideatur accuratus, ut ad ostentationem niteat: sed accomodatus pro dignitate, ut uirum probum deceat. Hæc autem disciplina, ratioq; uestitus, quæ de uiris traditur, eadem quoq; à uirginibus, & honestis mulieribus tenenda est, quæ quidem nunquam speciosius ornantur, quàm quum sub pudico, & honesto cultu, uera honestatis, & pudicitia gloria decorantur. Porro sericis, auro, gemmisq; dehonestatur uirgines, uerius quàm ornantur, quum eiusmodi luxus arguat potius animi lasciuia, quàm formam corporis commendet, etiam si alioqui bona, & uenusta fuerit. Ideo Apostolus ad Thimotheum. Volo (inquit) uiros orare in omni loco: similiter & mulieres, in habitu ornato, cum uerecundia, et sobrietate, ornantes se non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa: sed quod decet mulieres pro mittentes pietatem, per bona opera. Hæc ille satis apposite, & ad id, quod dicimus, opportune.

1. Timo. 2.

De incessu, et oris habitu & motu corporis, risusq;
& uocis moderatione. Cap. XLV.

Verum enim uero non tantum uestitus, et cultus, sed etiam incessus, motusq; corporis, & oris ipsius habitus, nutusq; oculorum rite moderandus, atq; formandus est, homini præsertim religioso, & coelibiti, ut is, & esse, & haberi merito castus possit. In, incessu namq; cauenda est omnis mollities, et cunctatio mulieribus: ne pomparum ferculis similes esse uideamur. Atq; similiter agitatio corporis nimia: ne uagis laterum flexibus, ac sinuosa mobilitate in summis digitis ambulantes, internam fluctuantis animi dissolutionem prodamus. Non sit ergo gressus segnis, ne animi torporem præ se ferat

non sit præceps, ne te ipsum arguat inconstantia. Illud magis mulieris est, hoc autem uiri, sed inconstantis. In utrunque facetissime cauillatus est Cicero. Fuit enim sibi filia Tulliola, quæ incessu erat concitator, quàm deceret foeminam, et hæc Pisoni nupsit, qui contra cunctator erat, quàm deceret uirum: quare iocans aliquando dixit filie. Ambula ut tuus uir. Anceps iocus, qui ambos simul pupugit: insinuans neutrum in incessu seruare decorum: quod filia ut uir celerior ambularet: et gener ut foemina tardior. Quare ergo sicut in omni corporis motu, tam uirum, quàm foeminae euitanda est omnis rusticitas: ita iuxta quocumque euitanda est omnis petulantia: ut semper scilicet inter hoc, et illud, laudabile quodpiam medium tenuerimus. Similiter etiam non decet integrum, et castum uirum, os toruum, et corrugatae nimium frontis tristitia, uel contra exporrecte nimium hilaritas: sed pro his potius comis seueritas, et seuera comitas: utrunque cum dignitate: quatenus pudor, et acrimonia semper commisceantur lenitate. Quis non rideat quæso mediam resertam barbam, quod olere sane mollitiem, et clamitare lenitatem uidetur: et quis non horreat eam ipsam intortam, et ad pectus promissam: et hirsutum colum setis: et frontem hispida: et torua supercilia: ac truces denique: et militares minas: in homine præsertim religioso, et casto: Siquidem ut deseruire mollitiis, mulierum est proprium: ita horrorem ostentare uultu, uerbis, habitu proprium est barbarorum, ac militum. Verum nobis alia ratio uitæ alia disciplina morum tenenda est: qui profitemur mundi contemptum: et in exemplum, quicquid facimus, cæteris excipiendum præbemus. Morum namque nostrorum argumenta, auctore Seneca, non ex magnis tantum rebus, sed etiam ex minimis licet sumere: nam impudicum arguit uel solus incessus, si mollis sit: uel sermo, si effoeminatus: uel risus, si delicatus, magis etiam flexus oculorum, si lasciuus. Damnatur iccirco qui oculos uti mobiles, et na-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

tantes agunt: & similiter limos, & semiclusos: qui peti, & ueneri appellatur. Quin & unum interdum incontinentiæ suspectum reddit. Habitus siquidem animi suum quendam habet à natura uultum, ac sonum, & gestum, & motum in corpore exterius, ut per ea facile possit inspicere, qualis sit ipse animus interius. Imago (ait Cicero) animi uultus est, indices oculi. Quod adeo uerum esse creditur, ut Lacydes Argiuorum rex nulla alia suspitione, nisi ob comam compositionem iusto, & incestum delicationem quam decere regem uideretur, ab omnibus habitus fuerit effœminatus. Idem accidit apud Romanos Pompeio illi magno: qui propterea quod summo digito sibi caput scalpere consueuerat, à plerisque iudicatus mollis: quum tamē à mollitie, & lasciuia unus omnium suæ ætatis longe abfuisse credatur. Refert grauisimus auctor Græcus Plutarchus, Archeilaum philosophum uehementi obiurgatione usum in quendam adolescentem delicatum: qui incorruptus tamen, & castus ab omnibus haberetur. Nam quum uocem eius fractâ audisset, & uidisset capillum arte compositum, & oculos ludibundos, lasciuiaque, & illecebrarum plenos. Nil hil interest (inquit) adolescens, quibus membris pecces, posterioribus, an prioribus. Verumtamen non requiritur hic propterea simulationem aliquam artificiosæ gestus corporis, aut mutationem uultus ludicram, quæ oscium referant histrionem: sed habitum potius, & modestiam quandam uultus, & totius corporis seruandam: quæ sine ostentatione procedat: & pudicitiam, quam profitemur, probabiliorem reddat: atque eam etiã citra omnem suspicionem iactantiæ efficiat honestiorem. Quã ob rem ea est nobis ratio in omnibus rebus adhibenda, ut modus & mediocritas ubique seruetur: & summa seueritas cum summa humanitate iungatur. Sit ergo omnis habitudo corporis uenusta, & grauis: frons læta,

oculi mites, os uerecundum, & suffusum pudore: incelsus uiro dignus, risus modestus, non autem inconditus, & cachinnorum singultibus strepens: qui turpissimi sunt homini graui, & pudico: & propterea grauitate, & modestia comprimendi: ut seruetur ubiq; quā gerimus personā decorum. Sermo autem super omnia parcus lenis, ac minime simulatus: & ab omni prorsus scurrilitate alienus, ut supra satis dictum est. Quum autem de Deo, de animæ salute, et de uirtutibus habebitur (quod est sæpius agendū) sit copiosus, dulcis, iucundus, suauis grauitus, & uocis remissione, ac uicissim sonora, et graui contentione repletus.

Multi, quæ ad sedandam libidinem ueneris ualere traduntur.

Cap. XLVI.

Hæc sunt ferè quæ de pudicis, castisq; moribus à nostris philosophis præcipiuntur, & quæ maxime uidentur facere ad seruandā continentiam, Sed dantur et alia remedia à medicis, quæ ad hebetandā libidinē facere creduntur, et propterea non omittenda. Inter hæc annuatim meratur phlebotomia, scarificatio, incisio in tibiis, et eiusmodi: quibus quidem remediis rarissime usu uenit, ut quæ necessario utatur. Id enim ex morbo aliquo prouenire crediderim potius, quàm ex uicissitudine libidinis, ut eiusmodi cruoris effusione sit opus. Quam ob rem in his nihil temere faciendum est, sed ualitudini consulendum: & adhibenda peritissimorum iudicia medicorum: ne forte si quid imprudentius agatur, male intentata remedia male succedant, & corpus male afficiatur. Plinius scribit cicutam, testibus circa pubem illitis, uenerem extiguere: itemque muris simum similiter cohibere. Fert quoque que plumbi laminam super renes alligatam, mirum in modum sedare. Vanum, & ridiculum uidebitur fortasse cuiquam, quod modo dicturus sum, at pro

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

eōperto ab eodem auctore traditur : quā ob rem (quid
quid sit) uel eo ipso ponam , ut uideatur. Refert. n. quō
cunq; in urinam canis minxerit , reddi ob id pigrum ad
uenerem. Collegit præterea multa eiusmodi, ut est in his
storia naturali curiosus, quæ superficiosa sunt, ac pro
sus ridicula, et uana: quædam etiam eius generis sunt , ut
pudere debeat christianum hominem recensere pro ue
ris. Quale est aspergere corpus puluere, quo se paulo an
te mula uolutauerit : et lacertam in eius urina necari cui
tollere desiderium ueneris cupimus , atq; id genus multa,
quæ non sunt hic referenda. Sunt et qui tradant habentem
cor turturis alligatum lupino corio, nunquam exci
tari ad uenerem. Iaspidem uero, et Sardonycem, lapides
preciosos etiam excitatam statim sedare. Ad idem fa
cere dicunt Camphoræ suffitum, Rosamq; olfactam: et
eo magis si lectulo pro stragulo substernatur. Itē, quod
ualde uerisimile est, prodesse dicunt aquam frigidā, uel
si totum te immergas : uel, quod melius est, si eam as
due potes. Conducere quoq; ad idem ferunt, super mar
mor, uel aliū uiuum lapidem sedere: aut humi super ni
dam terram iacere: et si quando forsan impetus urgeat,
genitalia, ac renes acri aceto perfundere. Refert insuper
idem auctor, salicis folia contrita, et pota, libidinis intem
perantiam coercere, ac sæpe in totum auferre usum ue
neris, si frequenter sumantur. Ad idem asseuerat facere
uiticem, si condiatur in cibum, aut potum: uel etiā si cul
tri capulus ex eo factus manibus sapius contrectetur.
Quare græci, quem nos uiticem, ipsi appellant Agnon:
id est purum : q; matronæ in thesinophoriis Atheniensium
castitatem custodientes foliis huius fruticis sibi cu
bitus substernerent. Hinc puto factum , ut nostri medici
uulgo pro uitice nunc Agnum castum appellent. Insu
per pro remediis incontinentiæ ualde conducibile fore
arbitror, mane surgere è strato tempestiue, et ante lucem
quod non solum ad castitatis subsidium uehementer
facit,

facit, sed etiam ad studium sapientiæ, & ad curandam rem familiarem plurimum confert. Preterea cauendum continentia studiosis, ne supino cubitu, neue semisomnes, & desidiosi in multum diem iaceant. Nec est id quod que, & si minimum uideatur, prætermittendum: multum scilicet conducere ad sedandam tentiginem, pruritusque molestiam tempestiue post somnum exonerare uesicæ. Riserit hic fortassis aliquis uulgare præceptum: at est profecto non tam scitum, quàm necessarium, neque tam eruditum doctoris, quàm amici, & fidi monitoris consilium. Nam quiescentibus nobis urinæ collectio, quum capacitatem uesicæ compleuerit, tentiginem excitet necesse est, & subinde pruritus libidinis: qui quidem ut est repletionem excitatus, ita protinus euacuatione sedatur.

De crebra confessione, & consultatione cum amicis,
Cap. XLVII.

INsuper (ut ad spiritualia remedia transeamus, quæ potiora sunt) multum proderit ad præsidium castitatis, si uel mente, uel quod absit, opere deliquisse contigerit, festina alicui probo sacerdote facta expiatio peccatorum, & ei præsertim, cuius aut ferre censuram, aut opinionem, quam de te habet, fallere plurimum uerearis: ut quoties ad patrandum uitium stimuleris, & Deum, & hunc expiatorem tuum semper ob oculos tibi proponas: quatenus ita erubescas quicquam contra honestatē committere, perinde atque hunc talem uirum semper adesse conspicias, & tanquam Deum ipsum habeas spectatorem: pro ut re uera ubicunque fueris, semper habes. Certum est enim quod in conspectu Dei peccas: qui ubique est, & cui latebræ nullæ sunt: qui in cœlis quum sit, speculatur terras, & intuetur abyssos. Hic pudor quoadiu in animo durabit, displicebit peccatum, languebit uenus, & sedabitur libidinis feruor. Expedi etiam crebro uel sacerdoti,

R R

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

uel etiam amico cuiquam fido, & optimo aperire uniuersas tētationes, ac inuolucra cogitationum tuarum, & super his consulere, & poscere tibi auxilia saltem piæ, & quotidianæ precationis. Oportet enim quod sapius male pullulat, sapius etiam succidere: ac si fieri potest teneras plātas euellere penitus, ac funditus extirpare. Nemo potest (mihī crede) tūc cogitationes obscenas, & pululantia uiciorum germina intra se tacitus enutrire: multo etiam peius, si segetem messuerit aliquando turpissimæ sationis: & confidat suo ipsius Marte, absq̄ alieno præsidio ab ea captiuitate posse euadere in libertatem: & errorem suū ex seipso cognoscere atq̄ emendare. Quandoquidem, ut senex ille Terentianus dicit, maxime uerum sit: ita scilicet comparatam hominum naturam omnī, ut aliena mellus uideāt, ac iudicēt. q̄ sua: atq̄ ex eo fieri, ut in re nōstra, aut gaudiō simus p̄pediti, aut ægritudine nimia. Quo circa cōmunicanda tam bona, q̄ mala nobis sunt, cū his, q̄ possunt & mala nostra leuare, & bona facere meliora: atq̄ his ipsis patefaciendæ sunt oēs tentationes: nec ullum occultandum malū, aut arcanū, quod nobis aliq̄n possit officere. Facile quidem serpit, lateq̄ diffunditur morbus, quem celes medicum: & ulcus latens, sanieq̄; oppletum magis excruciat, q̄ quod tempestiue reuelatum chirurgo, uomica aperta, & putredine emissa purgatur. Confiteri ergo peccatum, & in tentationibus amicos consulere salubre profecto remedium est: contra uero dissimulare, & tacere, mortiferum. Nihil ægrius sua patefieri, quibus ipse confidebat. Bona igitur est consultatio de quacunq̄ re, sed optima confessio uocalis, & sacramentalis peccatorum: quæ nobis frequenter est facienda: quum hæc sit illa: quæ hostem fugat, conscientiam purificat uires animi reparat, tristitiam discutit, atq̄ omne nubilum humani pectoris incredibili uirtute, & subita expiatione serenat.¹

De summissione sui, & humilitate & patientia retinenda. Cap. XLVIII.

AD corroborandas autem collabētis animi vires, aduersus cōcupiscentiam humilitas nobis firme retinēda est: nec pudicitiae prætextu ullatenus huius uirtutis gratia negligenda: ne fortè superbiae tumore elati arrogemus quicquam nobis, quasi ex nobis, & sic amittamus gratiam, & meritum castitatis: quæ nulla est, nisi coniunctam, & coadiutricem habeat humilitatem: immo periculosa est, & præceps, nisi uirtutis huius admīniculis, undiq; fulciatur. Hæc est, n. basis, fundamentum, culmen, honorq; , & condimentum pudicitiae: quæ si desit, cassa, & uana sunt uniuersa remedia. Nam elatus nec sibi uult imperare, nec à suis desideriis continere, nec Deum pro habenda castitate precari. Non enim uidet præ superbia sua, hoc bonum, & quodcunq; aliud diuini tantum esse muneris, non naturæ: & propterea id totum ab ipso Deo piis sanctisq; precibus, assidue, humiliterq; poscendum. *Exo. 20. Sapi. 8.* Lex enim quum dicat. Non concupiscas, iubet continentiam: quum uero legatur nemo esse potest continens, nisi Deus det: constat q̄ solus Deus dat continentiam: & sic (ut dicit Augustinus) iubet Deus continentiam per legem, & idem dat continentiam per gratiam, quæ tamē ab eo cōtinuis precibus est efflagitanda. Sed quo modo exaudiet Deus superbum: *Petri. 5.* quum scriptum sit, Deum superbis resistere, & gratiam suam humilibus dare. Quinetiam in tantum est Deo inimica superbia: ut non sit ueritus idem Augustinus dicere, expedire superbis cadere, & de gradu eiici castitatis, ut deperdito eo ipso, quo se extollunt bono humilitati deponant insolentiam: & discāt summissius agere: quā nihil penitus p̄sit continentia ei, cui dominatur superbia. Ideo, D. Gregorius. Nulla est inquit castitas carnis, quā non cōmendat humilitas mentis. Proteramus ergo funditus superbia, ne ipsa sibi p̄terat sub pedibus castitate.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Nam si furere cœperit, tanquam intractabilis fera, nullo fræno regi, nullis calcaribus propelli poterit, ut uelit obtemperare rationi. Hanc autem non possumus domare potentius, quàm asidue cogitare infirmitatem, imbecillitatemq; nostram, quæ nullo potest pacto subsistere, nisi fuerit diuino semper auxilio communita. Quod iccirco factum est, ne quis sese insolenter extollat, ne quis sibi contra tentamenta libidinis esse: sed totum euenire cœlitus à Deo: ac ex sola ipsius pietate præstari. Insuper asidue nobiscum animo uoluitandum est: nihil esse in hoc orbe stabile, nihil diuturnum: fluxasq; esse, & uanas omnes istas delicias, quæ hic habentur, uoluptatesq; uniuersas caducas, diuitias incertas, honores sollicitos, labilem formam, uitam breuem, casus mortis ancipites, mortem ineuitabilem, omnium rerum statum inmutabilem, & uariarium: omnes nos, ubicunq; fuerimus, uel quicunq; firmus, nusquam tutos: neq; ab ea sententia ullos immunes, quæ dicit, Super te sternetur tinea, & operimentum tuum erit uermes. Quicunq; profecto talia cogitauerit, quantumuis animo elatus fuerit, ocius cōtrahet lora, seq; summittet, & superbos ausus discet moderatius temperare. Sed unde melius addiscemus hanc humilitatem, quàm a Iesu nostro: qui quum esset Deus, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis: de qua ipse miserabiliter pendens, derisus, uulneratus, afflictus, cunctis nobis, & re, & uerbis continue inlamar. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Quod autem de humilitate dicitur, idem fermè existimetur dictum esse de patientiæ uirtute: quæ nos planè docet omnes perturbationes corporis, & animi, ferre moderate: nec ab iracundiæ passione superari, ut declinemus à proposito castitatis. Non enim quis melius corporis æstus extinguet, quàm quum animi motus prius didicerit refrænare. Et hoc erit initem esse, & humilem corde. Ideo Apostolus, Patientia inquit nobis neq;

Philip .2.

Matth. 11

Hebre. 10

essaria est, ut uoluntatem Dei facientes, accipias re-
munerationem.

De assidua mortis meditatione. Cap. XLIX.

AD tollendam autem prorsus superbiam, atq; ad
comprimendam penitus libidinem, nullum tam
efficax remedium, quàm assidue meminisse, mis-
eriae, & calamitatis humanae: & habere praeculis inuisi-
bilis, & semper incumbens mortis exitium. Tutissim-
um est enim, ac paratissimum perfugium, dum aestuat
foeda cogitationes incendia, meditari humanam imbe-
cillitatem, & uitae nostrae fugacissimam breuitatem, atq;
diem illum mortis imminens extremum: qui in Ianuis
etiam uiuacissimi cuiuscq; hominis propius semper est, qm
credatur. Quoties ergo concupiscentiae motus urget, et
diabolus suis nos machinis, atque tormentis oppugnat,
suspiciamus statim in coelum, & mortis memores atten-
tius cogitemus Deum iudicem nostrum ex sublimi nos
quicquid agimus, obseruare: à quo propediem sumus
omnes de hoc, & de aliis cunctis uitis iudicandi. Subino
de mentis oculos declinemus in monumenta parentum,
cognatorum, amicorum, aequalium coaetorum; & eorum
praesertim, qui eiusmodi foeditatibus sunt maxime deles-
tati: uel eorum etiam magis, quos forte habuimus com-
munium uoluptatum participes: atque horum protinus
tumulos animo perlustremus, considerantes quid dudum
fuerant, & quid nunc sint: quos; uel florida aetate inop-
nata mors rapuerit, uel iam confectos senio proprium ho-
minis fatum coegerit naturae debitum soluere. Hic pau-
sumper subsistas uelim, quatenus non ob oculos tantum
praeteruolet meditatio haec, sed in praecordiorum ac os-
sum medullis infideat: atq; eos, ibi patefacis tumulis, &
absterfa mentis acie, diutina, & fixa cogitatione perspicias.
O misera humanae uitae ratio, Quonam quae so abijt

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Species, ac figura illa prior oris: ille decor facie: illa frontis hilaritas iucunda supercilia: lati humeri: pectus emittens: molle femur: surae teretes: forma totius corporis elegans, & concinna: & quicquid denique olim tantum placuit in eis, uel nunc placet in aliis: O terribilis & repentina mutatio: quandoquidem esse potest, uel sola cognitio horrore. Ecce quicquid restat foetet putore graui: defluit sanie, scatet uermibus: sola memoria nominis paucis literis manet. Discerne iam si potes, qui dominus, qui seruus, qui diues, qui pauper, qui formosus, qui deformis, qui senex, qui iuuenis: confusa sunt sine ullo discrimine putrida, & miseranda cadauera: & facta sunt simus, puluis, & cinis omnia. Dic quae ubi nunc sunt concupiscentiae eorum, successus foelices, luxus, mollicies, cantus, gaudia, risus, illecebrae ioci, lenocinia, ludi, uoluptates. Introspecte, & uide: nihil iam porro, quicquam remanet, praeter id, quod modo dicebam, foetorem, purreddinem, uermes, serpentes, ossa, pulueres. Et heu quae dum in tumultis sic, sine sensu iacent: atque a uermibus sic eduntur, eorum animae fortassis apud inferos acerbis flammis adductae suppliciiis affliguntur aeternis. O Insani, & infelices homines: qui mortis obliti, perinde, ac si perpetuo starent, sese totos uoluptatibus dedunt: nec uident quod idem quoque eos ipsos manet finis, eadem corruptio, & eadem necessitas moriendi: & quae semper nullo non loco, nullo non tempore, festina, & insidiosa eis imminet mors. Sicut enim nihil est fugacius uita: ita contra nihil est sequacius morte: nam pari utraque uolatu, ista appropinquat: illa aufugit, dum aduolat ista, euolat illa fulmine, & uento uelocior. Hic uero quis esse potest tam auersus ab humanitate, tam stupidus, aut amens, ac tam deliri capitis homo qui haec secum animo uolutans non resipiscat, non deponat amoris insaniam, & ab his turbulentis non erigat mentem spreto omnibus ad caelum, & ad fructurus: Vnde, D. Gregorius nihil sic ait ad damnandum

appetuum desideriorum carnaliū ualere, quā si unus
 quisque, quem uiuum diligebat mortuum pensauerit.
 Olim quoque ut à Græcis proditur, apud Aegyptios so-
 lennibus conuiujs dum epularentur, de more circunfer-
 rebat unus quispiam imaginē humani cadaueris, quā
 proxime ad uerum effictam: & eam singulis ostentans
 dicebat. In hanc intuens, epulare, & oblectare, certo sciēs
 te talem paulopost futurum. Interpretor ego hoc factū,
 ut conuiuæ illi suæ conditionis memores discerent frui
 moderatius uoluptate. Nullo enim aptiori remedio con-
 hiberi possumus ab immoderatis cupiditatibus, quā
 oblata nobis mortis memoria. Sunt tamen qui dicant id
 ficti, ut mortis memores studiosius uoluptatibus indul-
 gerent. Sed hoc secundum Epicurum: at apud nostros
 philosophos christianos, qui de futura resurrectione cō-
 fidunt, non est dubiū, quin deterrere soleat potius mor-
 tis recordatio, q̄ suadere uoluptates. Quod & apud
 ethnicos uideo fuisse obseruatum: nam legimus apud
 Platonem, q̄ Socrates suos discipulos edocebat assidue
 meditari totam uitā philosophorum, nihil aliud q̄ medi-
 tationē mortis esse: quū ea demū uera sit sapientia, quæ
 præuiso nostri corporis interitu, ab illecebris uoluptatū,
 sciat se frugalissime cōtinere: & q̄ ab omni cupiditate se
 uocare animū possit, & q̄ doceat nos q̄si mortuos mū-
 do, et uelut à corpibus separatos inharere penitē diuinæ
 cōtemplatiōi. Ab ista snia nihil uideri dissentire Apostolus
 dicēs Mortui. n. estis, & uita uestra abscondita est cū Xpo
 in Deo. Cōsiderāda insup est illa p̄clarissima snia, quā fa-
 teor intentionibus mihi plurimum pfuisse. BREVE
 QVICQ VID HIC DELECTAT: ATERNVM
 QVOD CRVCIAT. Nec minus altera, cui multum
 debeo. TRISTES EXITVS VOLVPTATVM.
 Eiusmodi quidem sententiæ, si semper in cogitatione
 defixæ, ac semper in promptu sint: mirum quantum in
 omni tentatione carnis ad resistendum praualeant.

R R iiii

Colof. 3.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Per hæc enim optime monemur meditari curas, labo-
res, infamiam, contemptum, maciem, morbos, egestatē,
cædes, atq; alia innumerabilia pene mala, & peccata, &
scandala, quæ solent frequenter ex eiusmodi uoluptati-
bus exoriri: ut propterea ab illis omnino abstineamus,
ne una cum eis tot tantaq; incurramus aduersa. Ad idē
plane facit, eorum sæpe reminisci, quibus male cesserūt
uoluptates: atq; inde sibi exempla proponere, ut cauere
nobis alienis casibus erudiamur. Proderit hic etiam nos
bis obseruare similiter pudicos, & castos: quo modo
ecōuerso eis cuncta prospera, et trāquilla succedant. atq;
sic ad eorum uitam moresq; nosmetipsos componere.
Docet probe Seneca, nisi ad regulam, praua non corri-
gi. Sed quoniam de morte mentio facta est, expedire uis
detur deinceps proponere, quàm dubia, quàm incerta
sit mortis hora: ut simus semper ad moriendum parati,
sicut sapius nos Saluator Christus admonuit, dicens:

Matth. 24

Estote parati quia nescitis diem neq; horam.

Paratos semper oportere nos esse ad bene mori-
endum: propter incertitudinem, & metum
mōrtis semper imminentis. Cap. L.

Iam tecum quæso amice lector & mente, et animo
asidua cogitatione reuoluito: et trabali (quod aiunt)
clauo affigito cordi: omne humanum genus destina-
tum addictumq; & consecratum esse morti: & propterea,
tibi cum cæteris omnino esse moriendum, teq; uti,
iam reū mōrtis per sententiā iudicis factam ex utero ma-
terno, tanquam de carcere ad necem trahi. Instat quidē
omnibus ille præfixus dies transmigrationis in ignotam
patriam nec abesse longius potest. Sumus enim (ut ait
Apostolus) hic hospites, & pegrini nec habemus hic ma-
nentem ciuitatem sed futurā inquirimus: ad quam quidē
dem uelis, remisq; (ut aiunt) uelociter festinamus: sed an

Hebre. 13:

hoc ipso die: quid dico, die immo an hac ipsa hora, uel hoc puncto temporis migrandum sit, omnino nescimus. Scriptum est enim, Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, qua non reuertuntur. Recte sanè: uno nãq; cursu iuuenes, senesq; pariter properamus ad mortem: & æque omnes hic conducto habitante in diem uiuimus: & precaria luce fruimur. Datur enim nobis à Deo usura uitæ mutuo perinde quasi pecunia, nulla præstituta ad soluendum die, repetit ideo ipsam, quum uelit. Vnde poeta ille. Vita data est utenda, data est sine fœnore nobis mutua, nec certa persoluenda die. Tot. n. quotidie præter domum tuam ducuntur exequiæ, & de morte non cogitas: tot acerba funera desentur, & tibi successiones hæreditatum, & longæuam senectutem promittis. An ignoras dictum esse in euangelio homini sibi pollicenti uitam longiorem. Stulte hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti cuius erit? Sapienter & Cato ille Ciceronianus, Ex uita inquit ista discedo tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo: commorandi enim natura nobis diuersorium, non habitandi dedit. Oportet ergo nos semper paratam habere animam, ut repetenti domino, quod debemus, mutuum sine mora reddere ualeamus. Iunior es: quid refert: etiã si sis puer, aut adhuc in cunis quæsseris anniculus? Non hic dinumerantur anni, quælibet ætas matura est ad moriendũ. Iuuenes quidem ob uarios & incertos casus semper sunt in periculo cito moriendi: senes propter uitæ breuitatẽ diu uiuere non possunt. Monet quidẽ recte Cicero quatenus adolescentiæ sit fidendum, Facilius (inquit) in morbos incidunt adolescentes, grauius ægrotant, tristius curantur. Recte itaq; docemur in sacris litteris peruigiles, atq; accincti semper stare, expectantes, ut quum pulsauerit dominus cõfessim aperiamus ei. Tam uaria si quidem, & inopinata sunt pericula, ac mortis genera, quæ undiq; nobis impendant: ut semper uerendum sit, ne repente

1. Reg. 14.

Luce. 12.

Ibidem.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

ex Inopinato, præcipitiq; exitu, ac tumultuaria, & impto
uifa morte rapiamur. Mors quidem & si permittat ali
quos procedere in uita longius: morboq; , & senio sæ
pe tabescere, plures tamen robustos, & sanos uel in ip
so medio ætatis flore decutit: uel improuiso aliquo ca
su in ipsis, uite primordiis, præcoces, et immaturos inter
cipit. Heu quot hodie uiuunt, et ualent, qui cras nõ erũt,
quot mane læti ludunt, & saltant, qui uespero efferuntur
ad sepulchrum. Mille casibus subiacet dieculæ unius
spaculum: ut ne momento quidem, aut puncto ipso tem
poris secura sit cuiquam huius uitæ ratio. Angustissimis
pfecto terminis circumscripita, & innumeris periculis uala
lata est ærumnosa mortalitas. Quo circa iure meritoq;
Aristoteles hominem ipsum imbecillitatis exemplar, ioc
cumq; fortunæ solebat appellare. O tu ergo homo, qui
mortem non cogitas, & prospero mudi successu tumes:
uide quid agas: nosce te ipsum: nam quisquis es, quacũq;
dignitate perfulgeas, aut honore, aut titulo quouis te ex
tollas, aut iactes: bulla es, & tumor inanis, & (ut aiunt) uis
stima sub cultrum iam dudum ferienda: & (ut dicitur) im
ter sacrum, & saxum posita. Pendet siquidem filo, uel po
tius pïlo, alligata uita mortalium: & super nos semp tam
in procliu q̄ nimbosus imber, mors est. Nam ut taceam
morbos uulgares, qui nobis semper imminet, & quib
bus frequenter corripimur: quorum genera ultra treceta
annumerauerũt antiq; medici, p̄ter nouas, & inauditas pe
stes, q̄ quotidie pullulant, ac pasim p̄ urbes, perq; oppi
da, & rura grassant. Ultra hæc in qua, quorũ quota portio
est cõmemorata: infinita pene sunt instrumenta, & arma
subuertendæ uitæ miseris mortalibus i hoc mudo. Impẽ
dẽt siqdẽ cervicib' nris gladii, secures, læcæ sagittæ, lap
des, fustes, misilia, tormeta, isidiæ, bella, inimicitia, uenef
cia. feræ, laniat' , est' , gelu, rigor, frig' , calor, sicitas, humor
terremot' , inũdatio, eluuio, naufragiũ, p̄cipitia, et alii fere
innumerabiles casus, ab' quotidie iparati tollimur à uita,

E Tenim cogimur misereri humanæ conditioni: cui præter tam multa, uariâq; morborû genera, quæ nos obsidant cruciant, premunt: quasi parum ea essent ad perdendum idonea: addita sunt quoque tot pericula ad perniciem, morbis ipsis peiora. Heus tu, qui te & beatum, & florentem putas: ecce potes repentina morte cadere: mortiferarum bestiarum quantulo ictus dente mori: paruulo impulsu, aut lapsu conteri: leui perfractus aura congelari: aquis obrui: pusillo etiam gurgite suffocari: ruina opprimi: uehiculo euertere: quo decuti: incendio absumi: grandine cedi: fulmine percuti: ueneno tolli: hiatu terræ glutiri: aut etiam ut Anacreon poeta, angustia uuae acino: uel ut Glaucus, melle: aut sicut L. Tiritius, mulso: siue ut Appius Sæperius, ouo, seu boleto, ut Claudius Cæsar: uel ut Fabius prætor, abortio, in lactis haustru, pilo. Quin potes etiam sicut pherecides poeta, & philosophus, Pythagoræq; præceptor erumpente è uentre serpentium copia, euiscerari: uel ut maximus ille Romanorum dictator Scylla, scatentibus in toto corpore pediculis, miserabiliter consumi: aut, quod euenire frequentius solet, canum moribus laniari ut Acteoni, & Euripidi tragico contingit: quorum alter in uenatione, alter è conuiuio domum repetens discerptus est. Nam hæc bestia & si sit blanda alioqui, & fidelis domino: plerunque tamen percita rabie, uiolentius, atq; atrocius, quàm aut leo, aut lupo offendit. Nostra ætate Venetiis pictor quidam non ignobilis, catella quam in delictis habuerat, factæ rabidæ morsu leuiter cõprehensus, paulo post eadẽ rabie correptus immaniter furens interit. Quid ergo potes uel crabronis aculeo ictus mori: ut annis superioribus puella quædam agrestis in agro Taruisino. Sed et Araneæ et morsu, nedum uiperæ, occidi potes: nam et tã domestici aialunculi legimus hominem ueneno necatũ.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Nullam est quidem tam mansuetum animal, ut ab eo aliquod uitæ discrimen nobis imminere non possit: ta- ceo autem bouem, equumq; asinum, & mulum, anima- lia domestica, quibus nunquam expedit fidere: quando ab his plane multos, & magnos, et illustres uiros scimus aliquando fuisse interfectos. Adde etiam q̄ nulla fera be- stia quantumuis sæua perniciosior esse potest, quàm ho- mo homini, si uelit: ut iure & merito emanauerit inde p̄ uerbiu. Homini homo lupus. Nam re uera multo plu- res homines hominum manibus, quàm omni reliqua fortunæ calamitate tolluntur. Nulla (inquit Cicerō) iam detestabilis pestis est quæ non homini ab homine nasci- tur. Est enim quotidianum, ac penè ineuitabile, quod ab homine imminet homini discrimen. Præuidetur siquidē tempestas antequam surgat: crepant ædificia antequam corruant: præit fumus incendium: at subita & improuisa est ab homine pernicies: ut neq; uxori, neq; liberis, neq; seruis & inimicis fidēdum sit nobis. Hoc anno & foetus quæ suis insidiis generum interficiendum produxit, & ancilla domestica, quæ dominæ propinauerat uenenum Patauii publice combustæ sunt. Superiori sæculo tem- pore Eugenii Pont. Max. Angelus illustris cardinalis (ut refert Poggius) à cubiculario, quem sibi unum om- nium fidū existimabat, meridiano somno quiescens gla- dio transfossus est, & mortuus prius, quàm experrectus. De immanitate filiorum in parentes, & uxorū in uiros, satis supra dictum est loco suo, ut hic repetere non sit opus. Quid q̄ etiam expirare, ac mori ipso in coitu, ac in confictu libidinis repentina morte potes: atq; ut sa- cerdos olim quidam (de quo refert Petrus Damianus) qui uno eodemq; momento, & corpus dimisit cloacæ, & animam transmisit ad gehennam: Cornelius Gallus prætorius, & T. Ætherius eques Rom. inter usum pue- rilis ueneris, & ipsi defuncti sunt: genus sane mortis foe- dum dignumq; tali flagitio. Non ne frequēter audimus

alium inter coenandum, alium inedia, aliū crapula, alium
 alia superfluitate defunctum: Multos absorbet immode-
 rata tristitia, quosdā metus, plures luxuria. Somnus qui-
 busdā sempiterna mors fuit, ut Pindaro poetæ, qui dor-
 miens spiritum exhalauit: utq; Antiocho, qui præ nimia
 tristitia consopitus interit. Examinauit etiam pluresq;
 gaudium improuisum: nā de tristitia, et metu minus mi-
 randum est. Legitur si quidem Sophoclem illum tragi-
 cum poetam immoderato gaudio expirasse animā: &
 Chilonem senem complexum filium in Olympia coro-
 natum ex tam insperata lætitia repente mortuum concis-
 disse. Nec secus euenit Diagoræ, qui tris filios in eodem
 Olympiæ die coronari conspiciens, ibidem in stadio, in
 conspectu populi, ac in oculis, et manibus filiorum ani-
 mam præ gaudio efflauit. Idem gaudium Philippidem
 comœdiarum poetam in certamine poetarum ob uis-
 storiam præter spem partam, necauit. Contra mœror
 Periædrum, & Menippum leto dedit, sed & risus immo-
 dicus Philomenem sustulit: sicut Homerum poetarum
 omnium maximum uerecundia, quum quæstionem à
 piscatoribus propositam soluere nesciisset. Legitur Ma-
 cellonem quendam una cum uxore prima nuptiarum
 nocte ictos fulmine conflagrasse. Similis uis & Herenniu
 occidit serena die, sed ut taceam innumera pericula flu-
 minum, maris, terræ, hostium, latronum: quod quæso tē-
 pus morti exemptum est: qui locus: quod iter: quæ-
 stio: quod officium? De foro (inquit, D. Augustinus) res-
 diens quidam domum sanis pedibus, cecidit, fregit tibiā,
 & ex illo uulnere statim moritur. Quisnam uidetur esse
 sedente securior: de sella tamen, in qua sedebat, Heli sa-
 cerdos maximus cecidit, et collisus terræ, repente obiit.
 Superuacaneum hic duxi referre non uulgares, et repen-
 tinas mortes plurimorum quas nobis Plinius longa se-
 rie, et eleganti oratione commemorat. Non desunt et uo-
 nostro innumera exempla, quæ referantur, si uacet recen-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

tere. Accidunt quotidie nouæ, & improuise mortes, quæ nos doceant quantopere fidendum sit uitæ huic nostræ, tam fragili, tamq; caduce. Mors quidem sola (ut ait ille) fatetur quātula sint hominum corpuscula, quæ sane quæ tam facile dissoluantur, & pereant, uere fictilia, uel quod fragilius esse nequit, constricta gelu uideri possunt, potius, quàm solidum quicquam, aut durabile diu. Nam fictile, ac uisum, & si natura fragile est, seruari tamē cautione diutissime potest: at gelu, & glacies, quoquomodo seruetur, diu stare non potest: quin aduentante uere, ætatis feruore liquetur. Vide ergo quæ sit conditio nostra mortalium: quàm calamitosa, quàm fragilis quibus hostibus, quibus morbis, quibus casibus expositi omnes sumus: ut merito iam non tam ex argilla, & luto ficti, quæ glacie, & gelu concreti esse uideamur. Sed heu quæ innumerabilia, & penè infinita nobis sint mortis discrimina: nullum tamen salutis, aut securitatis satis certum iudicium haberi, usquam potest: nullum præfinitum uitæ spacium, nullus tutus locus, nulla idonea, & absq; formidine commoratio. Num tu ergo haberi satis sanus potes, & nō potius uecors, et prorsus amens, si tantis oblesus periculis securus, degas? & in tanta expectatione mortis nihil pares. Quisnam casus esse potest: quod uel leti genus, quod possit homini accidere, ut idem singulis non sit formidandum. Nemo (inquit Seneca) tam diuos habuit fauentes, crastinum ut possit sibi polliceri. Cuius sane accidere potest, quod cuiquam accidit, ille occiditue gladio, aut præcipitio, aut alio quouis modo, & tu similiter occumbere potes. Hoc unicum leuamen est timoris, ut sis semper mori paratus. Quapropter non ab re in euangelio Christi sæpe monemur uigilare, & esse parati: quia nescimus qua hora dominus uenturus sit. Propterea merito quidem laudatur senioris cuiusdam spectatae sanctitatis dictum, qui quum aliquando in sequentem diem ad conuiuium inuitatus fuisset, inuitanti

se respondit. Si quid est in me, quod opus sit tibi, aut amicis, ecce praesto sum uobis: quid uero cras agendum sit, uos cogitate, quibus uacat: equidem ego iam multis annis crastinum non habeo, ut de eo uobis ualeam certi quidpiam polliceri. O foelicem & fortunatum certe hominem, qui aequae nihil sperat, aut uertur de crastino, sed diei praesentis spacio contentus, hunc, ut extremum aspicit, atque ut extremum dispensat: semperque est ad moriendum paratus, quando mors propter incertos casus semper immineat, & propter uitae breuitatem longius abesse non possit.

De breuitate uitae praesentis. Cap. LII.

Sed esto quae ipsa quae fortuita sunt, & inimica uitae, cuiquam nostrum non noceant: sed potius prospere foeliciterque nobis cuncta succedant, quid tamen omnibus tamen citius, seriusue tandem moriendum est. Subeunt morbi tristisque senectus. Et labor & durara rapit inclementia mortis, ut elegantissime Maro poeta cecinit. Quanta est quae uita hominis, quae septuaginta annorum circultu uniuersa concluditur: uel si forte in potentatibus octoginta anni intercesserint (ut Psal. 39. psallit propheta) amplius eorum labor, & dolor. Mors ergo (ut dixi) longius a nobis omnino abesse non potest, aduolat enim & pertransit aetas iuuentutis omni uento fugacius. Vnde poeta.

Festinat decurrere uelox
 Flosculus angustae, miseraeque breuissima uitae
 Portio dum bibimus, dum ferta, unguenta puellas
 Poscimus, obrepat non intellecta senectus.

Etenim quicquid agas, siue comedas, siue bibas, siue ludas, uita ipsa pertransit, et quotidie morimur, & quotidie demitur aliqua pars uitae: atque omnis hora per tacitos, fallentesque cursus nos morti applicat,

DE RATIONE COERCEN. LIBID,

& tunc quoq; quum corpore crescimus, uita decreſcis
 mus: Fugiunt, uel deuolant potius dies, noctes, menſes,
 & anni: et plenis (ut aiunt) uelis mors feſtina confequi
 tur: et tam illæ ipſæ horæ, quas in laboribus, quàm illæ,
 quas inter uoluptates, et iocos, riſusq; , et ſomnos tero
 mus, ad mortem nos tacite, et occulte deuehunt: quare
 nus ſecuri, et ridetes ad exitum feſtinemus, Inſcii, et nihil
 ſentientes. Sicuti qui in nauigio dormit, et ignarus, et ni
 hil ſentiens, impuſſu citæ nauis, quæ ſecundo uehitur flu
 mine, ad itineris finem perducitur. Nemo eſt (inquit Au
 guſtinus) qui non ſit poſt annum, quàm ante annum ſuit,
 morti p̄p̄inquir: et hodie quàm heri, et cras quàm ho
 die: et paulo poſt, quàm nunc: et nunc quàm paulo ante:
 quoniam quicquid temporis uiuitur, de ſpacio uiuendi
 demitur: et quotidie fit minus, minusq; quod reſtat: ut
 omnino nihil ſit aliud tempus uitæ huius, q̄ curſus ad
 mortem. Hæc doctor eximius Auguſtinus elegantiffi
 me. Vita nanq; noſtra, ut et diuina leſione, et experient
 tia ipſa docemur, fugit uelut umbra, et nunquam in eo
 dem ſtatu permanet, et neque aliter quàm puluis diſper
 gitur, neq; ſecius q̄ uapor fumicus euaneſcit. In orbe
 quodam, atq; circuitu nexa ſunt omnia, fugiunt alia, alia
 ſequuntur: mutant ſtatum, et uariant uices cuncta, quæ
 ſunt ſub ſole. Sic eſt enim natura comparatum, ut diem
 nox premat, noctem dies: ætas alia, exoriatur ex alia: et
 irrequietus cœli motus nihil in terris ſinat diuturnum, ac
 ſtabile permanere. Nullum nanq; tam breue temporis
 momentum, quod non aliquid immutet de ſtatu, inſtitu
 tisq; prioribus. Vide uillas, agros, urbes, oppida, pallatia,
 quot nomina, quot inſignia familiarum diuerſarum bre
 uiter tempore mutauerunt: quot dominis, alii poſt alii ſero
 uerunt: uni hodie, cras alteri. Efferueſcunt hæc omnia,
 quæ bona falſo dicuntur: fluunt, refluuntq; ad ſimilitudi
 nem undarum, et quaſi æſtus maris, inſatigabili curſu: et
 modo ad alios accedunt, modo ab aliis recedunt. Mirum
 ſane

Iob. 14.

et 8. 10. 11.

sanè de rebus nostris tantam mutabilitatem tam breuif
 fieri: sed nihilo minorem de nobis ipsis mutationem fa
 ctam sentiemus, si iusti rerum æstimatores huic quoq; rei
 diligenter attendamus. Non ne dudum infantes eramus,
 mox pueri, ex templo adulti, repente uiri, statim senes,
 citissime decrepiti, ac mortis foribus insultantes: Sic & uer
 in ætatem, æstas in autumnum, autumnus in hyemem
 assidue uergens, annum perficit. At hæc spacia tempo
 rum, ita per assiduos temporis lapsus transeunt, ut ad
 idem uice annua reuertantur: & eadem temporis facies
 redeat, quæ prius fuerat anno superiore: sed ætas homi
 nis, & humanæ uitæ ratio in dies magis ingrauescens, sic
 pertransit, ut nunquam reuertatur. Et heu quæ tam breui
 per eiusmodi ætates decurrentes tollimur de mundo:
 ut etiam qui sint ultima ætate grauati, & ultra pensum
 (quod aiunt) progressi, uix sibi annum integrum uixisse
 uideantur. Sed neq; Adam si adhuc uiueret, & hodie
 esset sibi moriendum, uideretur sibi diu, satisq; uixisse.
 Quid nam prodest quatumuis spacium protraxisse ui
 tæ longiusculæ, quum iam finis aduenerit, & dies adsit
 extremus quando uelis, nolis, oporteat te statim mori?
 Nulla sanè uita dici potest longa, quæ sic repente fugit
 à nobis: & quæ tam prefixum, & constitutum terminum
 habet, ut ultra transgredi nulli omnino liceat: etiam si ul
 tra Tithoni senectam, & Nestoris æuum, & Mathusalæ
 annos progressus fuerit; quãdoquidem omne spacium,
 uitæ, quod uiuimus quantumuis pateat, breue sit, & om
 nis ætas quum fluxerit quantumuis diuturna nihil fuisse
 uideatur. Debemur morti nos, nostraq;: & breui post
 tempore cedimus posteris locum: mutamurq; mortales
 succedentium uicissitudine per singulas ætates, ut lauri,
 ac oleæ folia occulte per singulos annos: quibus cadent
 tibus, et uicissim renascentibus, densa opacitas nunquam
 desit: & uiriditas perennis manet. Similiter fit etiam de
 nobis: nam mundus nunq; uidetur deficere: sed semper

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

idem esse: attamen breuissimo spacio alii aliis uelut ex occulto succedimus: cessuri & nos paulo post nouis incolis, quas nobis alii nuper concesserant sedes. Propterea sapiens Ecclesiastes. Generatio, inquit uadit, generatio uenit, terra autem in æternū stat. Videat hoc sanè factū optime cōuenire cum sententia illa Heracliti: qui dicebat in idē flumen bis descendi: et non descendi, quod quidem & si contrarium uideri poterat, tamen uerum erat: eo quod manet idem fluminis nomen, sed non eadem aqua: quæ assiduo meatu dilabitur. Sic se habet profectio & humanæ uitæ ratio cui ex assidua morientium, & nascentium uicissitudine, idem planè uidetur semper esse mundus quod fuerat: attamen semper est quid diuersum, & aliud a priori: & nunquā eodem statu permanes. Et propterea Xerxes ille potentissimus persarum rex (ut memoratæ proditum est) quum semel e specula innumerabilem penè exercitum suum mente, & oculis perlustrasset, in se conuersus, memor humanæ mortalitatis, non potuit se a lachrymis prætristitia continere, cōsiderans quod sibi unum cum tot hominum milibus absque differentia ordinis ætatis, generis dignitatis uel, infra breue temporis curriculum, certissimus maneret interitus. Quam uere autem, quæ scite, id opinatus fuerit Xerxes de suo exercitu, Hebræorum exemplo patet, qui ex sexcentis milibus armatorum post quadragesimum annum ab exitu Israel de Ægypto, duo tantum uiri superfuerunt Iosue & Caleph qui Iordanem ad terram promissionis transferint. An gustissimo sanè fine ultimam nostram natura conclusit: & admodum uicina, & proxima constituit uitæ, mortisque confinia: assidue sub aspectu proponens nostra & parentum, atque amicorum sepulchra. Per exiguum est ergo nobis uitæ spaciū, & breui termino circumscriptum: sed nec id quidem solidum, & ratum. Nam si omne tempus datum nobis ad uitam, rite metiri uoluerimus, uix quotam partem huiusce etiam tam exiguæ uitæ uitam

mus. Etenim si pensamus nocturnum somnum, qui sic
 hyemis tempore longissimus, & diurnum, qui in aestate
 multis est plurimus, certe dimidium quisque fere uita
 suae tempus dormit. Quid item existimandum de
 eo tempore quod per inertiam, atque desidiam perditur
 : quid de eo, quod multiplicibus curis afflictionibus,
 periculis, timoribus, ærumnis, morbis, doloribus
 agitur : quid de eo quum sæpius uocetur frustra
 mors, refugium, leuamentumque malorum : quid de
 eo, quando ob uitæ tædium, nihil nobis natura mor
 talibus præstitisse melius morte credatur : Qua ratio
 ne in spaciis uitæ computabimus infantia tempus,
 quæ mente caret : aut pueritiæ, quæ parum sapit : aut
 senectutis, quæ poena est : & tamen & hæc pars uitæ
 inter uiuendi spacia connumeratur. Et quo nam iure
 quæso uolumus, ut hæc sit uita : quum ex illo tempo
 re hebescant sensus, membra torqueantur, risus emo
 riatur, auditus langueat, gressus titubent, lingua balbu
 tiat : ac ita denique omnia perturbentur, ut probe dica
 tur de senibus a propheta. Amplius eorum labor & Psa. 89
 dolor. Recte id quidem David de tædio senectutis,
 at non minus recte de miseria, & breuitate uitæ sensit,
 quum alibi dicat. Homo uanitati similis factus est :
 dies eius sicut umbra pertranseunt. Et quid nam est Psa. 143
 aliud totius humanæ uitæ spacium, & si in ultimam
 usque senectam perueniat, quam dies unus : & ut est in
 prouerbio Ephemeræ uita : quæ scilicet est de mane in
 uesperam. Esse enim Hypanium fluum apud Cime
 rium Bosphorum sub solstitio Aristoteles memorat :
 qui fert uelut folliculos acinis maiusculos, uel similes :
 ex quibus quadrupedes quædam uolucres erumpunt,
 ephemerum nomine, quæ in pomeridianum tem
 pus usque uolant : declinante uero sole macrescunt,
 languentque, & mox illo occidente una occidunt,
 uia non ultra diem producta, Haud secus

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Esa. 88.
Iob. 7.

nobis accidit, qui quantumcumque diu uixerimus, non uide-
mur uixisse integrum diem, comparatione perennitatis,
quam natura, quia perenni mente sumus, perenniter ex-
optamus. De hac breuitate gemens propheta dicebat.
De mane usque ad uesperam finies me. Et alibi Dies (ma-
quit) mei uelocius transferunt, quam à texente tela succi-
ditur. Sed & Euripides poeta egregius dixit uitam mor-
taliū esse dieculam. At Phalereus Demetrius quasi ni-
miū esset appellare hanc uitam dieculam, eam punctū
temporis appellauit. Veniet ergo cito (uā improbis, et
impudicis) horrenda illa, atque inuitabilis mortis hora:
qua circumrugient aduersarii nostri demones, tanquam
ferocientes leones, & ceu atra in nebula rapaces lupi, ut
dilatant, & siccis, ac fameliscantibus faucibus in momen-
to diglutiant peccatores. Veniet cito: ueniet inquam cito
hora (uā malis, & imparatis) quum circumspectas mi-
ser, nec erit, qui praestet auxilium: acclamabis, & nemo
exaudiet. Supra te coelum apparebit aeneum, & inaccessi-
bile, & impenetrabile: ante in conspectu tuo dehiscet
abyssus: patebitque teterrimum chaos, quo praecipit, quasi
lapis, deuoluaris in profundum. Attende miser homo
hoc quod nunc tibi tam dulce sapit, post breue tempus
quam amarum tibi exitum paret: quando amissis uoluo-
ptatibus omnibus, sola gehenna illa infernalis tibi erit re-
liqua, in qua perpetuo sine spe misericordiae cruciaberis.
Nulla tunc sanē spes erit amplius, nullum profugium sic
comprehensio: sed extinētis, ac dissipatis penitus, cogita-
tionibus, aliis sensus ibi tantum doloris, & unica despera-
tio remanebit: te scilicet ex illis tantis suppliciis nunquam
amplius emeris. Tempus est ergo ut malis tantis
praeuisis, & cognita breuitate uitae huius, & intellecta in-
certitudine mortis, paremus nos ad illam aeternam uitā,
quae nihil habet incerti, & spretis omnibus libidinibus
enitamur uirili nostra, ut uitae huius fabula rite peracta,
laetos angelorum plausus capiamus: & in caelesti illa

Hierusalem fruamur perenniter summo illo, & in existimabili bono: quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

1. Cor. 2.

De meditando Christi passione. Cap. LIII.

ERit præterea nobis aduersus libidinem, nouissimum ferè ordine, sed re ipsa certe primum, atque præcipuum remedium, assidua meditatio passionis Christi: & frequens humilisq; recursus ad saluterum, & triumphale dominicæ crucis uexillum: nõ tam ut crucis imaginem effingamus, pluries nobis frontem, os, pedus, corpusq; signantes (quod nequaquam improbamus) quam ut assidua cogitatione, & memoria passionis domini, figuram quodammodo eius, ac formam Crucifixi Iesu animæ nostræ ea impressione figamus, quæ nullis possiturbationibus amplius aboleri: & ut assidue eius sacrosancta mysteria taciti nobiscum toto corde meditemur: ac supplicia flebiliter recolamus: quæ in ea passus est pius, & innocentissimus Iesus: ut nece sua acerbissima, nos à damnatione mortis eriperet, ac redimeret à seruitute peccati. Tali namq; meditatione probe ducimur ad diuinum amorem: & uagos, & immoderatos affectus nostros configimus eidem cruci cum Christo, sicut & Paulus, qui dicit. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Quis est enim tam præcipiti, atq; æstuantis libidinis furore correptus, aut tã fœdo amoris ardore succensus, qui rememorans pie secum acerbissima Christi uulnera, non tepescat: & in eo præcioso sanguine nõ speret sordes peccatorum suorum posse lauari. Ecquis nam quæso nostrum grauaretur tantula uoluptate priuari, si amabiliter, & ex corde cogitaret, quomodo ipse innocentissimus dominus tot tantosq; cruciatus pro salute nostra non recusauerit ferre? atque secum itidem uoluerit quomodo ultro sese pro nobis immanissimo obtulerit

Gal. 6.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

impia necis supplicio: Vnde D. Augustinus, Si passio in
quit saluatoris ad memoriam reducatur, nihil tam duru
est, quod non æquo animo toleretur. Itaq; dum titillat
desiderium uoluptatis, & urgent libidinosæ rei stimuli, e
regione succurrat tuus tibi Iesus, pro te captus, derisus,
flagris uerberatus, spinis confossus clauis uulneratus, &
deniq; crudeliter crucifixus, & mortuus. Hunc eia nos
de cruce tollamus, & cordi affigamus nostro: hunc ore
sinu, hunc manibus, oculis, hunc deniq; mente iugiter te
neamus: & id quod aperuit nobis Longinus latus, inter
tionum, & ab omni incursu tenta
tionum, & ab omni impugnatione libidinis securi dege
re ualeamus. Ecce extendit in morte brachia, ut nos am
plectatur: caput inclinat, ut nos osculetur: clamat de cruce,
ut ad miserendum nos flectat: confixos tenet pedes, ut
ad ueniam exposcendam, & pœnitentiam agendam nos
expectat. O magna, & inæstimabilis benignitas saluato
ris nostri Dei: q; p nuncios, p signa, p literas. per seipsum
tâ dulciter nos inuitat. Cur ergo inuitati tâ amanter, &
expectati tam costanter negligimus, & procrastinamus?
Quid alias delicias amamus? Quid causas nequimus?
Quid differimus? quid cessamus trepidi confugere, ad
amplexus, & intra brachia inuitantis amicus, fratris, do
mini, & seruatoris nostri Dei ut ibi tuti & salui perpetuo
maneamus. Audi quid nobis inclamat de cruce pius do
minus. Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & one
rati estis, & ego reficiam uos. Id est, uenite qui hæcenus
a me abfuitis, deliciis, & uanitatibus obligati: quiq; tan
topere laborastis in acquirendis opibus, in addiscendis
sæcularibus scientiis, in perficiendis turpibus desyderiis:
sensibus, & cupiditatibus, ac libidinibus turpiter seruien
tes. Et ego reficiam uos torrente uoluptatis meæ: de
di enim uobis dolens requiem laborum, & refrigerium
dolorum: & in cruce moriens acquisiui uobis uitam
sempiternam. Hac profecto meditatione quicumque

Matt. 11

non mouetur non proficit, saxeus plane est, ac ferreus,
 & totius prorsus humanitatis immunis, & expers. At
 qui secum diuina suffultus gratia tallia, frequenter, pie, &
 fideliter meditabitur, discet is abnegare planè semetip-
 sum & reiectis turpibus desyderiis crucem portare post
 Iesum, & ad illius pedes lachrymas spargere, ut unà cū
 Magdalena possit, & ipse suis peccatis ueniam impetra-
 re. Quicumque enim dulcissimo Iesu Christi amore
 flagrat impuro mulieris amore minime capietur. Eo
 quid nā prodesse potest cuiquam castitas nisi, uel quo
 ta parte in amore respondeat, ei qui nos tantopere dile-
 xit, ut quum posset non mori, seipsum ultro obtulerit ne
 ei pro nobis? Superare quidem ardorem libidinis poss-
 unt plerunque & mali: dum aut metu, aut pudore,
 aut alicuius incommodi gratia sese continent: at uero
 nihil in ea re tam curare, quam Christi honorem: & pro-
 eius tantum amore se continere a uoluptatibus, id so-
 lum est eorum, qui boni sunt, & qui Christum omni af-
 fectu, & intima dilectione sequuntur: & toto corde, &
 omnibus uiribus Deum amant, rite fideliterque con-
 lentes.

Nunquam fidendum esse in certamine casti-
 tatis & omnem occasionem libidinis
 tollendam. Cap. LIIII.

ID tandem (ne curiosus interim de singulis pertra-
 ctemus) in uniuersum moneam: ut nulla prorsus
 cauendi dimittatur occasio: & ut omnis tollatur
 opportunitas peccandi, etiam si minima esse uidea-
 tur. Nihil, n. tuto in hoste despicitur: quoniam fieri cōsue-
 uit, ut euadat ille, contemptu, & negligentia nostra supe-
 rior: Martem propterea semper incertū, & dubiū euen-
 tum belli uulgo dicimus: nam constat iam spoliantem
 & exultantē uictorē sapius euertere, percelliq; ab abiecto,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Facilior est planè cautio, ubi apparet manifesta formido:
& ubi hostis aperta oppugnatione grassatur, quam quum
lateat apparatus, & contemnentis nihil uereamur ad-
uersi. Tutissimū propterea fertur exercitui iter esse, quod
idem est suspectissimū: quoniam metus præstat ut ni-
hil temere fiat, quod dolo aliquo improviso possit in-
tercipi: securitas autem, dum nihil timetur, præcipitat in
cautos sæpe in insidias. Per Syrtis, ac inter Scyllam, &
Charybdim, nobis enauigandum est: & iccirco palinur-
ria usquequaq; peritia necessaria. Quinetiam ubi tran-
quilla, & tuta uidentur, ibi multo magis cauere oportet,
ne forte obrepens prænimia securitate somnus, ut olim
palinurum, ita & nos in ipsa tranquillitate deiciat. De quo
egregius poeta,

O nimium cœlo, & pelago confise sereno.

Nudus in ignota Palinure iacebis harena.

Amanda quidem multum tranquillitas est: sed multo ma-
gis timenda repentina procella nam sicut illa potest ob-
lectare bigilantem, sic ista facile potest obruere dormien-
tem, quum soleat euentre, ut quem alias cautus metus in
tempestate seruauerit: hunc nimia securitas in tranquilli-
tate deiecerit: & qui borea furente constiterat, blandiente
aurâ submergatur. Summopere ergo cauendum est no-
bis etiam in qualibet ætate, & in quouis loco: & quocū-
que nomine, aut honore censemur: ne subitus turbo, aut
improvisa tempestat nos imparatos offendat: neue qui
modo quasi portum tenentes lætum celeuma, canebam-
mus, subito mutatis uentis, & turbata maris facie, nimo-
bosis pereamus procellis. Vita quippe nostra est sicut
nauis, quæ in medio pelago asidue, & uentis, & flucti-
bus agitatur: & propterea nunquam adeo tuta, & firmâ
credenda tranquillitas est, ut peruigili gubernatoris cura
non egeat: nam sæpe accidit, ut nauis quæ multis antea
in periculis seruata est, ac centies tuto mare pertrâsit, unô
denique procellæ furentis impulsu, uel prope portum,

uel iuxta littus frangatur. Nusquam igitur sibi quisquam
 confidat, uel quod prouecta iam sit ætate, uel quod aliquandiu
 suos ita affectus domuerit, ut sibi iam parere uideantur.
 Audiamus quæso quid de hoc asiduo, ac naturali con-
 cupiscentiæ impulsu dicat Augustinus in his, quæ con-
 tra Iulianum hæreticum elegantissime scripserat. Nescio
 (inquit) quomodo etiam castæ animæ in turpes labun-
 tur assensus, quæ si imputaret altissimus, quis uiueret ca-
 stus: Hoc ergo malum cur non extirpatur de continen-
 tium carne sanctorum. Cur non totum opere mentis au-
 fertur & reliqua. Deinde subdit. Sed quia in ista humana
 miseria peior hostis est cauenda superbia, ideo nimirum
 non penitus extinguitur in carne continentium sanctorum
 ista concupiscentia, ut dum pugnatur aduersus eam, pe-
 riculorum suorum animus admoneatur, ne securus infle-
 tur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem per-
 ueniat sanctitatis, ubi nulla putredo lasciuie, nullus tumor
 superbiæ formidetur. Hactenus ille. Nunquã ergo euen-
 turum speres, ut bona fide obtemperet caro spiritui: aut
 appetitus rationi. Nam sicut tigrides, atque leones: et eius-
 modi feræ belluæ, & si cæcures usu fiant, hominem tamẽ
 semper infensum habent: ita pariter caro ipsa spiritum
 semper habet inimicum: et licet hæc quidem contu-
 bernio hominum uideatur interdum remittere furorem,
 nunquam tamen ingentiam exunt feritatem: quin, quã
 minime expectaueris, exasperata re quapiam, ad ingeo-
 nium redeant suum. Idem etiam formidandum est de
 affectibus carnis sensui semp, & spiritui rebellibus, & in-
 festis. Quidnam quæso truculentius, atque imperiosius
 in nomine, quã propria concupiscentia, & libido? Quid
 fallacius uoluptates? Quid insidiosius uenere? Quid ue-
 ro econuerso carne ipsa ad resistendum fragilius? Quid
 iactura animæ grauius, si euenerit, ut uincamur? Quid
 æterna felicitate præciosius, pro qua certamus? Circũ-
 lustrandum est ergo undiq; in tanto discrimine diligenter

Lib. 4. c. 2.

1. 019
2. 102. 1

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

& rimanda longe, lateque omnia, ante, & post, intus for-
risque superne, & inferne dextra leuacq, si quid sit, quod
obfistere, & quod obesse possit: atque ueluti in instru-
ta acie, adhibere omnes machinas, strictisque semper
astare mucronibus, & tam in induciarum tēpore, quam
bellorum, uicinitatem, ac reconciliationem hostis sem-
per habere suspectam, atque quadrato agmine incedere
perinde atque si ab omni parte hostilis impetus formida-
retur. Nunquam enim imperator egregius ita paci cre-
dit, ut de bello interim non cogitet, & paratus non sem-
per existat. Cæterum nullus apparatus, nulla arma, aut
præsidia potiora sunt in eiusmodi certamine, quam ti-
mor, & fuga, cum sapientia. In aliis præliis dedecori est
timere, aut fugere hostē, at in hoc summa gloria est exi-
stimanda: quando sic timentes opportuna fuga foem-
nea blandimenta superamus. Sic enim scriptum est. Sa-
piens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confu-
dit. Et Apostolus, Fugite, inquit, fornicationem. Quibus
uerbis docet huiusmodi tentationem fuga potissimum
superari.

Pro. 14
1. Cor. 6

Quando tutum se possit homo existimare à
concupiscentia carnali. Cap. LV.

Securitatē autem à periculo concupiscentiæ carna-
lis, & ueræ, puræque castitatis, inditium, ex facundissi-
mi Casiani assertionē, id erit tandem: quum eouesp-
profecerit quis instabili proposito castitatis, ut nulla etiā
libidinis imago, nec quidem per somnium, quietenti oc-
currat amplius: & per uigiliā nullus concupiscentiæ mo-
tus titillet: mensq; ab omnibus carnis illecebris libera sit
ac prorsus ab omni desiderio, ac cogitatione ueneris a-
liena. Nam licet ad plenam peccati noxam talis cōmo-
tio non imputetur: tamen quum adhuc per fallaces ima-
gines, aut per insurgentes motus, nos interpellat, tētatio,

aut sentitur in membris aliqua illusio, erit id argumentū
 firmissimum adhuc nos in lubrico tubare libidinis, &
 nondum expurgatæ mentis: & ad purum excocti uitii
 certissima coniectura. Nam sicut equi iam mansuefacti,
 & domiti, etiam si nullæ premant habenæ sua sponte re-
 cta pergunt: sic & affectus carnis, si iam pridem consuetu-
 dine, & studio domiti, assueuerint parere rationi, & ob-
 temperare spiritui: neque in somnis, neque in uigilia quic-
 quam tentant obscœni, ut de Ioanne Battista, & Ieremia
 legitur qui zona præcinctos semper habuisse lûbos dicū-
 tur: per quod declaratur partem illam corporis apud
 huiusmodi uiros adeo emortuam fuisse, ut neque uel
 leuis motus, uel aliud quicquã repugnans in lumbis eor-
 um extitisse credatur: sed pura & sincera castitas. O fœ-
 lices ergo, & uere cœlestes, quibus adhuc in carne uiuē-
 tibus, sic sibi caro præmortua ac domita sit: ut nullum
 eis negocium ulterius exhibeat certaminis perinde atq;
 si iam mortui sint mundo, & uoluptatibus, ut iam tuto
 ualeant de se polliceri, id, quod Paphnutius eremita, mi-
 ræ castitatis gratia p̄stans quum sibi proponeretur uehe-
 menter dicitur expauisse. Nã quum is multis precibus,
 obnixeq; cōtenderet, ut Deus sibi reuelaret, qm̄ tutū deo
 niq; posset, se à periculo fornicationis, & à tentatione
 carnis sperare, superne tandem ei reuelatum fuit: q̄ quū
 amplecti nudam ac formosam puellã tuto poterit, nec
 ullo motu carnis turbari: tūc demū scire, id fore securæ
 castitatis indicium. Cognouit hoc responso Paphnutius
 nūq; uere tutū se esse posse, & p̄territus tali experimēto,
 destitit q̄c̄q; deinceps curiosus flagitare. Quis nã experi-
 ri eo piculo castitatē nō expauescat: uel si Ioānis Bapti-
 stæ merita iã æquasset: quū uix iueniat, q̄ amota oī occa-
 sione cōtinere sese possit, nedū eo cōplexu stare imotus:
 atq; imp̄turbatū ab ardore libidinis retinere cōsensū. Nū-
 qd uero tāta posset cuiq; mortaliū cōtingere in hac uita
 perfectio, ut id ualeat sine castitatis detrimento experiri,

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

neq; satis scio, neq; si scirem, facile dixerim: Tanta tamen est humana fragilitas, ac proeliuitas naturæ ipsius hominis ad uenerem: ut credam non nisi flagitiose posse quæquam eiusmodi periculum facere, atque non nisi temere id, aut de se, aut de alio polliceri. Quin nec expedit fortasse talem fiduciam quempiam habere posse: nam neq;

II. Cor. 12

Paulus quidem uas electiōis, post etiam cœlestes uisiones, destitit stimulo carnis affligi: nec etiam quum oraret dominum, ut à se auferretur talis perturbatio, unquam potuit impetrare. Illud tamen meruit uerbum audire de cœlo diuina uoce prolatū. Sufficit tibi Paule gratia mea: nam uirtus in infirmitate perficitur. Legimus tamen Serenorum quempiam ex illis antiquis patribus, qui eremum incolabant, assiduus uigiliis, ieiuniis, & preceationibus impetrasse tandem, ut nullo libidinis aculeo quateretur. Equitio itidem abbati legitur ex eodem dono Dei omnis motus genitalium perpetuo ademptus fuisse. Ex recentioribus unus est nobis Thomas Aquinas: qui & ipse se ardentissimis precibus est consecutus, ut angelorum ministerio, perfractis lumbis inuisibiliter castraretur. Impetrauerunt hi quidem præcipuo, ac singulari privilegio: ut extincto prorsus ardore libidinis, nullū in se, nec simplicem quidem, ac naturalem carnis motum qui etiam in paruulis, & lactentibus quandoq; excitatur, ipsi amplius sentirent. Rara auis (ut aiunt) et raris hominibus uisita. Securus, ac beatus tunc is in puppi sedeat, anchoris (ut dicitur) munitus duabus: quisquis est, siquis est, qui ad eam tranquillitatem peruenerit, ut carnis pruritus, uel libidinis æstum nullum in se prorsus sentiat. Caueat tamen, quicumq; sit ille, ne forte privilegio talis integritatis, & insolentia tanti muneris extollatur. Tam rarum enim tamq; præcipuum Dei donum cum maxima humilitate habendum est: atq; cum gratiarum actione seruandū: ne quis forte quum uitium libidinis fugisse se gaudeat, in uitium superbiæ, quod fortasse grauius erit impingat.

De calcaria (ut aiunt) in carbonariam. Laudabilis quidē castitas: sed magis necessaria humilitas: illa suadetur: ista etiam imperatur: ad illam inuitamur ex consilio: ad hanc *Matt. 19* cogimur ex precepto: De illa scriptum est: Qui potest *Idem. 18.* capere capiat: de ista. Nisi efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Quanto studio, ac labore, a plerisque sanctorum castitas sit seruata,
Cap. LVI.

AD eam uero continentiaē firmitatem, de qua nūc dicimus, nondum peruenerat Ursinus ille præbyter continentissimus: cuius meminit D. Gregorius, qui post continuatam per quadraginta annos continentiam, dum ageret animā, neq̄ sentiret iam seipsum, mulieris per sensit contactum. Nam cum uxor ab eo iam diu religionis causa separata ad illum morietem ne ei in ultimo illo pietatis officio deesset, piamente accurrisset, atq̄ eundem licenter ex antiqua consuetudine attigisset, seq̄ adesse, & tactu significasset: ille continuo ad eius uocem exterritus, eleuans moribundos oculos, collecto debili spiritu, ut potuit, prorupit in hanc uocem. Recede mulier hinc, tolle paleam, ad huc igniculus uoluit. I modo tu qui es incolumis, & iuuenis confide præterita continentia: quum sanctum uirum penē mortuū, & carnis stimulos sensisse, & foemineum contactum tantopere uideas expauisse. Hilarion abbas, cibi, ac potus supranaturam hominis abstinentissimus, pruritu & ipse carnis aliquando uexatus, pugnis pectus uerberans, multas cupidines (quando aliter melius nequiret) manuum contusionibus, atq̄ uerberibus, excutiebat e pectore: indeq̄ ipse sibi ualde iratus, ita minabundus semetipsum consueuerat increpare. Ego te a felle faciam, ut non calidus: non hordeo te alam, sed paleis: fame te, & siti conficiam: graui onerabo te pondere: per æstus te agitabo.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

& frigora: quatenus cibum potius, quam lasciuam cogi-
tes. Franciscum quoque uirum sanctissimum, eiusmodi
quoadque incensum flammis, uoluisse se niuibus nuda
corpore accepimus, ut eo gelu ardore carnis extingue-
ret, & repugnantem sibi concupiscentiam eo remedio
coerceret. Acris quidem ac penè atrox Francisci castiga-
tio: at Paconii abbatis propemodum immanior, qui
ad arcendum ueneris desiderium non gelu tantummo-
do norat corpus affligere, sed etiam dilacerare uulneri-
bus: Nudis namque pedibus uepres calcabat: & corpus
rotum tribulis, aculeisque spinarum foedicans se afflige-
bat: ut eo dolore obscenæ libidinis stimulus medere-
tur. Itidem factitasse et Benedictum abbatem ferunt: qui
ut uisæ aliquando foeminæ memoriam, et incestas cogi-
tationes à se procul pelleret, nuda consueuerat ferire sen-
tibus membra, et crebro rotatu, hirsutis secare corpus
aculeis, ut eo remedio mentem ab aculeis aliis affectâ,
& fauciam liberaret. Bernardum et ipsum quoque abba-
tem, Euagariumque presbyterum, alterum in lacum, alter-
rum in puteum descendere solitos hibernis noctibus tra-
dunt, ut carnis incendia gelascentium aquarum algori-
bus mitigarent.

Diui Hieronymi conatus ad custodiendam castita-
tem ex suis ipsius scriptis. Cap. LVII.

Quid etiam non fecit præstantissimus doctor no-
ster Hieronymus, ne quando his laqueis capere-
tur: utque leuaret sese iis flammis posset. Hæc
enim ipse de se eleganter, sed minime arroganter ait.
Quod quamuis omnibus ferme notum sit, atque à plus-
ribus rerum scriptoribus repetitum, tamen nec breuita-
tis studium ne rei repetendæ fastidium, potuit me retrahere
& hac narratione, quæ magnum lectoribus fructum
erunt: & non minus huic nostræ descriptioni afferat ornam-

mentum, O quoties, inquit, in eremo constitutus, in illa
 uasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum
 monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis
 interesse delictis. Sedebam solus, quia amaritudine reple-
 tus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida
 cutis situm ethiopiæ carnis obduxerat, quotidie lachry-
 mæ, quotidie gemitus: & si quando repugnantem uigi-
 liam somnus immines oppressisset nudæ humo ossa uix
 hærentia collidebam. De cibo uero, & potu taceo, quum
 etiam languentes monachi aqua frigida utantur: & con-
 cium aliquid accepisse luxuria sit. Ille igitur ego quod ob-
 gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram: scro-
 pionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puella-
 rum. Pallebant ora ieiuniorum, & mens desideris æstuabat, in-
 frigidum corpe, & ante hominem sicca iam carne præmortuum:
 sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitu-
 tus ad Iesum iacebam pedes, eos rigabam lachrymis, crine
 tergebam: & repugnantem carnem hebdomadarum inedia sub-
 iugabam. Non erubescam confiteri infelicitatis meæ mis-
 seriam: quin potius plango me non esse, quod fuerim. Me
 mini me clamantem, diem crebro iunxisse cum nocte: nec pri-
 us à pectoris cessasse uerberibus, quam rediret domino im-
 perante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi co-
 gitationum mearum conscientiam pertimescebam, & mihi met-
 iratus, & rigidus, solus deserta penetrabam. Et reliqua
 quæ ibidem ab eo elegantissime referuntur.

Cohortatio ad proterendam carnis petulan-
 tiam ex superioribus exemplis
 sanctorum. Cap. LVIII.

Videte quæso quam parum sit, in ea re, fidendum huma-
 nis uiribus, quantoque labore, et nisu obstandum, nec
 carnis obruamur procellis. Quis est hac nostra
 tempestate, tam sanctus, tam constans, tam Deo charus, ut post ta-
 les, tantosque uiros putet se tutum esse in his periculis, ac non

DE RATIONE COERCEN. LIBID.
repidet etiam in uado: Fallitur sanè quicūq; discinctus,
satur, oscitans: ac sub pallio (ut dicitur) manus tenens, spe
rat sese fatiscenti cymba, & aduersis a quilonibus, per fu
rentes æstus tentationum euasto libidinis pelago foelici
ter in portum tranquillitatis, atq; salutis intrare. Res sanè
operosa est castitas: & hominis diligentis & circumspe
cti munus nō ignaui, & ociosi. Quamobrem discamus
tantorum uirorum exemplis, cautius, ac fortius carnis
desyderiis reluctari: nec sinamus carnem ipsam, ut cicu
rem pecudem ire liberam: sed uti immitem feram coer
ceamus dura cauea: & sub uinculis castigationis strictā,
& alligatam perpetuo teneamus. Cum ferocissima pro
fecto bestia nobis res est: quæ quum humana ratione do
mari non possit, impetrata desuper gratia, domanda est
ferula, uigiliis, laboribus, & inedia. Quare abdicare nos
oportet ab omni prorsus superfluitate, & luxu: & uolup
tates ipsæ corporeæ si aliter euelli melius nequeant, cū
ipso etiam corde (ut dicit Seneca) conuellendæ sunt: ne
deterius nobis aliquid contingat. Imitandus nobis i eo
est castor: qui se (ut satyricus ait) Eunuchum ipse facit, cu
piens euadere damno Testiculi: usq; adeo medicatum
intelligit inguem. Hoc nam remedio uti castora sylues
stre animal perhibent in extremo uitæ discrimine: q; qui
ob præcium genitalium sentiat se a uenatoribus impe
ti, nec aliter moliri fugam possit, ne quota pars toti cor
pori pernitem afferat, amputat sibi mordicus uirilia, hui
miq; relinquit: ut uenatorum manus quando integer ne
quit, sic saltem mutilatus euadat. Haud multo secius fa
ciendum nobis est, ne seruitutem seruamus perpetuā:
æuamq; patiamur tyrannidem insequentium uolupta
tum: quæ ad perdendos nos quærunt. Verum ad id p
standum, neq; morfu, neq; ferro, neq; ullo uulnere nos
bis est opus: sed Dei in primis gratia, quæ deesse nō po
test, & subinde desyderio, & uoluntate perpetuo contu
nendi. Quamobrem castrandi nobis sunt affectus libi
dinis

dinis introrsus: & non exteriores partes corporis cultro,
 aliove idoneo instrumento secandæ: sicut de Origene
 sapientissimo alioqui uiro, memoriæ proditum est: qui
 seipsum mutilauit non impatientia libidinis, ut quidam scri-
 bunt, sed potius ad euitandam suspicionem, ut posset
 absq; infamiæ & notæ, docēdi causā honestius inter mu-
 lieres uersari. Quē quum multi deinceps in ea re, præ
 continentia amore temere sequerentur: in sacrosanctis
 cōciliis cautum fuit ne quis ultro semetipsum deinceps
 ulla ratione præcideret: alioqui, indignus sacerdotio, uti
 furiosus, & mentecaptus omnino haberetur. Siquidem
 interius mente castrari debent, non corpore, qui deo pla-
 cere desyderant: quum nihil opus sit uirum castum præ-
 cidi gladio carnificis: sed studio, & amore, & firmo pro-
 posito castitatis. Quod si quis forte diffidat posse serua-
 re castitatem, quum legat tales, tantosq; uiros in ea re tā
 toperē laborasse, sciat benignissimum esse Deum & non
 permittere tentari quenq; supra uires: sed quo quisq; in-
 firmior est, eo leuius oppugnatur: & quanto quisq; ual-
 lidior, tanto etiam uehementius & acrius in tētationibus
 secum agitur. Minime itaq; desperanda uictoria est: mo-
 do fortiter obluētari ac obsistere hosti pro suis uiribus
 quisq; uelit. Sciendum tamen tandiu nobis esse pugna-
 dum, quandiu ab hostibus prouocemur, & quousq; ui-
 ctoriam consequamur, & triumphum. Verum interim si
 quis forte ceciderit, non est, q̄ unquam uel sic lapsus de-
 speret, immo ut protinus exurgat, ac incipiat denuo ob-
 luctari, & maiori, atq; fortiori conatu carni resistere. Nā
 & uicti bella, & naufragi maria repetimus. Euenire & nō
 sæpe solet, ut qui aliquando uictus sit, postmodum reals
 sumptis uiribus uictor euadat: & qui trahebatur capti-
 uus euehatur postea triumphator. Sed q̄to magis dolen-
 dum super nonnullis, qui usq; adeo consuetudine pec-
 candi facti sunt impudentes, ut non modo nō agnoscat
 flagitium suum: uerum spretis salutaribus monitis, ultro
 in dies absq; rubore ferantur ad omnem libidinem pro-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

niōres. Nihil pfecto magis reddit hominē impudentē
 q̄ cōsuetudo peccandi. Nā ex cōsuetudine praua suscipit
 humana mens habitū quendā licentiamq; peccādi,
 ut quum hō ēt grauisime peccet, peccare se nesciat, aut
 potius nō aduertat: sicut ille, q̄ assidua, atq; in ueterata fe-
 bre corripitur: nā quis ea in uenis, & in medullis in sede
 rit, tñ se febricitare nō sentit: & quū ceteri eū cōsumi acri-
 lue cōspiciant, solus ipse q̄ sustinet, prae lōgo usu morbū
 suū discernere nescit. Quod genus morbi est sane pessī-
 mum, nullis fere praeceptis, nullis monitis, aut medellis
 curandum. Raro enim uel nunq̄ eiusmodi homines
 ab errore suo respicere possunt: quū uitium non agno-
 scant suum: atq; cūcta sibi ex sua libidine indulgeant, nul-
 lius sese consilio aut curationi credentes.

Pudicitiam omni aetate, atq; ordini esse praeipuo
 ornamento. Cap. LIX.

Eccle. 31.

Praeterea ad hanc uirtutē castitatis amplexādā,
 nō tm̄ nos religionis metus astringere debet: sed
 ēt institutio uitae, & fortunae, & aetatis, & ordinis,
 & sexus ratio suadere, & cohortari. Et, n. si fueris iuuenis,
 cogitandū est tibi pudorē castū, & florē immaculatū tali
 aetate esse pulcherrimū. Laudatur, n. in sacris literis, q̄ pos-
 tuit transgredi, & nō est transgressus, & facere mala. & nō
 fecit. Si uero uergis iam in seniū, cogita nihil esse foedius
 senili libidine. Nullo q̄dem nō uitae tpe effluere luxuria
 turpe est: at in senectute foedisimum. Si sacerdos es, &
 Christi mysteriis mācipatus, meditare omnem tibi libidi-
 nis sordē interdici, ut impollutus, & absq; macula Deo
 assistas: purusq; & incōtaminatus deseras. Si coniuga-
 tus es, tecū uelim corde uolutes q̄ inhonestā, & impro-
 bā rē agas: si una nō cōtentus uxore, matrimonii pudici-
 tiam uiolens. Si uero solutus inique atque cogita q̄ pro-
 uerse facias, reiecto cōiugio, qd̄ adire licite possis, mere-
 tricis sordibus, contra ius fasq; turpiter inq̄nari. Si diues
 fueris cōsidera, q̄ magno tibi esse posset decori, si fama
 cōtinentiae diuitiarum quoq; accesserit cumulo. Si paup̄

es, cōplēdere aīo, q̄ magno sit tibi dedecori futurum, si
 paupertatis incōmodis, et impudicitiaē sordes adieceris.
 Si formosus es, dilce aīum q̄tūuis candidū, & purum in
 fici solere libidine: atq; eodē mō corpus quātūlibet spe
 ciosum luxu, ac uenere, reddi turpissimū. Si uero defor
 mis fueris, scito te multo et deformiorē effici incōtinen
 tia. Si uir sis, animaduertas nihil esse effeminatius hoīe li
 bidinoso. Si fœmina scire debes nihil magis decere mu
 lierē, q̄ pudicitiaē. Sed qm̄ de fœminis facta est hic tēpe
 riuā mentio, & iā ad opis finē appropinquamus, eas ip
 sas admonitas esse uelim, ne regrant a me sibi seorsum a
 uiris cōtinentiaē p̄cepta pponi: qm̄ par ratio est, & uiris
 libis, & muliebris cōtinentiaē: nec alia certe disciplina fœ
 minis opus est, q̄ ea, qua hactenus instruximus uiros. Ea
 dē sane censetur natura, et si mulieres habeantur, magis
 molles, & uiri magis impudentes. Sed iā uoluminis mo
 dus admonet, ut ad finē maturemus: satis esse arbitror
 dictū hactenus de castitate. Verū anteq̄ imponamus ex
 tremā his cōceptis manū, pauca q̄dā pri^o de p̄cōnitētia,
 quasi colophonē (ut aiūt) breuiter addēda cēsul. Hoc est
 enim ultimū remediū lapsis ut q̄ p̄ fragilitatem cecidit in
 p̄tīm, mox p̄ p̄cōnitētiaē instauret ad gratiaē, et p̄seueret
 postmodū realūptis uiribus in firmo p̄posito cōtinentiaē.

Necessariam esse p̄cōnitentiam pro impetranda uenia peccatorum. Cap. LX.

Poenitentia (ut eloquenter tradit lactātius) nō min
 mū locū iter uirtutes hēt. Vt. n. magnæ fragilitatis
 est cadere: ita magnæ est fortitudinis surgere: nec
 minoris fortassis q̄ stare. Nā reuocare gradū, superasq;
 euadere ad auras, Hoc opus, hic labor est, ut ait poeta
 Nō parū negocii est, ut aliq; ab iniqua cōsuetudine se ita
 reuocet, ut in uia possit redire uirtutis. Facilius quidē est
 (D. Ambrosio auctore) inueniri, qui recte seruauerint in
 nocentiam, quam qui congrue ægerint p̄cōnitentiam.
 Hæc est enim (modo tempestiue adeatur) medicina uul
 nerum: naufragii tabula: profugium, portusq; salutis.

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Prover. 20
v. Ioan. 1.

Tolle hanc de mundo, superne simul aditum uitæ mortalibus profus tollis. Ecquis est modo tam probus, tam iustus, ut ei non sit aliquando poenitentia necessaria? Scriptum est enim. Quis potest dicere mundum est cor meum, & purus sum a peccato? Quin etiam, iuxta illam apostoli Ioannis sententiam, si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: & ueritas in nobis non est. Idcirco indulgentissimus pater noster Deus miseratus humanam imbecillitatem, aperuit peccantibus nobis poenitentia: asylum: quo quisque delictorum suorum poenitens, tanquam ad sacram aram confugere tuto possit: unde abripi nequeat, quoadulter uelit in eo resipiscendi proposito perdurare: & donec ex diuina misericordia ad caelestem patriam perducatur. Hæc est enim illa sacra anchora, quæ in maxima tempestate, et in ultimis periculis solet deiici: et quæ sola in dubiis rebus seruare nos potest. Equidem multos noui, pluresque etiam legi: non ex eis modo, qui gustassent primoribus (ut aiunt) labris hoc reprobum uitæ genus, sed ex iis etiam, qui per omnes immundicias totos sese foedisimis quibusque uoluptatibus dedissent, emeruisse aliquando per poenitentiam, & ad frugem optimam rediisse: ut iam numero, choroque inscripti habeantur sanctorum. Securus sane est uenientia: quisquis deliquit: modo consilium non respuat poenitentia. Verum donec manet quis in hac flamma, ac fornace libidinum, difficilis, grauisque uidetur resipiscencia: et si mille prouocetur, atque inuitetur exemplis. At si quando coeperit & ipse dolere de peccatis, ac paulatim ad meliora referre pedem, sentiet flammam illam, quæ tam uehemens prius apparuerat protinus diuini cuiusdam torris frigore temperari & ardorem in refrigerium commutari. Est, n. ea uis poenitentia: ut possit uitæ conditiones mutare, & sicut nitrum, defricatis sordibus purificare animam, & ad calorem pristinum restituere. Tantum cauendum est, ut nullatenus peccus tuum subeat ullo tempore impetranda uenientia: desperatio: quæ si tuo insederit quandoque animam

mo, in extremum te deducet æternæ damnationis discrimen obstruens misero tibi omnes aditus conuersionis.

De maxima Dei benignitate & clementia ad parcendum peccatoribus. Cap. LXI.

Valde profecto mirum est, tantam diffidentia pmerendæ ueniæ accidere cuiquâ posse, ut unquâ uel de sua emendatione omnino desperet, uel de diuina clementia, & benignitate ullo pacto diffidat: quû omnia possibilis sint credenti: dicatq; ipse dominus. Discite quid est. Misericordiam uolo, & non sacrificium. Non enim ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Atq; idem ipse alibi asseuerat, maius esse gaudium super uno peccatore pœnitentiam agente, q̄ supra nonaginta nouem iustos, qui non indigent pœnitentia. Et, non tam proprium est Dei ulcisci, quâ parcere: nec tam pronum irasci, & exprobrare nobis, quæ fecimus, q̄ misereri, & ignoscere, q̄ peccauimus. Cognouit dominus, inquit propheta signum nostrum, & recordatus est, quoniâ puluis sumus, & ideo miseretur nostri. Non ne uis illa deperdita in deserto quaeritur nonaginta noue relictis: atq; inuenta demum pastoris humeris ad caulas cum gaudio reportatur? Non ne & dragma illa abscondita, ubi inuenta est, cum plausu, & exultatione uicinorum tutiori loco reponitur? Quid est, q̄ quisq; pœnitentiæ tarditati diffidat: aut commissorum ueniam ullo modo desperet? quum plane liqueat ex parabola redemptoris nostri Dei, nihil differre inter eos fratres, quorum alter a patre recedens portionem suam consumpserat uiuendo luxuriose: alter uero semper cû patre uixerat obsequiosus, & castus. Nam ubi ille conuersus ad patrem rediit, uenia statim impetrata, & stola, & anulo donatur: & receptus in partem hæreditatis, & æquatus alteri paternis rursum opibus fruitur. Et, n. sicut nihil prodest male uiuere ante actæ uitæ probitas: sic nihil obest pie, pudiceq; uiuenti impudicitia præterita: quû superueniens iniustitia omnem prorsus labem uitæ prioris absterferit. Quid non

St. Matthei

Matth. 9.
Lucæ. 15.

Lucæ. 15.

psal. 102.

Ibidem

Ibidem

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Matth. 20

Sperandū uel sero ad pœnitentiā cōuerso: quū et se totū
opari in uinea illa euāgelica, nihil minus mercedis acce-
perint q̄ matutini: nec ullū discrimē p̄mi fuerit inter eos,
q̄ p̄p̄si fuerant totius dici p̄odus, et estū: et eos q̄ uespi
ingressi uix satis cœperant opari. Pares nanq̄ sunt p̄
mi nouissimis, & nouissimi primis: et quo magis et spe-
randū sit sero cōuersis, ex diuino iudicio p̄miū dari cœ-
ptū est iis, q̄ nouissimi uenerant ad laborē. Nō ē t̄ q̄rē
si Petro si dimittere liceret fratri peccanti usq̄ septies: res-

Matth. 18

spōdit d̄s. Non dico tibi septies, sed usq̄ septuagies sep-
ties: numero. s. finito, p̄ infinito: Ut intelligatur, toties,
quoties q̄sq̄ peccauerit ei dimittendū esse, si pœnitentia
Nemo ergo desperet si p̄lapsus fuerit aliq̄ in peccatū
posse amplius emundari: qm̄ nō est oīo mortiferū cade-
re: sed iacere p̄stratū. Quin et athletæ post lapsum sur-
gentes, laurea sæpe donatur: ut Vergilianus Entellus, de
quo poeta ait.

At non tardatus casu, neque territus heros.
Acrior ad pugnam redit: et uim suscitāt ira:
Tum pudor incendit uires, et conscia uirtus,
Præcipitem q̄; darē ardens agit æquore toto.
Hæc, n. solet esse agonis lex, nō ut nunq̄ agonista cadat;
sed ut nunq̄, quoquomodo hostili ui prematur, cedat ul-
tiori, reddatq̄ sese captiuū. Neq̄, n. si quis labatur, aut
cadat, p̄tinus est habēdus p̄ uictō: sed tm̄ q̄ iacet, ac sese
dedit. Potes ergo q̄sq̄ es, et milies lapsus surgere, et plu-
ries uulneratus euadere: tantū est, ut nō cōcidās aīo, et ti-
bi prorsus spē nō abscindas uincēdi. Sed si fortassis mi-
lidæ horreas nomē, tibi q̄ uideatur graue imitari milites,
æmulare saltē mercatores: quos sæpe uidemus e pximo
naufragio uix satis siccos repetere maria, sperātes uetera
naufragii dāna, nouo lucri cōmodo resarcire. Aut et (si
magis placet) imitare ægrotātes, q̄ nunq̄ ita desperant, ut
reiiciāt medicamina: neq̄ ulla sibi unq̄ uideat̄ difficilis, aut
dura curatio, dūmodo pristinā eis restituat sanitatē: p̄ q̄
parati sunt et ferrū, et ignē p̄peti: nullis īp̄ensis, nullis do-
loribus territi. Itidē quoq̄ in ea re faciēdum est, oībus.

Quid n. tentādū atq; expiendū nō est collapsō, et iacētū
 in libidinibus fœdis, ut opportune ad mūdiciē et ualetu
 dinē pristinā reducatur: A pienda sunt expiatoribus ulce
 ra cūcta mortalia, eorūq; parēdū cōsiliis, nunq; cessandū
 à remediis, nunq; despandū de salute. Nullū nāq; crimē
 tā graue est, qd̄ p̄ pœnitētiā in sacrosancti effusione san
 guinis Christi nō expietur. Audēdū est tantū modo nos
 bis, et aīis p̄nptis expiationis huius sacramēta sancto rī
 tu p̄ agenda: et q̄si cōcitatī iusta q̄dā ira, in decepticem
 uoluptatē ueneris insurgēdū: sicut facere solent audaces
 gladiatores: q̄ ubi uulnerati sunt uiso cruore, nō mō nō
 p̄terresunt, uerū multo acrius in hostes insultant. Quid
 est q̄so q̄ q̄s̄q; despare debeat posse ueniā impetrare pec
 catis, uiso Christi cruore p̄ peccatis effuso: mō uelit pœ
 niterere culpārū: peccatū p̄relinq̄te: Dauid adulterio et
 iunxit homicidiū, et in se reuersus obortis lachrymis do
 lens clamauit ad dñm, ut sui miseretur, et statim ueniā
 impetrauit. Magdalena post multos scortatores, obuo
 luta tādē Christi pedibus, stendo remissionē peccatorū
 oraculo uiuæ uocis ab eo est cōsecuta: et effecta mox ex
 peccatrice hospita saluatoris. Nō est opus lōgo ipis spa
 cio ad expiationem criminum respiscere uolētibus. La
 tro ferme mortēs de cruce petiit, ut sui tm̄ recordaretur
 dñs et meruit dulcissimū illud responsū. Hodie mecū
 eris in paradiso. Publicanus Matthæus è teloneo uocat
 statim Christi apostolus efficitur. Zachæus ad dñm con
 uersus, et male ablatorū restitutionē pollicens, ex tēplo
 meruit habere Christū hospite, quē uidēdi studio paulo
 ante sycomorū non puduerat ascēdere. Petrus ter nega
 uerat Christū, et peccati pœnitēs ueniā impetrata factus
 est p̄iceps apostolorū. Paulus p̄seq̄batur Christianos, et
 a dño correptus, ieiunās, et orans dignus fuit, ut uas ele
 ctionis diceretur. Nō ne ex sanctis quoque martyribus
 plerosque una ferme hora, et conuersos, et sanctifica
 tos legimus? Nullus itaque diffidat quorumcunque
 maiorum sibi conscius peccatorū, Si. n. quum inimici

2. TIMO. 2.

2. Reg. 11.

Lucæ. 7.

Lucæ. 23

Marci. 2.

Lucæ. 19

Mar. 14

Eiusdē. 16

Act. 9

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Roma. 5.

essemus (ut dicit Apostolus) reconciliati sumus Deo per mortem filii eius: multo magis reconciliati, salui erimus in uita ipsius.

De nimia cōfidētia ueniæ, & uitę lōgioris. Ca. LXII.
Sed missa faciamus hic exempla pœnitētium, quę in hoc genere innumerabilia penę sunt: & attingamus, quod fortassis magis necessarium est meminisse, multos etiam temere confidentes, differendo conuersionem fuisse ab repentina, & improuisa morte deceptos. Non enim pauciores confidentia uenię solet perdere, q̄ desperatio: utraq; tamen æque perniciosa est, atq; iccirco æque etiam fugienda. Profecto tam pereit, qui uel nimium diuinę clementię credunt, & procrastinata emendationi temere confidunt: quam qui uel ob diffidentiam uenię uel ob incertitudinem immortalitatis post obitū de salute desperant. Desperatio siquidē uenię aut incertitudo immortalitatis non permittit hominem lapsum ad spem supernę uitę resurgere: confidentia uero nimia etiam stantem propellit in barathrum dānationis æternę. Indurat nimis illa: emollit nimis ista: graue utrinq; malum: ita ut nihil omnino intersit hac uel illa pereas: quando utraq; dispari ratione sed æquali exitio trahat hominem impœnitentem ad mortem. Sūma ergo prudentia est non differre emendationem ad extremum uitę diem, sed uti præsentis temporis momento: & quantum possumus reiectis, ac ablegatis procul uitiis, & peccatis, parere dominicis pręceptis: & agere tēpestiue pœnitentiam. Euenire etenim solet ut homo eo tempore, in grauescente morbo, & morte appropinquāte, tum primum grauitatem sui criminis sentiat: & uenię, quam tantopere antea pręsumpserat, diffusus emendationis tarditate ac uitę breuitate desperet. Neq; n. quis potest in tantis angustiis corporis positus, pro arbitrio abicere sensum doloris, & officii rationis intendere, & animę salutē uacare. Quotus quisq; est q̄so qui in morte resipiscat, aut memor sit sui, Ecquis nā salutis suę curā

habere poterit: quæ morbus distorquet, cruciatus oppri-
 mit, cōsciētia accusat, pœna terret, curæ domesticæ tur-
 bāt, atrox hostis exagitat: q̄ qd̄ eo usq̄ hominē illo exi-
 tu molestat, ut eū nihil iā de aliis, parū de seipso, minus
 de Deo sinat Interea cogitare. Quid mirū quū hac ani-
 maduersione puniri peccatorē dicat. D. Augustinus, ut
 qui uiuens oblitus est Dei, moriens quoq̄ obliuiscatur
 sui: Heu q̄ multis euenire quotidie uidemus, ut tunc sui
 maxime obliuiscantur, quum maxime opus sit sui me-
 minisse. Haud tutū est planē, hominē hac spe uana uel
 potius pessima cōfidētia p̄ tractū diutius cōmorari i pec-
 catis q̄c̄q̄ temere ac sperare de uenia, credens ubi sibi li-
 bitū fuerit, exigui tēporis mora, & una pectoris percussio
 fione mox cōsequi peccatorū ueniā, & castimonie mer-
 cedē. At dicat fortasse quispiā: sum iuuenis, diu uiuā, fa-
 ctā interim quod lubet, fruar uoluptatibus, agā postea in
 senectute pœnitentiā. Quid si dicat is, p̄cutiā me letali-
 ter gladio, & medicū postmodū adhibebo uulneri, ut cō-
 ualescā? An nescis q̄ & si iuuenis es, mori tamē cito po-
 tes: si senex, nequis diu uiuere. Vitā adolescētibus (ut ait
 Cicero) uis aufert: senibus maturitas. Nihil si sapias, cōfi-
 das huic mōstro, & humanæ trāquillitati: nā hoc mare i
 momēto turbatur, ut sæpe, qui nup̄ læti in magna trans-
 quillitate scēlicitatis nauigio luserant, mox mutata tēpe-
 state appulsi ad mortis scopulos, ubi minime putarāt, mi-
 ferrimū uitæ pariterq̄ salutis naufragiū patiantur. Quid
 opus hic peregrina, aut antiqua ex priscorum annalibus
 exēpla referre? Quotidie acerbæ, ac repentinas mortes
 lugemus nostrorū: quotidie noui casus nouæ cædes, noua
 infortunia annūciātur. Quid agis miser? qd̄ illecebra
 mundi deciperis? quid differs adire dominū, & tēpestiue
 in tā iminēti discrimine ueniā impetrare peccatis? Quid
 nā tātopere pereuntiū in momēto rerū satagis cōtēnens
 æternas? Quid de die in diē procrastinaris? Quid illud
 tactus tecū crocitas: cras hoc fiet: idē nāq̄ (mihi crede)
 cras fiet, quod fit hodie: uel cras fortasse nō eris: ut a te

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Eccle. 5.

quicquam possit amplius fieri ex his, quæ sperabas: & quæ tibi polliceris futura. Quidnam miser expectas? Scriptum est. n. Non tardas conuerti ad dñm, & ne differas de die in diem. Subito. n. ueniet ira illius, & in tēpore uindictæ disperdet te: Porro qui nunc tibi se indulgentissimum patrē exhibet, mox inexorabilis iudex erit: & q̄ nūc omne debitū poscenti donat: mox acerrime, & usq; ad quadrantē exiget à te uillicationis tuæ rōnē: idem q̄ qui antea uenit, ut seruaret peccatores: mox ueniet, ut iudicet, ut mactet, ut perdat. Quocirca aggrediamur incūctanter, & unanimiter oēs uiam p̄cēnitentiæ: & emigrantes cū Loth sancto Sodomā relinquamus & nūc retro conuersi, ad ea q̄ post terga sūt respiciamus. Caue faxis, quod pleriq; multi faciunt, ut de tēpore in tēpus, illud, uel illud expectando moreris: sic tecū reputans. Vbi me his extricauero impedimētis hæc p̄stabo: non uacat nūc mihi id agere, tot solitudinibus, curiisq; occupato. Vbi de quæso qd agas: nouæ semp occupationes exurgūt: spes sp̄ excitat, metus metū. Quid si mō audias illud saluatoris nostri Dei: Stulte hac nocte moreris: & ea q̄ collegisti, cuius erūt: & de his, quæ tecū cogitasti, qd fiet?

Luce. 12.

Oportere hominē paratum semper esse ad mortē: & agere tēpestiue p̄cēnitentiā. Cap. LXIII.

AN ignoras hic in hac imbecillitate ac fragilitate humane cōditionis nihil certo p̄cedere ordinē: nihil durare diu, nihil subsistere firmiter: sed peribari, uexariq; ac dilabi & interire omnia? Quid de te alia rogo cogitādū eē putas melius q̄ de morte? Quid uel est aliud p̄stolandū q̄ huius deniq; uitæ finis & in dies appropinquas, & appropinquans occasus? Hoc est. n. solū nobis qd̄ instat agendū. Quare quicqd̄ boni facere cogitas, nūc aggredere: nescis tu quidē qd̄ uesper uel hat: aut qd̄ superuenturus afferat crastinus dies. Proinde stem⁹ semp accinēti lūbos, & ad iter parati, ut quū abire hinc oportuerit, intrepide statim transmigramus in patriam. Interim uero quicqd̄ hic est rei partū nobis, no

ut nostrum, sed tanq̄ hospitalis loci sarcinā spectemus:
 q̄quidē nihil plus auferrī inde cuiq̄ licet, q̄ huc intules
 rat. O quāta ergo demētia nostrā est, inchoare hic long
 gas, & uanas spes in tā breui summa uitā huius: ac dice
 re intra sese: uiuā diu emā prādia ædificabo palatia, col
 ligā diuitias laxabo horrea, summos gerā magistratus:
 uideboq; meā, meaq; domus splendorē, & gloriā: &
 tūc deniq; lassā, & effeta iā atate in ociū, & tranquillitatem
 me conferā, paratisq; fruar bonis. Ah qd cogitas stultes
 Præceps est, & improuisum mortis uadimoniu: nec dif
 ferri ullo mō pōt: quū uocaberis, eundū est certe tibi: ut
 ad tremendū tribunal iudicis Dei miser asistas: ubi uiue
 re illud Iob patientissimi uerbū gemas. Oēs cogitatio, Iob. 17.
 nes meæ dissipatae sunt, torquētes cor meū. Caue ergo
 nisi prorsus insanias, ne qd tibi de futuro pmittas, ne te
 fallat spes, aut opinio lōgiusculæ uitæ: aut iuuentus, aut
 ualeudo robusta. Anceps & incertū profecto quicqd
 imminet, q̄cqd futurū speratur: p̄ns tātū modo firmū est:
 & id p̄priū solūmō, quo potimur nūc. Quare tene qd
 habes, & dmitte incertū, & q̄ tua nō sunt, tua ne dicas, p
 tuis ne habeas. Nihil hic sane magis fallit nos oēs mor
 tales, q̄ spes diutius uiuendi: & q̄ dū q̄sq; ignorat spacia
 uitæ suæ, metā illā p̄spiciat uitæ, ad quā, & si hō natura
 pōt puenire, eā tū q̄ paucissimi attingūt. Longius (mihī
 credē) dies tuus abesse nō pōt, quū p̄pter innumeros, &
 incertos casus, q̄ insidiāt ubiq; nobis: tū p̄pter augustissī
 mā uitæ portionē, q̄ ī momēto p̄trāsīt, ut satis sup̄q; dixi
 mus. Q̄ uī scis an subitanea & improuisa mors te rapiat
 ut quotidie multos rapit: an immatura: qua maxima p̄s
 hominū p̄ripitur: q̄ si te offendat. imparatū qd amplius
 tibi de salute sperandū: Inferet sanē tibi mortē secundā:
 quæ erit desperationis, atq; p̄ditionis p̄cena sempiterna.
 Nimirū Dei misericordia & ira (ut inquit Salomon) ab Eccle. 5.
 illo cito proximant. Et pater eius David. Misericors, in Psal. 14.
 quit, dñs & iustus. Hæc. n. inter se iuncta sunt: ut neq; mi
 sericordia sit sine iudicio: neq; iudiciū sine misericordia;

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

Ante iudiciū, misericordiæ officium uiget: at ubi ad iudiciū uentū est: fiet illud sine misericordia. Proinde iuxta cauendum est: ne confidentia misericordiæ nimiam securitatem nobis pariat: aut terror iudicii in impiam nos desperationem deducat. Itaq; si doles peccasse: & desistere proponis: audi. Misericors est. Si uero differs, & negligis conuersionem: audi. Iustus est. Sicut. n. misericordia suscipit, & absoluit pœnitentem: Ita iustitia & reicit segnem, & persequitur renitentem. Præpostera sanè est confidentia, quæ obiectat periculis animam: & præcepta ac lubrica spes, quæ inter peccatorum fomenta temere sibi ueniam pollicetur. In summa ergo spes habèda est, sed repudianda confidentia: timenda iustitia, sed nunquā desperanda misericordia. Sicut. n. considerando latronis pœnitentiam, nemo debet desperare: sic etiam considerando exitum Iudæ, nemo debet confidere. Illum quidē spes diuinæ clementiæ perduxit ad gratiam: Hunc desperatio ueniæ traxit ad laqueum. At qui modo quò tutius est Dauid, Magdalenæ, Petri, Pauli, Zachæi, aliorumq; pœnitentiam imitari, & peccatis ueniam impetrare dum licet: q̄ differre in extremū, unde postea receptū ad pœnitendum non habeas: & Iudæ similis impetitionis demū apud inferos damneris suspensio sempiternis. Ad impetrandam uero Dei misericordiam nihil plañe potentius est q̄ misericordia: ut & nos scilicet misereamur afflictis iuxta illud dominicū uerbū. Beati misericordes. qm̄, & ipsi misericordiā consequentur. Quonā q̄ solo pacto promereri misericordiā poterit, qui misericors aliis & ipse non fuerit: Dicit. n. dominus. Quare mensura uos mensi fueritis aliis, eadem remetietur uobis. Quare agamus opportune pœnitentiam: & misericordiam nobismetipsis misericordia comparemus, nihil ulterius differentes, aut aliud expectantes: ne forte ex illis efficiamur, de quibus dolens Apostolus ita conqueritur. Timeo (inquit) ne quum uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos, qui peccauerunt, & non ægerunt pœnitentiam.

Matth. 5.

Matth. 4.

1. Cor. 12.

tentiam super immūdiā, & fornicationē, & impudiciā
 tiam, quam gesserunt. Ad quid nam differendū est con-
 uersionis negocium in senectutem: quum non minus cō-
 tumeliosa sit, q̄ periculosa emēdatio in senectute, & sero
 ad hoc x̄ui usq̄ pertracta quādo etiā si uelis, peccare nō
 possis. Peruerse faciunt (ut dicit. D. Augustinus) homi-
 nes, qui in rebus animæ sub spe misericordiæ remanent
 diutius in peccatis: quū tamē nemo in corporeis rebus,
 uelit sub spe futuræ salutis diutius egrotare. Cœca' profe-
 cto spes est, & uana, ut speret quis toto uitæ spacio in p-
 fundo peccatorū iacere posse, & horē momento exur-
 gere de profundo malorum, & expiari a peccatis: ut pie
 mori possit cum Christo. Peccati sane macula cito con-
 trahitur, at non æque cito diluitur. In nassam (ut aiunt)
 facilis est ingressus, sed difficilis exitus. Et. n. qui talia agūt
 habendi sunt ex eorū numero, qui dicunt uerbum in spi-
 ritum sanctum: quibus, neq̄ in hoc sæculo, neq̄ in futu-
 ro, ex sentētia domini, ulla sperāda est uenia peccatorū.

Matth. 12.

101. dol

Adhortatio ad accelerandam conuersionem, et ad
 impetrandam ueniam peccatis. Cap. LXIII.

Multum falleris et tota erras uia, quilibet es, qui
 differis tunc emendare mores, quū amplius pec-
 care non poteris: uel in extremo tempore, quū
 iam iam necessario, uelis nolis, hinc abeundum tibi fue-
 rit. Nullus quippe hinc ad alteram uitā transgressis pœ-
 nitentiæ locus est: qualis hinc quisq̄ egreditur talis per-
 petuo apparebit, aut iustus, aut peccator: aut saluus, aut
 dānatus. Quam ob rem quum in omnibus rebus pro-
 uidentia maxime necessaria sit, tum in eo ipso præcipua
 habenda est quod plus q̄ semel nequit fieri: et ubi neq̄
 commissus error emendari, neq̄ damnatum acceptum unq̄
 amplius redimi, aut reparari ullo ingenio aut arte possit.
 Noli ergo errare permagni, immo q̄ maximi momenti
 res agitur: qm̄ in morte quicquid euenerit semel, iam cō-
 clamatum est, et alea iacta, ut dicitur. Pecunia et aliud dā-
 num potest refarciri: fama etiam (licet ægrius) tamen et

Ephes. 2.
Cor. 13.

DE RATIONE COERCEN LIBID.

Ipsa egregio aliquo facinore, aut uita in melius mutata, restitui solet: at animæ iactura, nulla est arte reparabilis.

Matth. 16

Quo circa dñs dicit, Quid prodest homini si uniuersum mundum lucret, animæ uero suæ detrimentum patiatur: aut quam commutationem dabit homo pro anima sua? Non est profecto qui eruat unquam ab inferis animam tartareis suppliciis addictam: non per seipsum aliquis, non amicus, non frater, non pater, non sanctorum quisquam, non denique Deus. Frustra eiulabit, frustra planget quisquis fuerit infelicissimus ille peccator: cui longe sanè melius fuerat ut natus non fuisset quam uitam uiuere infelicem, & æternis miseris sine ulla spe ueniæ destinatam. Agenda ergo pœnitentia cōtinendum, orandum, ieiunandum, uigilandum, antequam ueniat mors, & dies illa calamitatis, & miseræ: ubi tempus non erit amplius ueniæ, sed iudicii: sed ultionis, sed supplicii. Quod sanctus ille Iob præuidens & horrens

Iob. 10.

ita deprecabatur dominum, Dimitte inquit me, ut plangam paululum dolorem meum antequam uadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine: terram miseriarum, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Ploremus ergo fratres nunc, dum tempus est nobis idoneum ad plorandum, & lachrymæ profunt ad salutem. Ploremus inquam & supplicemus pro peccatis nostris: & tabidas peccatorum sordes abluamus imbribus lachrymarum: redimentes tempus (ut ait Apo-

Ephē. 5.

2. Cor. 6

stolus) quoniam dies mali sunt. Quid ergo moramur exhibere nosmet ipsos (ut idem ait) sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in uerberibus, in seditionibus, in laboribus, in uigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute dei: Nec quisquam aut peccatis remoretur aut annis quo minus ad salutarē huius

portus stationem confugiat: in isto adhuc mundo ma-
 nenti poenitentia nunquam sera est: & ad indulgentiam
 impetrandū uolenti facilis semp̄ accessus. Quid iam ero
 go differimus conculcare sub pedibus uoluptates: quas
 uelimus, nolimus, paulo post intercipient tandem pernicio-
 siosa aliqua molestia: siue febris, siue capitis dolor, seu
 stomachi cruditas, siue tormina, uel podagra, uel col-
 licus dolor, uel calculus, aut hydropisis, aut paraly-
 sis, siue ex mille morborum genere aliquid simile: atq̄
 deniq̄ mors ipsa, quæ est, ut philosophus dicit, & nos
 uidemus, ultimum terribilium. Faciamus itaq̄ de neces-
 sitate uoluntatem, & de ui remediū, de obligatione offi-
 cium. Circuferamus aliquando oculos ad imminētem
 tempestatem: & de pelago peccatorum ad poenitentiam
 salutarem, tanquam in portum tutissimum remigemus.
 Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.
 Efficiamur Dei cultura, Dei ædificatio supra fundamen-
 tum Apostolorum, & Prophetarum, & in ipso summo
 angulari lapide Christo Iesu. Nulla nos post hac fran-
 gat iniuria: nulla suspicio sollicitet, nullus corporis dolor
 expugnet, nulla libido corrumpat, nulla ambitio exagi-
 tet, nulla cupiditas inflammet. Caueamus ocium ac des-
 fidiam, custodiamus sensu nostro, uagos & rebelles, &
 repugnantes rationi. Componamus mores, uitia om-
 nia fugiamus, Dei præcepta seruemus, & castitas
 una cum reliquis uirtutibus arctissime complectamur: frænantes linguam ab obscœnis, auertētes oculos
 à uanitatibus, obturantes aures ab impudiciis, exten-
 dentes manus ad pauperes, eleuantes oculos una cum
 mente ad coelestia, & à domino ueniam sine intermis-
 sione humiliter deprecantes: semper & ubique seruans
 tes in conuersatione modestiam, in uictu sobrietatem,
 in uestitu decorum, in uerbis uerecundiam, in mori-
 bus disciplinam, in factis iustitiam, in operibus mise-
 ricordiam, in rebus afflictis patientiam, in tranquillis

DE RATIONE COERCEN. LIBID,
moderantiam, in iniuriis tolerantiam, in omnibus denique
actionibus equanimitatem, constantiam, castimoniam,
fortitudinem, temperantiam. Hæc sunt profecto quæ
Deo reconciliare nos possunt, et hominibus etiam gra-
tos reddere. Non enim thure aut hostiis ullis Deo me-
lius, quàm conuersione: et motum mutatione litatur. Vnde
Paulus Apostolus. Sicut inquit exhibuistis membra uest-
stra seruire immundicię, et iniquitati ad iniquitatem: ita
nunc exhibeatis membra uestra seruire iustitię, in sanctifi-
cationem: ut liberi a peccato, et serui facti Deo, habeatis
fructum in sanctificationem, sinè uero uitæ æternæ,

FINIS.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIJKLM NOPQRSTVX
YZ AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL
MM NN OO PP QQ RR S TT.

Quaterniones omnes.

Venetis apud Ioannem Farreum, et
fratres. Anno à partu Virginis.

M D XLII.